

150 din
8 600102 660014

VREME

15. septembar 2011.

broj 1080

Vikiliks i Srbija
Kako nas je
Manter pročitao

JUNAK NAŠEG DOBA

Povratak u devedesete ► Diskretni šarm mračne nostalgije

Unique Place to Stay

Posebno mesto za
Vaš boravak

BEOGRAD

NBGP Properties d.o.o.
Continental Hotel Beograd,
Novi Beograd, Vladimira Popovića 10.
T: 011 311 30 36

web: www.continentalhotelbeograd.com,
e-mail: fb@continentalhotelbeograd.com

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),
Zoran Majdin, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Teofil Pančić, Ana Radić (vreme uspeha),
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)
Jelena Mrda (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Čuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Dokumenti i tumačenja – Srbija u očima američke ambasade (2): Kako nas je Manter pročitao

13 Dokumenti:

“Radna etika” i stabilnost društva u Srbiji

16 Ponovljeno suđenje Simoviću i Kaliniću:

Nastavak velikog cenkanja

18 Intervju: Mišel Kvile, zamenik direktora Europol

20 Reforma reforme pravosuđa:

Nastavak eksperimenta in vivo

22 Povratak devedesetih:

Diskretni šarm mračne nostalgije

28 Politika i forenzika: Potraga za grobom Dragoljuba – Draže Mihailovića

32 Alkoholizam: Gde je ovde dno čašice

36 Propisi i tržište: Komplet prve pomoći

39 Nuspojave: Palmotićeve 8

40 Ljudi i vreme

43 Lisica i ždral: Izgubljeni slučaj

KULTURA

44 Narodna biblioteka Srbije: Biblioteka ponovo radi

47 Roman: “List na korici hleba”

48 Intervju: Ajla Terzić, spisateljica

51 Koncert: Let 3

52 TV Manijak: Devedesete su tu

53 Glasnikove knjige

SVET

60 Bliski Istok, Severna Afrika, turska ekspanzija: Rasplamsavanje starih sukoba

MOZAIK

66 Novak Đoković: Junak našeg doba

68 Novak Đoković: Pred početak naplate

70 Online kupovina u Srbiji: Čekajući Pay Pal

72 Vojska Srbije: Lepša krila srpske avijacije

74 Tragom legende: Dobri vojnik Jozef Šulc

75 Pošta

76 Strip: Dopisnica iz Zaječara

78 Vreme uživanja: Vitez

Šta se zapravo skriva na lokaciji iza severnog zida nekadašnjeg zatvora na Adi Ciganliji, gde se očekivalo veliko otkriće groba Draže Mihailovića

Piše: Slobodan Bubnjević

“Ako je, simbolički, jedna od ključnih mitoloških figura 20. veka bila Pandora, sa svim ratovima, genocidima i rokanjem svim raspoloživim sredstvima, ovo je doba vjerovatno u znaku Narcisa i medijskih produkata koji potiču samoljublje”

Razgovarala: Jovana Gligorijević

U Kairu su demonstranti zauzeli izraelsku ambasadu. Ankara pretpredaje da će njena ratna mornarica probiti pomorsku blokadu Izraela u pojasu Gaze. Turska i Izrael zamrzli su vojne i sve druge sporazume i opozvali ambasadore

Piše: Andrej Ivanji i Momir Turudić

Na naslovnoj strani: Novak Đoković
Foto: Lusi Nikolson / REUTERS

13. septembar, otkrivanje spomen ploče piscu i političkom misliocu Milovanu Đilasu (1911-1995) u Palmotićevoj 8, gde je živio od 1954. do 1995. godine.

Foto: Nenad Milošević/Tanjug

15/09/11 - 21/09/11								
prognoza vremena								
min°C	max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	19 29	17 28	17 30	20 31	17 24	14 22	14 26	
Vojvodina	16 28	14 27	14 29	16 30	16 23	12 22	11 25	
centralna i južna Srbija	18 33	16 31	15 32	17 34	18 27	16 22	12 27	

Biometeorološka situacija **povoljna** prva tri dana, a **nepovoljna** u nedelju i ponedeljak. Od utorka **povoljnije** i bez većih tegoba uzrokovanih vremenom za meteoropate i hronične bolesnike. U najtoplijim danima (subota i nedelja) treba **smanjiti aktivnosti** na otvorenom. Za sve je neophodna i **adekvatna zaštita** od sunca pri dužem izlaganju.

broj nedelje

56

Piratski program u Srbiji emituje 56 radio i televizijskih stanica. Za njihovo gašenje je nadležna inspekcija pri Ministarstvu kulture, informisanja i informacionog društva koja bi, nakon brojnih najava, trebalo da počne da radi 19. septembra.

SLUČAJ BOŽIDARA VUČUREVIĆA

Između Srbije, BiH i Hrvatske

Božidar Vučurević, ratni gradonačelnik Trebinja, prebego je iz Srbije u BiH. On se u ponedjeljak (12. septembar) pojavio u Okružnom sudu u Trebinju, ali, kako je izjavio kasnije, nije primljen jer sudije za njega nisu imale vremena, a da ni on nije imao vremena da čeka da dođe na red, jer je morao da ide komšiji na sahranu.

Vučurević je inače optužen za bombardovanje Dubrovnika – ratne zločine protiv civilnog stanovništva dubrovačkog područja, uništavanje kulturnih i istorijskih spomenika od 1991. do 1995. godine.

Optužnicu je oktobra 2008. podiglo Županijsko tužilaštvo u Dubrovniku, a u aprilu ove godine uhapšen je u Srbiji na osnovu poternice. Sada je pobjegao iz Srbije jer želi da izbegne izručenje Hrvatskoj i traži da mu sude u BiH. U BiH je, inače, samo pod istragom Posebnog odseka za ratne zločine i ima status osumnjičenog.

Iz Srbije u BiH prešao je, kako je rekao, “negde od Priboja do Bijeljine” redovnom autobuskom linijom. Iako su mu u Srbiji oduzeli dokumenta, Vučurević tvrdi da nije imao nikakvih problema na granici – nisu mu ni tražili dokumenta.

“Spreman sam da izađem pred svaki sud u BiH, jer imam dokaze da pobijem lažnu optužnicu koja je podignuta protiv mene. Uveren sam da dokaze koje imam sudovi u Hrvatskoj ne bi uvažili”, rekao je Vučurević u telefonskom razgovoru “Politici”. Odluka o izručenju Vučurevića dugo se čekala. On je odmah posle hapšenja 4. aprila na graničnom prelazu Karakaj kod Zvonika saslušan u Šapcu, a onda je predmet

prosleđen u Beograd. Za to vreme, Vučurević je prvo bio u pritvoru dva i po meseca, ali je zbog lošeg zdravstvenog stanja pušten da odluku o izručenju čeka na slobodi. Kako je živio u hotelu, medijima se požalio na tretman države Srbije tvrdeći da su mu troškovi boravka i lečenja nepodnošljivi i da mu je Srbije preko glave. Krivično veće Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu 11. septembra saopštilo je da Vučurević može da bude izručen i BiH i Hrvatskoj, a portparolka tog suda Dušica Ristić izjavila je tada da sud nema informacije da je on napustio Srbiju. Međutim, odluka o izručenju još nije potpisana. Ministarka pravde Srbije Snežana Malović nije želela da komentariše bekstvo Vučurevića, ali je dodala da u procesu ekstradicije ona donosi odluku o izručenju.

“Sudovi u Srbiji požurili su da me što pre pošalju u Dubrovnik. Tada sam video da se treba spasavati, pa sam otišao kući, a ne pobjegao”, rekao je Vučurević u utorak na konferenciji za novinare u Trebinju. On tvrdi da je u Srbiji “bio talac zbog pogodbe na relaciji Boris Tadić – Jadranka Kosor i kolateralna šteta tih odnosa”. Dodaje da je to “pravi razlog za donošenje odluke o njegovom izručenju Hrvatskoj”.

Kako bilo, državi Srbiji verovatno je laknulo što se slučaj ovako završio. Vučurević više nije njena briga, a nalazi se u BiH, gde je i želeo da bude. Budući da je državljani Bosne i Hercegovine, ona ga ne može izručiti nijednoj državi.

M. V.

Jeu de Paume

Kada je Evropa počela da se budi iz srednjevekovnog mraka, kažu, ondašnje gradsko stanovništvo je uza sve druge stvari negovalo i profana nadmetanja u bacanju kamena, trčanju, rvanju i pelivanstvu. Igre loptom doživljavaju procvat. S jednakom verovatnoćom se poreklo francuske *Jeu de Paume*, „igra dlanom“ može dovoditi u vezu s Arapima i VII stolećem, koliko i dokazivati da je u Francuskoj ili na Pirinejima nastala bez spoljnog uticaja. Ono što je iz današnje perspektive čini posebnom jeste način zbrajanja poena, zadržan u modernom tenisu: 15, 30, 40, gem.

Igralo se na otvorenom prostoru, terenu podeljenom na dva nejednaka dela. Ekipa kojoj bi zapalo da igru počne na težoj polovini mogla je da osvoji protivničko polje – što je bio cilj – samo pod uslovom da loptu koja je udarana dlanom (*paume*) plasira u određenu zonu na suprotnoj polovini terena ili ako protivnik ne vrati loptu natrag.

U Parizu je 1292. godine radilo trinaest majstora koji su proizvodili opremu za *paume*, dok je istovremeno bilo ukupno osam trgovaca knjigama i samo jedan trgovac mastilom. Početkom XIV veka izgrađene su prve dvorane za igru, što je povećalo mogućnosti za majstorstvo upućivanjem udaraca prema zidovima, kosinama ili pregradama koje su postavljane da otežaju meč. Krajem XV stoleća propisan je kvalitet loptica a igrači su počeli da se koriste rukavicama, potom i reketima sa mrežom od životinjskih creva. U XVI veku Pariz je imao 250, Orlean 40, Poatje 22 uređenih igrališta za *Jeu de Paume*. Fransoa I potvrdio je 1537. godine cehove majstora za proizvodnju opreme, a Šarl IX proglasio je njihove statute, pozivajući se na činjenicu da je *paume* “skoro najraširenija ili najraširenija od svih ostalih igara po svim dobrim gradovima naše kraljevine”.

Engleski putnici bili su zadivljeni tom igračkom strašću, izveštavajući o neverovatnoj činjenici da u Francuskoj ima više igrača *paume* nego u Engleskoj pijanaca.

A tenis? Naziv, kažu, potiče od starofrancuskog *tenez*, uzvika kojim je bacač lopte upozoravao protivnika da je hvata odnosno vrati, a posmatrači su uzvik povezali sa igrom, koju su Francuzi zvali *la paulme*, dlan. Ono što danas znamo kao tenis krajem XIX veka zvalo se u Britaniji *sphairstike*, veština igre s loptom različita od tada popularnog badmingtona.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

Suvišni izveštaj

Znate za onu opciju kada vam program za pisanje dovršava započetu reč, kalkulišući rečima koje najčešće koristite? Pomislite li ikada da bi uskoro mogao da se pojavi program koji bi vam završavao započete rečenice, kao što to znaju da rade sagovornici ili nestrpljivi voditelji na televiziji? Hajdemo još luđe. Zamislite da se ulogujete na računar i napišete samo nekoliko ključnih reči, a računar napiše celu stranu sledeći vaš stil i način razmišljanja, a na osnovu vaših ranijih tekstova. Kao kada Bora Čorba otpjeva samo "daješ", a cela hala dovrši "Lutku sa naslovne strane". Barem je tako bilo kada sam ja poslednju put bio na koncertu te grupe.

Zvuči vam nemoguće? Hm, nisam baš siguran, naročito nakon vesti koja je ovih dana dominirala rubrikama o tehnologiji u svetskim medijima.

Superkompjuter Nautilus, sa Univerziteta u Tenesiju, u stanju je da predvidi budućnost čitajući samo novine. Okej, nije sve baš tako idilično. Nautilus je od strane grupe naučnika sa Univerziteta u Ilinoju hranjen milionima članaka iz američkih novina, preživakavao ih, cedio i onda, poput mašine profesora Baltazara, izbacivao rezultat. Recimo: Sprema se velika fertutma u arapskom svetu!

Doduše, to je predvideo naknadno, kada su Mubarak i Ben Ali uveliko sišli s vlasti, ali zato što su ga hranili i testirali retroaktivno. Ili barem tako prijavljuju.

O čemu se radi?

Naučnici su napravili program za analizu teksta po dva osnova. Da li se radi o dobrim ili lošim vestima, prema rečima koje su najčešće korišćene u članku. Drugi kriterijum je region iz kojeg vest potiče. Onda je kompjuter povezivao mesta, događaje i izveštavanje i na osnovu toga procenjivao šta bi moglo da usledi, obazirući se na iskustva iz istorije.

Recimo, u slučaju Egipta, analizirani su tekstovi o Mubaraku i upoređivani sa prethodnim krizama koje je ovaj preživio na vlasti. Ovoga puta broj negativnih tekstova bio je toliki da mu je pad bio neminovan, tvrdio je kompjuter. Za nas u Srbiji to bi bilo uporedivo sa tekstovima o Miloševiću iz septembra 2000. Recimo da ga režimski mediji nisu podržavali onako gorljivo, a opozicioni su se skroz oslobodili straha, što bi kompjuteru ukazalo na kraj režima uprkos malodušnosti mnogih koji su tada želeli da mu (S.M.) vide kraj. Jer, za razliku od ljudi, kompjuter nema emocija, samo čita šta novinari pišu.

Jedino što bi moglo da prevari Nautilus je drugi kompjuter koji piše tekst umesto čoveka. Treba li reći da u istom tom Ilinoju postoji i takav projekat?

Projekat se zove Nauk pripovedanja (Narrative Science). Radi se o kompjuteru koji hranite statističkim podacima, uglavnom sa sportskih događaja, a koje on onda pretače u stilski pristojan novinarski tekst. Mogu da ga koriste i agencije za promet nekretnina ili turističke agencije, gde god treba da se "kiti" na osnovu nekih unetih podataka, mahom brojki. Korisnici, a to su lokalni mediji i agencije za nekretnine, kažu da program piše odlično i veoma jeftino, desetak evra za tekst od dve šlajfne, lektura i korektura uključene u cenu, nezamislivo jeftino za američko tržište.

U Srbiji se samo čeka da izbacе model koji će umeti da *frizira* cifre i da od loših vesti pravi dobre, pa da ga uvezemo, ima zainteresovanih službenika ohoho. Džaba vam onda i Nautilus.

EKOLOGIJA

Zeleni porše za čistiju planetu

Jedinstveni električni porše – eRuf Roadster predstavljen je javnosti 15. septembra u okviru Siemensove zelene nedelje. Zeleni porše na električni pogon napravljen je na osnovu jedinstvenih Siemensovih tehnološko-inovativnih rešenja i predstavlja prototip onoga što ćemo u budućnosti viđati po ulicama. Električni prenos snage, baterijsko upravljanje i tehnologija punjenja smatraju se ključnim tehnologijama u razvoju i proizvodnji električnih automobila. Ekološki porše kombinuje motor i energetske elektroniku, pri čemu je lakši od dve tone i može da razvije maksimalnu brzinu od 250 km/h, dok se kao akumulatori koriste litijum-jonske baterije. Nalik svakom električnom automobilu, eRuf Roadster vozi se bešumno. Dok stoji čuje se zujanje električnog sistema, kao pored nekog transformatora, a u vožnji su jedini zvukovi kotrljanje guma i šum vetra. Kada su u pitanju punjenje i vozna autonomija, sve zavisi od infrastrukture, koja se u Evropi sve više prilagođava elektromobilima, s izgradnjom javnih punionica. Srbija još uvek teži tome. Iako su ekološki prihvatljiva vozila u modi i već neko vreme predstavljaju glavne atrakcije na sajmovima automobila, njihova serijska proizvodnja tek se zahuktava. Kako cene benzina rastu, zeleni automobili postaju sve popularniji. Električna vozila su štedljiva

i jeftinija za održavanje, jer su praktično izvađeni svi delovi koji se zamenjuju, poput svećica i filtera za ulje. Međutim, činjenica je da se i pored ovih prednosti kupci ne opredeljuju često za njih. Toyota, kao globalno najzastupljeniji brend sa prodajom hibridnih vozila, u 2010. godini je prodala samo 17 ovakvih modela, uprkos navedenoj subvenciji države od 100.000 dinara, što je očigledno malo u odnosu na cene ovakvih automobila. "Subvencije od 31. decembra 2010. godine više nema, kao ni najave nekih mogućih budućih olakšica", piše "Total car". Takođe, modeli koji koriste novije tehnologije mogu koštati znatno više. Razlog za to je što proizvođači moraju nadoknaditi troškove razvoja novih tehnologija kao što su hibridi i to što se za ove automobile koriste skuplji delovi, uključujući lakše materijale i najnovije litijum-jonske baterije. Uprkos svemu, Siemens je iskoristio eRuf Roadster kao platformu na kojoj se vidi budućnost elektro-tehnologije, u kojoj elektromobilnost predstavlja ključ za osiguranje održivog energetskog sistema.

VIŠNJA VIŠNJIĆ

Eksplוזija na Novom Beogradu

U snažnoj eksploziji koja se dogodila u ponedjeljak uveče, u Ulici Otona Župančiča u Novom Beogradu povređene su tri osobe: dvadesetdevetogodišnji Dalibor Đurić, tridesetogodišnja Nataša Grujičić i šezdesetosmogodišnja Ljubica Janković. Najdeblji kraj izvukla je Nataša Grujičić – desno stopalo koje joj je bilo praktično smrskano nije moglo biti spaseno. Pored toga, završila je sa povredom desne butine, razderotinama na desnoj šaci i opekotinama na ekstremitetima. Dalibor Đurić je zadobio otvoreni prelom leve potkolenice, razderotine desne pete, ogrebotine i oguljotine od stakla po rukama, nogama i stomaku. Ljubica Janković je najlakše povređena – ima razderotinu na obe ruke, tragove od gelera i opekotine. Štetu od eksplozije pretrpelo je i nekoliko automobila na parkingu

ispred zgrade, a od detonacije u zgradi popucala su sva stakla u svetlarniku. Identitet osobe koja je podmetnula eksploziv nije poznat, ali je neposredno nakon eksplozije mršavi mladić, obučen u tamni duks i sa kačketom na glavi, viđen kako sa lica mesta beži trčeći ka Zemunu. Do utorka po podne (u vreme pisanja ovog teksta) policija nije uspjela da privede krivca, ali je zato odgonetnut motiv. Ispostavilo se da se Danilo Đurić povezuje sa crnogorskom mafijom i da ovo nije prvi napad na njega – bio je teško ranjen u uličnom obračunu u Kotoru pre šest godina. Zamenik načelnika Odeljenja za krvne delikte u Upravi kriminalističke policije Vlastimir Vulikić kaže da policija ima sve detalje o napadu i da se radi o ispostavljanju računa za ranija nedela. “Nažalost, svi ti računi se ispostavljaju u Beogradu,

jer grad pruža sve one uslove za bavljenje kriminalom i skrivanje”, rekao je Vulikić i dodao da je ovaj račun “trebalo da bude isporučen u Kotoru”.

Nikad manja cena, nikad više druženja

060 1234 www.vipmobile.rs

Vip Smart paketi već od 490 dinara

Sada uz Vip Smart postpaid pakete dobijaš i 1000 besplatnih minuta u Vip mreži i besplatan pristup mobilnom Facebook™-u za druženje bez ograničenja.

Besplatni minuti u Vip mreži dostupni su nakon potrošenih Smartova u okviru tarife. Sadržaj u okviru mesečne pretplate važi u nacionalnom saobraćaju. Pristup mobilnom Facebook™-u (m.facebook.com) je besplatan do 31.12.2011.

Druga priča

Kako nas je M

Teško je ovde za bilo koga
reći da nije napravio karijeru
u “Miloševićewoj eri”,
bila ona preduzetnička,
politička, čak i novinarska...

Kad da je napravi?
Mandat Kameruna Mantera
podudario se srećno,
u suštini, s periodom kada
je srpskim preduzetnicima
srpsko tržište postalo tesno
i kad je otpala teza da su
oni protiv evroatlantskih
integracija radi zaštite
sopstvenih monopolskih
interesa, u strahu od
Evrope i bilo kog drugog
sveta, izuzev Rusa

anter pročitao

RAZUMEVANJE: Kamerun Manter i Miroslav Mišković

Foto: Fonet

Političku čaršiju u Srbiji, često glasniju nego argumentovanu i opskrbljenu činjenicama, i danas, na isteku mandata vlade Mirka Cvetkovića, teško je ubediti da aktuelnu koalicionu vladu nisu formirali Kamerun Manter, američki ambasador u Beogradu od 2007. do 2009. godine, i Miroslav Mišković, biznismen ovdašnji.

U nešto više od osam stotina depeša iz ambasade u Beogradu upućenih ka centrali, iscurelih preko novog “poplavnog talasa” famoznog Vikiliksa, nema direktnog dokaza za tu priču, ali ima indicija da se veruje da beogradski poslovni klubovi žale za diplomatom koji je karijeru nastavio u vrućem Pakistanu.

Jer, ako nema direktnih dokaza, ima indirektnih. Depesa iz februara 2009. godine govori o sastanku Mantera s Cvetkovićem i u njoj piše: “da je (Cvetković) rekao kako je kriza dobar trenutak za Srbiju da napravi neke velike korake”, a pre svega “da natera velike biznisme da igraju po istim pravilima kao i ostali”.

Cvetković je, kako navodi Manter, odgovorio da želi da tajkuni budu bolje javno prihvaćeni u narodu jer predstavljaju veliki deo domaće privrede. Takođe, Cvetković je dodao da planira da u Ekonomski savet, osim ekonomista, uvrsti pet do sedam “jakih” domaćih privrednika.

U komentaru ambasadora Mantera stoji da “iako predsednik Tadić povlači sve konce u Srbiji, premijer Cvetković je osvežujući podsetnik da srpska vlada nije fokusirana samo na Kosovo već i da se bavi ekonomskom krizom”.

Nije teško shvatiti da je premijer Srbije dobro shvatio šta ga ambasador pita i čiju poruku prenosi. Par dana pre tog sastanka Cvetković je obelodanio sastav svog Ekonomskog saveta, a privredna elita Srbije imala je primedbi da je taj savet suviše akademski, knjiški... Posebno u uslovima kada zemlju trese svetska ekonomska kriza i kada su nezadovoljni odnosom države prema njima, a naročito nekim zakonskim rešenjima.

Naime, 30. januara 2009. godine, par dana pre susreta Mantera i Cvetkovića, objavljeno je da su u Ekonomski savet predsednika Vlade ušli Miloško Arsić, Jurij Bajec, Boško Živković, Dejan Šoškić, profesori Ekonomskog fakulteta u Beogradu, i Stojan Stamenković, glavni urednik stručnog časopisa iz oblasti ekonomije "MAT" (Makroekonomske analiza i trendovi).

Dve i po godine kasnije srpskih preduzetnika nema u tom formalnom savetu, ma šta da je Cvetković obećao. Nije da se oni ne sreću, od prilike do prilike, s premijerom Cvetkovićem, ali njihovo učešće u izradi državnih strateških i taktičkih planova nije formalizovano, pa će se ispostaviti da je bila tačna Manterova ocena da Tadić "vuče sve konce", a on je, Tadić, otvorio

posle toga rat na "tajkunskom frontu" pa ovi još strepe da će biti "izborna meta".

Pravde radi treba reći da je prvi promenu kursa prema srpskim tajkunima osetio Čedomir Jovanović. U novembru 2007. godine on se, prema dokumentima američke ambasade, poslužio lažnim papirima da optuži Miroslava Miškovića za pokušaj da ponudi dobre usluge oko Kosova za skidanje s "crne vizne liste". Ambasada u depeši tvrdi da taj dokument ne postoji, a Jovanović je tada i "u medijima i privatno" tvrdio da je "naša reakcija signal promene odnosa prema favorizovanim tajkunima".

Uzgred, u depeši se kaže da je Jovanović dokument, kako sam tvrdi, dobio od nekog službenika ambasade, a onda se navodi kako je

U potrazi za partnerom

U trenutnoj ekonomskoj situaciji, čak ni najveći postojeći investitori ne mogu da ubede nove građevinske investitore da dođu u Srbiju. U potrazi za partnerom koji bi podržao Deltin Rial istejt (DRE) plan za rast i razvoj, DRE se sastajao sa vezom iz američkog fonda za nekretnine. Do sada je DRE bio neuspešan uprkos visokom nivou razgovora sa predstavnicima najmanje tri međunarodne firme. Od predstavnika tih firmi koji su u ambasadi razgovarali o njihovim interesima, saznali smo da je DRE profesionalno obavljao svoj posao, ali da njih brine neizvesnost rizika uzrokovanih Miškovićevim kontroverznim imidžom. Srbija, naročito Beograd, i dalje pati od nedostatka stambenog prostora koji cenom parira nekretninama u mnogim zemljama zapadne Evrope, a to srednju klasu dovodi u konstantno otežavajući položaj. Mišković ostaje kontroverzna ličnost, koja uprkos uspešnom biznisu nije uspeła da promeni imidž i reputaciju u svoju korist. Ako tržište bude u većem porastu sa dobrim kratkoročnim izgledima, DRE će možda imati uspeha u pronalaženju investicija iz krugova koji su voljni da prihvate dodatne rizike. Međutim, na sadašnjem tržištu DRE se suočava sa poteškoćama u obavljanju posla.

KAMERUN MANTER, DECEMBAR 2008.

tokom leta "65 odsto osoblja ambasade promenjeno" i to je, verovatno, razlog što je teško sprovesti neku istragu. U dokumentu se ta famozna "crna lista" naziva *rumored visa black list*, što znači da je i američka ambasada u Beogradu proglašava za nešto o čemu se šapuće, kruže glasine, ali ne potvrđuje njeno postojanje.

RĐAVI, ZLI I OSTALI: U uzorku od oko osam stotina depeša ipak se može zapaziti pomak u tretiranju preduzetničke klase u Srbiji. Do Manterovog mandata srpski preduzetnički sloj, barem istaknuti pojedinci, opisivani su kao rđavi i zli, stasali s Miloševićevim režimom, obogaćeni tokom "Miloševićeve ere", a s dolaskom Mantera postaju najviše "kontroverzni".

Na primer, Milan Beko manje-više je opisivao kao čovek koji je u "Miloševićevoj vladi bio ministar za privatizaciju", ali se nigde ne pominje činjenica da je on tadašnju mobilnu telefoniju prodao po ceni koja je dva puta viša od cene po kojoj smo prodali, docnije, Naftnu industriju Srbije.

Kompanija Delta Holding Miroslava Miškovića nastala je na korupciji i “na leđima” srpskog naroda, koji je patio za vreme sankcija i hiperinflacije, navodi se u dokumentu za koji Wikileaks tvrdi da ga je Ambasada SAD uputila iz Beograda u Vašington 2007. godine.

U dokumentu, za koji Wikileaks navodi da ga je napisao “američki ambasador”, piše da “postoje solidni dokazi” da je Mišković učestvovao u “nečuvenoj političkoj korupciji”. U decembru 2008. godine Manter obaveštava Stejt department o sastanku koji je imao s ljudima iz SAD zainteresovanim da s Miškovićem uđu u zajedničke poslove i koji tvrde da je Delta dobro vođena kompanija, ali da zadiru od Miškovićevo “kontroverznog imidža” (videti okvir “U potrazi za partnerima”).

Evo, uostalom, jednog tipičnog opisa. Ambasada iz Beograda obaveštava u oktobru 2007. godine Centralu o detaljima privatizacije Robnih kuća Beograd, u to vreme peta po vrednosti privatizacija u Srbiji (oko 520 miliona dolara) a interes je očigledan jer su interes za ovu akviziciju pokazala i tri američka investiciona fonda, pa se ovi žale na lošu proceduru, da je “većina dokumenata bila samo na srpskom” a pobednik u kupovini, Radomir Živanić, opisuje se, preko domaćeg izvora, kao: “Nadimak mu je *The Boss*”, on je čovek čiji je život pre otvaranja prve dilerske kompanije za automobile (“pežo”) “misterija”, ne zna se šta je radio u Grčkoj u periodu od 2000. do 2003. godine i “pronašao je sreću” tokom Miloševićevog perioda kada je carovao šverc.

Ruku na srce, teško je ovde za bilo koga reći da nije napravio karijeru u “Miloševićevoj eri”, bila ona preduzetnička, politička, čak i novinarska... Kad da je napravi? Mandat Kameruna Mantera podudario se srećno, u suštini, s periodom kada je srpskim preduzetnicima srpsko tržište postalo tesno i kad je otpala teza da su oni protiv evroatlantskih integracija radi zaštite sopstvenih monopolskih interesa, u strahu od Evrope i bilo kog drugog sveta, izuzev Rusa. O tome svedoče beleške iz novijeg doba, posebno ona koja opisuje susret srpske elitne privredne delegacije u Briselu s Olijem Renom, kao i fragmenti beležaka koje svedoče o tome da je penetracija srpskih firmi u regionu i šire otežana “kontroverznim imidžom”, što znači da moraju da nastupaju s “lokalnim partnerima”.

KO S KIM I KADA: Ali, da Amerikanci ozbiljno shvataju spregu novca i politike, pokazuje i depeša u kojoj Hilari Clinton, državna sekretarka SAD, pred posetu Beogradu postavila

EKONOMIST I ČOVEK KOJI POVLAČI SVE KONCE U SRBIJI: Mirko

Cvetković (Foto: Tanjug) i Boris Tadić (Foto: M. Milenković)

upit sledeće vrste:

– Ko su ključni kontakti tajkuna u srpskoj vladi? Koji je njihov nivo veza sa Borisom Tadićem, Vukom Jeremićem, Ivicom Dačićem, Mladanom Dinkićem...?

– Imaju li tajkuni privatne ili rodbinske veze sa vrhuškom srpskih vlasti?

– Ko su ključne veze tajkuna u partijama opozicije, posebno u SNS-u, SRS-u, DSS-u, LDP-u?

– Kako se sredstva prebacuju od tajkuna do političkih partija?

– Kako su tajkuni uključeni u najveće državne privatizacije i poslovne dilove?

– Kakve su međusobne veze srpskih tajkuna?

– Kakve su poslovne i političke veze tajkuna sa Miloradom Dodikom i ostalim bosansko-srpskim političkim liderima?

– Koji su srpski tajkuni povezani sa bosanskim medijskim tajkunom Fahrudinom Radončićem i političarima Sulejmanom Tihićem, Bakrom Izetbegovićem i Harisom Silajdžićem? Na koji su način srpski tajkuni povezani sa bosansko-hrvatskim političkim liderima kao što je Dragan Čović?

Naravno, i mi bismo voleli da imamo odgovore na ova pitanja, ali ih nismo pronašli. Ima o tome ponečega u tragovima, kao kad se Zoran Drakulić žali na politiku Vojislava Koštunice pa se depešom prenose njegove reči da

je “Vojin Lazarević prestao da finansira DSS i sada pomaže G17 plus”.

U opširnoj analizi rascjepa Srpske radikalne stranke problematizuje se, krajem 2008. godine, i finansiranje novonastale Srpske napredne stranke Tomislava Nikolića pa, između ostalog, piše da su, po izvorima jednog *well-placed credible journalist*, srpski tajkuni Miroslav Mišković i Milan Beko glavni finansijeri SNS-a. A u nastavku piše da “drugi posmatrači i diplomatski kontakti” tvrde da Nikolić uživa finansijsku podršku od donatora iz Francuske (Partija narodnog fronta) i da, trenutno, pregovora o “paketu pomoći” sa jednom nemačkom partijskom fondacijom.

ŠTA KAŽU U KRAGUJEVCU: U pregršti tih dokumenata ima i onih koji se tiču “sirotinje raje”. Jedan od njih, izveštaj Majkla Polta iz 2006. godine, iznervirao je ovih dana srpsku javnost koliko i Grke izjava češkog predsjednika Vaclava Klause da se ne može biti u Evropi “sedeći ispod čempresa i ispijajući uzo”. Polt u tom izveštaju potpisuje procenu o srpskom “radnom moralu”, odnosno radnim navikama.

Domaći mediji, skloni senzacionalnim otkrićima, naslovima tipa “Srbi piju i puše i ništa ne rade”, učinili su Srbiji medvedu uslugu. Polt lepo kaže u završnom komentaru svog izveštaja: “Ljudi u Srbiji nisu ni nesposobni ni lenji, ali niska produktivnost i mobilnost radne snage, masovna nezaposlenost, dugoročna nezaposlenost, veliki disparitet (niskih i visokih) u platama zaposlenih sa istim kvalifikacijama oslabili su volju i motivaciju za rad.”

Uostalom, izveštaji američke ambasade češće su utemeljeni na izjavama i faktima nego većina novinskih tekstova. Tako Polt navodi i sledeće: “Poseta Zastavi u Kragujevcu, kompaniji koja proizvodi automobile, otkrila je kompaniju u dubokoj krizi koja je dodelila hiljade radnika centru za obuku (prekvalifikaciju) u svom vlasništvu (čitaj: Vladinom).”

Pa ipak, tadašnji gradonačelnik Kragujevca se žalio da se niko ne pojavljuje na obuci sem da podigne svoju platu koja pošto su na obuci iznosi 50% od njihove ranije plate. Rekao je da se niko ne javlja na oglase ‘potrebna pomoć’ i pored zdravog nezaposlenog stanovništva u gradu jer je Vladina socijalna pomoć (u kombinaciji sa radom na crno) više nego dovoljna da drži ljude zadovoljnim onim što imaju u životu.” (Videti tekst: “Srbi nisu ni nesposobni ni lenji”)

Dragoljub Žarković
i Dokumentacioni centar “Vremena”

TEŠKA TRANZICIJA: Radnici u Srbiji

Foto: M. Milenković

Srbi nisu ni nesposobni ni lenji

Rezime: Koncept radne etike u Srbiji teško je definisati, ali postoji primetan pesimizam među srpskom radnom snagom koji je posledica nekoliko različitih faktora. Prvo, etika uopšte, a naročito radna etika, pogođena je tranzicionom prirodom privrede i društva nakon četiri decenije “mekog socijalizma”. Drugo, zbog niske plate i ograničenih opcija koje su im dostupne, veći deo radne snage nema inicijativu da traži prilike za posao. Konačno, postoji izrazita razlika u radnoj etici zaposlenih u državnim preduzećima i onih zaposlenih u privatnim. Kombinacija visoke stope nezaposlenosti i “tranzicione radne etike” neće izazvati političku nestabilnost, ali čini mlade i nezaposlene naročito ranjivim metama revanšističkog populizma i/ili želje da emigriraju. **Kraj rezimea.**

EKONOMSKA TRANZICIJA: Sudeći po uglednim, srpskim, ekonomskim analitičarima, veći deo srpskog stanovništva prema radu ima pesimističan stav, koji je kreirao prethodni socijalistički režim. Socijalistička država nije obezbedila ni ekonomski rast ni ekonomsku efikasnost. Prihod i beneficije bili su zagarantovani a Titova sposobnost da tokom hladnog rata manipuliše sa SAD i SSSR, uveravala je da će biti dosta novca u državnoj kasi da subvencionise neefikasnu, tromu privredu. Radnici su se navikli na visok životni standard u odnosu na ostatak Istočnog bloka i relativno lako kretanje širom Evrope u zamenu za minimalne napore (uložene) u društvenim ili državnim preduzećima.

Posle decenija takve labavosti, srpska privreda i radna snaga sada prolaze kroz veoma tešku tranziciju ka kapitalističkoj privredi. U ovom novom okruženju, starije generacije i dalje veruju da država treba da izdržava radnika. Mnogi roditelji odvrćaju svoju decu od poslova koji su “ispod njihovog nivoa” a koje bi u stvari trebalo da obavljaju da bi zaradili novac ili napredovali u karijeri. Ovo osećanje sve više prihvataju mlađe generacije koje odbijaju da se kreću korporacijskom lestvicom i čekaju poslovnu ponudu koja odgovara njihovim aspiracijama. Ovo osećanje u kombinaciji sa tradicijom da starije generacije izdržavaju mlađe, dovelo je do toga da deca ostaju

da žive sa roditeljima sve do zrelih godina i da nisu motivisani lično ili od strane roditelja da nađu posao. Fenomen da studenti rade poslove sa nepunim radnim vremenom nije uobičajen, mada postoji rastući trend da studenti leti rade na Crnogorskom primorju.

U ovoj tranzicionoj ekonomiji, mnogi građani vide zaposlenje kao “nužno zlo”, rade samo jer im je potreban novac da prežive. Za one koji rade, sporedne (spoljašnje) nagrade kao što su novac, položaj i moć imaju prednost nad suštinskim (unutrašnjim) nagradama kao što su izazov, lični razvoj, (poslovni) uspeh. U najnovijoj domaćoj studiji istaknut je ovaj problem. Prema poslednjoj anketi u kojoj je ispitana polovina urbanog srpskog stanovništva starijeg od 18 godina iz četiri najveća grada (Kragujevac, Niš, Novi Sad i Beograd), 52,0 odsto stanovnika spremno je da se preseli u drugi grad zbog bolje plate, dok su razlozi poput šanse za profesionalni napredak (14,7 odsto) i želje za promenom ili izazovom (7,4 odsto) mnogo manje motivirajući faktori. Domaći stručnjaci kažu da su finansijski motivi postali tako važni da su gurnuli samoaktualizaciju duboko u pozadinu pa je zbog toga teško kreirati i održati pozitivnu radnu etiku.

Duboko ukorenjeno nepoverenje prema vlasti takođe ne deluje podsticajno na rad. Ispitivanja javnog mnjenja pokazuju da je Vlada jedina od institucija u državi u koju građani imaju

najmanje poverenja, samo u nekim slučajevima je ispred Haškog tribunala. Ovo nepoverenje se preliva na tržište rada tako što **potkopava** veru radne snage da će Vlada koristiti porez na prihode i PDV na pravi način ili dozvoliti da se posao vodi bez mešanja države, korupcije. Građani ne vide da Vlada obezbeđuje potrebne usluge (službe) i poboljšanje infrastrukture, umesto toga vide neefikasno skupljanje poreza (prihoda), netransparentnost budžetskih procesa, neverovatno **dosadnu litaniju** o lokalnim i državnim finansijskim skandalima. Osim toga, procedure za osnivanje preduzeća dodatno obeshrabruju pridruživanje zvaničnoj privredi, teraju preduzeća u sivu zonu. (USAID pruža pomoć u rešavanju ovog problema kroz podršku projektu da se pojednostave procedure za registraciju preduzeća).

OGRAĐENE OPCJE: Srpska "radna etika" razlikuje se u zavisnosti od zanimanja, ideologije upravljanja, kulturnih normi i nivoa prihoda i obrazovanja, pa je teško generalizovati. S obzirom na postojanje velike sive ekonomije u Srbiji, statistike o broju nezaposlenih nisu potpuno tačne, ali pomažu da se dobije šira slika radne snage. U martu 2005, oko 900.000 građana tražilo je posao u Srbiji, a 2,4 miliona ljudi je bilo zaposleno. Stopa nezaposlenosti među mladima u Srbiji je 48 odsto u poređenju sa samo 15 odsto u EU. Opšta stopa nezaposlenosti u Srbiji i Crnoj Gori prema podacima koje je prikupila Nacionalna služba za zapošljavanje, iznosi 28% u poređenju sa 10% u EU. Međutim, stopa nezaposlenosti do koje je došao Republički zavod za statistiku u skladu sa metodologijom Eurostata i Međunarodne organizacije rada, iznosi 19 odsto.

Kao što ugledni domaći analitičari beleže, statistike za 2005. pokazuju da su se zarade po radniku povećale u odnosu na Miloševićovo vreme, ali mnogi još uvek osećaju finansijske teškoće. **Prave plate** u Srbiji u 2002. povećane su za skoro 30 odsto u odnosu na 2001. Međutim, od tada prijavljene plate su generalno u opadanju. Prosečna prijavljena mesečna plata u Srbiji u avgustu 2005. iznosila je oko 210 evra (iako je prava prosečna plata možda nešto veća s obzirom na postojeću nekontrolisanu praksu neprijavljivanih plata). Skoro 70 odsto domaćinstava izjavljuje da ne može da sastavi kraj sa krajem od mesečne plate. Anketa koju je skoro sprovedla jedna domaća agencija za ispitivanje javnog mnjenja otkrila je da 12,7 ispitanika kaže da nema novčanih problema, dok jedna trećina kaže da jedva preživljava. Preko 38 odsto ispitanika radi dva posla a 25 odsto dobija pomoć od rođaka da bi sastavili kraj s krajem.

Radno okruženje se poboljšava, pa ipak postoji mnogo problema. Starosna diskriminacija je realnost: mladi radnici imaju prednost. Mnogi ljudi koji konkurišu za neki posao žale se da su potrebne lične veze za skoro svaki posao; građani moraju da imaju poznanika u kompaniji da bi mogli da se zaposle tamo. Različiti oblici fleksibilnog zapošljavanja kao što su poslovi sa nepunim radnim vremenom, privremeni (honorarni) poslovi i samozapošljavanje su zastupljeni u zvaničnoj (formalnoj) ekonomiji u veoma malom procentu. Štaviše, u ruralnim sredinama i manjim gradovima, mogućnosti za zaposlenje praktično skoro i nema; mnogi stanovnici se bave poljoprivredom. U Beogradu (koji u svakom slučaju nije **reprezentativan** za celu Srbiju) veće su mogućnosti, što navodi

mnoge studente i radnike da napuste svoj rodni grad i dođu u Beograd. Iako ima više mogućnosti i iako su plate veće, brzo shvate da su troškovi života znatno veći, naročito ako se iznajmljuje stan. Kao posledica toga, Beograd ne predstavlja mogućnost za većinu stanovnika, što ograničava prilike da se oslobode iz kruga siromaštva u seoskim sredinama.

PROMENA LICA RADA – DRŽAVNO PROTIV PRIVATNOG PREDUZEĆA: Postoji izrazita razlika između zaposlenih u državnom sektoru i onih koji rade u privatnom sektoru. Od juna 2005, preduzeća u državnom i društvenom vlasništvu i dalje su imala odlučujući uticaj na ekonomsku aktivnost; oni zapošljavaju 11,7 odsto od ukupnog broja zaposlenih, zarađuju 16,8 odsto od prihoda i odgovorni su za 13,4 odsto neto profita u ekonomiji zemlje. Za vreme socijalističkog režima u Srbiji, u državnim i društvenim preduzećima uvek je postojao višak zaposlenih, niska produktivnost i besmislen hijerarhijski sistem. Društveno vlasništvo davalo je zaposlenima na niskim položajima moć da donose važne odluke u vezi sa proizvodnjom, prodajom i kupovinom koje bi inače bile prepuštene stručnjacima u upravi i direktorima kompanija u tržišnoj ekonomiji. Otpuštanje radnika je izbegavano po svaku cenu – kad bi preduzeće prestalo sa radom, zaposleni su često raspoređivani u druga preduzeća. Zbog ovakve prakse zapošljavanja, mnogima je odlazak na posao postao besmislen. Sistem nije motivisao ljude da rade ili da maksimalno iskoriste resurse. Nije podsticao ljude da rade efikasno i da razviju entuzijazam za svoj posao.

Mada, privatizacija u kontekstu tekuće tranzicije na tržišnu ekonomiju inspirisala je

► **Uprkos činjenici da nema poslova, da su plate male i da su perspektive za budućnost u najboljem slučaju skromne, život je ipak mnogo bolji u Srbiji danas nego pre 10 godina, ili čak pre 5 godina (...) Za mnoge od njih, čak i sadašnja skromna situacija daleko je bolja od nemaštine u detinjstvu. Ovo samo po sebi ublažava hitnost za dramatičnom promenom i dovodi do zadovoljstva trenutnim tempom marketizacije u državi**

— Majkl Polt

mnoge građane da pokrenu sopstvena mala preduzeća, što je dovelo do promene odnosa prema radu. Ideja korisničkog servisa – nepostojećeg u državnim preduzećima – igra važnu ulogu u privatnom sektoru. Preduzeća više ne štite svakog, ni one koji ne doprinose na pravi način. Bankrotstvo i likvidacija kompanija koje ne funkcionišu postali su češći. Konkurencija transformiše monopolizovane industrije. Svi ovi faktori zahtevaju čvršću i efikasniju radnu snagu. Vlasnici malih preduzeća poistovećuju se sa svojom profesijom i traže načine da drže korak sa konkurencijom. Radna snaga u privatnom sektoru radi na postizanju ciljeva, pokazuje posvećenost poslu i kompaniji, profesionalnost i poštovanje prema ostalim članovima tima.

Mlađe generacije i radnici koji su pre svega radili u privatnom sektoru tako su otvoreniji prema promenama, posvećeniji su svojoj profesiji i više razumeju potrebu za novim mehanizmima da bi se povećala efikasnost. Nažalost, mnogi od onih koji najbolje razumeju potrebu za ovim institucionalnim promenama, pobegnu iz zemlje prvom prilikom. Odliv mozgova nije se smanjio uvođenjem viza za vreme Miloševićevog režima (možda se i povećao) i taj trend se čak i danas nastavlja.

NEZAPOSLENOST NE ZNAČI POLITIČKI PRITISAK: Sonja Čagronov, direktorka Agencije za unapređenje državne uprave Vlade Srbije, nedavno je obavila razgovore sa zaposlenima u državnom sektoru i otkrila je da nijedan državni službenik nije ponosan na svoje zanimanje. Zaposleni u državnom sektoru se ne poistovećuju sa svojim zanimanjem. Oni za državu posao prosto iz želje da imaju siguran

posao. Opuštanje radnika koji su nekvalifikovani ili nekvalitetni je retko, pa kao posledicu toga zaposleni ne vide potrebu da budu produktivni ili da **veruju** u (zavole) svoj posao. Ipak, uprkos ovom nedostatku poštovanja i identiteta, dok se privatizacijom reorganizuju socijalistička preduzeća, radnici su uznemireni jer im se oduzimaju “njihovi” poslovi i kompanija. Mnogi koji su uložili svoje vreme u stari sistem sada osećaju da su ih njihovi lideri izneverili.

Bilo bi onda logično zaključiti da će kontinuirana nezaposlenost i tranzicione muke zbog privatizacije izazvati političku tenziju među nezadovoljnim proleterijatom. Čudno, ali to se ne dešava. Čini se da postoje tri razloga za to. Prvo, zvanična stopa nezaposlenosti ne obuhvata one koji rade u sivoj zoni. Kratak pogled na beogradsku pešačku zonu pokazuje mnoštvo zvanično nezaposlenih mladih ljudi koji lenjo pijuckaju kapučino i pale cigare jednu za drugom dok obučeni po najnovijoj modi okreću brojeve na skupim mobilnim telefonima. Scena iz bogatog noćnog života pokazuje slično – elegantno obučenu omladinu opremljenu spravama poslednje generacije i spremnu da potroši novac na izlazak. Izvori ovog **neobjašnjivog**, raspoloživog novca su bezbrojni – uključuju novčanu podršku roditelja, ali i poslove sa strane (radi dodatnih prihoda), novac koji šalje rodbina iz inostranstva i neregistrovana preduzeća uglavnom uslužna, ali uključuju i dodatne prihode od porodične farme (firme) i slično. Oni nesumnjivo uključuju i neke kriminalne aktivnosti, ali uobičajeniji scenario jeste član porodice sa neprijavljenim prihodom od nekog normalnijeg posla.

Drugo, država i dalje izdržava iako minimalnim novčanim sredstvima mnoge radnike koji su tehnološki višak. Poseta Zastavi u Kragujevcu, kompaniji koja proizvodi automobile, otkrila je kompaniju u dubokoj krizi koja je dodelila hiljade radnika centru za obuku (prekvalifikaciju) u svom vlasništvu (čitaj: Vladinom). Pa ipak, tadašnji gradonačelnik Kragujevca se žalio da se niko ne pojavljuje na obuci sem da podigne svoju platu koja, pošto su na obuci, iznosi 50 odsto od njihove ranije plate. Rekao je da se niko ne javlja na oglase “potrebna pomoć” i pored zdravog nezaposlenog stanovništva u gradu jer je Vladina socijalna pomoć (u kombinaciji sa radom na crno) više nego dovoljna da drži ljude zadovoljnim onim što imaju u životu.

Na kraju, uprkos činjenici da nema poslova, da su plate male i da su perspektive (izgledi) za budućnost u najboljem slučaju skromne, život je ipak mnogo bolji u Srbiji danas nego pre 10 godina, ili čak pre 5 godina. Hiperinflacija iz vremena Miloševića i **barter** ekonomija koja je usledila ostavile su duboke ožiljke na ljudima ovde – naročito na mladima koji upravo postaju radna snaga i koji su tako i najviše pogođeni problemima nezaposlenosti. Za mnoge od njih, čak i sadašnja skromna situacija daleko je bolja od nemaštine u detinjstvu. Ovo samo po sebi ublažava hitnost za dramatičnom promenom i dovodi do zadovoljstva trenutnim tempom marketizacije u državi.

KOMENTAR: Ljudi u Srbiji nisu ni nesposobni ni lenji, ali niska produktivnost i mobilnost radne snage, masovna nezaposlenost, dugoročna nezaposlenost, veliki disparitet (niskih i visokih) u platama zaposlenih sa istim kvalifikacijama oslabili su volju i motivaciju za rad. Povrh toga, brzo gomilanje bogatstva srpsko-crnogorskih kvazikriminalnih klasa stvorilo je grupu loših uzora za mladu populaciju. Ovo nije samo po sebi recept za nemire. Siva ekonomija i minimalna novčana podrška države tehnološkim viškovima održala je minimalni standard života ljudi bar u odnosu na stare dane pod Miloševićem, a time se i sprečava politički aktivizam. Ipak, pametni populist, uključujući i Radikalnu stranku, već su počeli da koriste pitanja životnog standarda i poređenja sa titoističkim zlatnim dobom da bi namamili ekonomski nezadovoljne i politički neupućene birače u svoj tabor.

Majkl Polt,
američki ambasador, 2006.

Prevela Aleksandra Đerić

Nastavak velikog cenkanja

Prava tema ovog ponovljenog suđenja u stvari je ona čuvena politička pozadina atentata na premijera Đinđića; sve ostalo je sporedno – osim ako se ne otkrije i nešto na temu ubistva Slavka Ćuruvije, što neki naslućuju

OVOG PONEDELJKA ZAPOČELO je ponovljeno suđenje Milošu Simoviću i Sretku Kaliniću za krivično delo ubistva premijera Srbije Zorana Đinđića (očekuje ih i ponovljeno suđenje u predmetu Zemunskog klana). Ovo ponovljeno suđenje (samo njima dvojici, jer su bili osuđeni u odsustvu, kao i još neki) očekuje se sa raznim slutnjama još od prošlog proleća, kada su uhvaćeni. Da se podsetimo: posle sedam godina skrivanja, Miloš Simović je u Zagrebu ustreljio Sretka Kalinića i par dana kasnije uhapšen je oko Morovića prilikom ilegalnog prelaska granice. Bio je to još jedan primer sve uspešnije saradnje regionalnih policijskih agencija, posle čuvenog hapšenja u Spačvi one grupe koja je ubila Ivu Pukanića i Niku Franjića u Zagrebu. Uzgred, Simovića čeka i suđenje za pokušaj ubistva Sretka Kalinića u Zagrebu, ali to je od akademskog značaja: obojica već imaju po 40 godina zatvora, po dve optužnice.

“LOPTA U DVORIŠTU”: Da li je baš tako? Sretko Kalinić je tu gotov i spakovan. On je u ponedeljak izjavio da sa atentatom na Đinđića nema nikakve veze; dokazni materijal tužilaštva, međutim, veoma je jak. Sa Zemunskim klanom biće još gore po njega: tek u tom predmetu je Sretko stradao. Jedino što je rekao bilo je da je posredno zaključio da je Zvezdan Jovanović ubio Đinđića; hvala, to smo znali i bez njega.

Tu dolazimo na glavnog junaka ovog ponovljenog suđenja – Miloša Simovića. On je odmah otvorio veoma širok front za neke moguće buduće nagodbe; formalne ili neformalne, svejedno. Aludirao je – iznoseći odbranu – na nekoliko okolnosti, pažljivo i lukavo; bacao je mamce. Imao bi, kaže, šta da ispriča i o pobuni Crvenih beretki; i o političkoj pozadini atentata na premijera; možda i o ubistvu Slavka Ćuruvije; možda i još ponešto o ponečemu – ali tek kada bude svedočio u tim predmetima, za koje čuje da se na njima radi. Iz tužilaštva nas uveravaju godinama da se na tim predmetima radi: politička pozadina, pobuna JSO, Ćuruvija, ali

nikako da se pomaknu od početka.

E, sad: od aprila kada je uhvaćen Miloš Simović po pravosudnoj i policijsko-bezbednosnoj čaršiji idu razne priče o mogućim nagodbama s njim. Biće da te priče imaju nekog osnova – s obzirom na to kako je Simović započeo svoju odbranu: “Politička pozadina je poznata meni, mom bratu Aleksandru (Simoviću; služi tridesetak godina u Zabeli) i Miloradu Ulemeku Legiji”, rekao je Simović (prema novinskim izveštajima). “Samo mi znamo ko stoji iza toga, ali sada o tome ne mogu da govorim, jer bih ugrozio svoju i bezbednost svoje porodice. O tome sam razgovarao sa tužiocem i sada je na njima da se suoče sa istinom”. Dodao je (opet po novinskim izveštajima) i da “pouzdanost zna da je bilo političke opstrukcije kako bi se obustavila istraga oko razotkrivanja svih činjenica atentata”, ali da je sad on tu i da se teško može sakriti sve ono što je do sada bilo nepoznato. Poruka je ne može biti jasnija: “Lopta je u vašem dvorištu”, kako se Simović izrazio, a on je otvoren za ponude... Dodao je i da jedva čeka sa se suoči sa svedocima-saradnicima koji tvrde da je on bio važan u hijerarhiji klana; to je takođe ilustracija njegovog plana.

Otvaranje ove partije pravosudno-policijsko-političkog šaha dobro je mu je krenulo. Iz onoga što se od proleća do sada događalo i moglo naslutiti, pripreme su bile temeljite. Naime, Simović je u istrazi, kako saznajemo, u više navrata pokušao da razgovor skrene ka političkoj pozadini atentata, ali mu je bilo rečeno da je to stvar presuđena. Onda se on uzjogunio; pa se pojavila vest da je radnik BIA dolazio k njemu sa izvesnim sugestijama; BIA je demantovala. Tu u igru ulazi i ime Aleksandra Simovića: navodno je on godinu dana pre hapšenja brata Miloša nudio iste ili slične podatke državi. Važnost i autentičnost svojih saznanja Aleksandar je dokazivao putem okolnosti da je u kritično vreme bio lični kurir Dušana Spasojevića i prenosio usmene poruke između njega i

raznih ljudi; Duća se nije uzdao u telekomunikacije kada su stvari bile važne. Iz prirode tih poruka i iz pozicija lica kojima ih je prenosio, Aleksandar je izveo određene zaključke na koje sada brat Miloš aludira. Koliko smo uspjeli da doznamo, braća Simović insistirali su tada na dve okolnosti: da ko je, odakle i preko koga tražio u tri navrata da se JSO pobuni (posle izručenja Miloševića u Hag, posle ubistva Momira Gavrilovića i posle hapšenja braće Banović; tek tada su se usudili); i da kako su Zemunci i JSO pomagali predizborne kampanje jedne izvesne političke stranke. Stečen je utisak da je Miloš Simović rezigniran u pogledu svoje sudbine, ali da bi hteo da olakša svom bratu Aleksandru tako što će ponuditi do sada nepoznate podatke: o političkoj pozadini atentata; o saradnji JSO i Zemunaca sa izvesnim političarima; i o nekim drugim slučajevima.

SAMO JEDNA PRAVA OPCIIJA: Sve te informacije prirodno su procurile iz policijskih, obaveštajnih i pravosudnih krugova, tako da je relevantna čaršija za njih znala još početkom leta. To državu dovodi u delikatan položaj. Bilo je procenjeno da bi zatvaranje suđenja bilo nemoguće (iz razloga očiglednih); da bi odbijanje suda da dopusti Milošu Simoviću da svoja saznanja iznese, jer da je, kao, u toku postupak po krivičnoj prijavi advokata Srđe Popovića za političku pozadinu – bilo neuverljivo. Ako pak Miloš Simović na javnom

fotografije:
Tanjug

▶ Mnogi sada u sebi proklinju Sretka Kalinića (levo) što tamo u Zagrebu – vešti ukoljica kakav je – nije ubio Miloša Simovića (desno); neki pro- klinju Miloša što nije overio Sretka kad ga je već ranio; oba slučaja su zaista čudna i neočekivana

pretresu ispriča sve ono čime je proletoš mahao, a na šta sada aludira u svojim ponudama – posledice bi mogle da budu nesagledive po neke i po još neke. Krivična prijava Srđe Popovića postala bi nezaobilazna i neizbežna; došlo bi se do još ovoga i onoga, a bogami prisetili bismo se i još nečega. Prirodno su se nametnule izvesne opcije i procene: da se tužilaštvo nagodi sa Milošem oko Aleksandrovog položaja i statusa, a da Miloš ne priča mnogo; da Miloševe tvrdnje budu odbačene kao nedokazane i neuverljive, da sud to prihvati i ne dozvoli ispitivanje na te okolnosti. Obe opcije moguće su, ali su rizične i teške: biće mnogo pitanja na koje država neće moći da odgovori. Druga opcija – da sud učutka Miloša Simovića – još je nezgodnija. Ona je izvodiva uz odgovarajuću medijsku pripremu i podršku (to smo već imali) političkih stranaka, javnih radnika i intelektualaca itd ali je i dalje rizična: svi će je pročitati i ispašće da je reč o državnom zataškavanju i svemu što uz to ide.

Ima tu još. U slučaju pokušaja atentata na Vuka Draškovića u Budvi (juni 2000.) postoji u spisu zanimljiv detalj: Nenad Glavonja Ilić iz JSO priča kako su on, Mile Kum Luković i Miloš Simović sedeli u Budvi i razmatrali kako da ubiju Vuka, a da ne strada i Dana. Tada je Kum Luković rekao da je to moguće, jer su tako uradili sa Čuruvijom: “Rekao mi je da je dok su radili na Čuruviji samo on bio ubijen, dok je njegova supruga ostala nepovređena. Bili su u sačekuši, a kada su dobili informacije da dolazi, približili su se i pucali samo u njega, dok se njegovoj supruzi ništa nije dogodilo (*osim udarca u glavu*; M.V.), što je trebalo da bude ponovljeno i u slučaju Vuka. Miloš Simović je veoma eksplozivno reagovao na tu priču i pitao Lukovića o čemu govori i je li normalan” (izvod iz iskaza u istrazi). Kum Luković govorio je u množini (“mi”), pa je nervoza Miloša Simovića tu indikativna. Ako Miloš Simović raspolaže saznanjima o tome ko je čekao u sačekuši; ko im je javio da Čuruvija

dolazi; kako su pobegli – to bi bilo jako osetljivo pitanje.

Ako, dakle, Miloš Simović krene – i sud mu dozvoli – u sve ove navedene priče; pa se to uporedi sa onim što već znamo (na primer: službena beleška koju Dušan Mihajlović navodi u svojim memoarima; (Knjiga druga, strana 221; autor beleške je živ i dostupan); pa se opet pojavi pitanje uloge Radomira Markovića, vrha RDB i beogradskog Centra RDB, Milana Radonjića i ostalih; pa se upitamo ko je spakovao pobunu JSO i ko je tadašnjem “Reporteru” uvalio onaj čuveni spisak koji je, hvala Bogu i jednom našem kolegi, objavljen sa zakašnjenjem; pa koja je bila stvarna uloga Luke Pejovića i kako je i zašto ubijen – eto nama velikih briga.

Mnogi sada u sebi proklinju Sretka Kalinića što tamo u Zagrebu – vešti ukoljica kakav je – nije ubio Miloša Simovića; neki proklinju Miloša što nije overio Sretka kad ga je već ranio; oba slučaja su zaista čudna i neočekivana. Ako bude sreće, sud će izabrati jedinu ispravnu opciju iz cele ove priče: da pusti Miloša i Aleksandra Simovića neka ispričaju šta imaju o svemu ovome; tužilaštvo da zatraži dokaze o svemu i natera policiju i BIA da provere sve temeljito, pa da vidimo jesmo li pametniji nego što smo bili pre hapšenja Miloša i Sretka.

Ako bude sreće; ako vrana vrani počne da vadi oči.

◀
Miloš Vasić

Primerna saradnja niskog intenziteta

Saradnja Europol i Srbije je primerna u okviru postojećeg strategijskog sporazuma. Ključno za produbljivanje saradnje i potpisivanje operativnog sporazuma koji podrazumeva veću razmenu informacija je ispunjavanje evropskih standarda o zaštiti ličnih podataka

Foto: A. Andić

VREME: Po čemu se Europol razlikuje od Interpol?

KVILE: Interpol je svetska organizacija sa 188 članica, dok je Europol agencija Evropske unije. I metodi rada su različiti. Rad Interpola je baziran na razmeni podataka, dok smo mi otišli dalje u analizi podataka. Shodno tome, Europol ima 100 kriminalističkih analitičara koji se bave načinom i razlogom zbog kojih su određeni ljudi povezani, koristeći lične podatke kao što su imena, brojevi telefona, fotografije ili registarske tablice.

Europol je upućen na saradnju sa nacionalnim ministarstvima unutrašnjih poslova.

Da li će Europol u dogledno vreme prerasti u neku vrstu samostalne federalne evropske policije koja je nadređena nacionalnim policijama?

Ne. Za sada to nije predviđeno. Nemačka je još davno uputila zahtev da Europol postane neka vrsta evropskog FBI-ja, ali to je politički korak koji još nije na vidiku. Bilo je spekulacija na tu temu baziranih na činjenici da je Europol promenio pravni status kako bi postao fleksibilniji. Naš je zadatak da budemo centralni biro koji podržava istrage u saradnji sa državnim policijama, ali nam to ne daje pravo da samostalno sprovodimo istrage.

Marta ove godine Europol je bio zaslužan za razbijanje velikog lanca koji se bavio distribucijom dečje pornografije. Da li na tom slučaju možete da nam objasnite način rada Europol?

Praktično smo delovali na dva načina. Prvi je uobičajen, tradicionalan način na koji Europol radi, reč je o prikupljanju informacija. Zamolili smo sve naše članove, ali i zemlje izvan EU, da nam pošalju svoje podatke o mrežama pedofila. Analizirali smo podatke i koristeći naš analitički kapacitet povezali 7000 članova iz te mreže, od kojih je 700 njih razmenjivalo kriminogene, pedofilske fotografije. To je bio prvi korak. Drugi korak je bio da pružimo konkretnu pomoć, pre svega policiji Velike Britanije i Holandije. Naši ljudi specijalizovani za internet pomogli su holandskim kolegama da probiju šifre i uđu u servere osumnjičenih. Možete zamisliti koliko je visok stepen zaštite koji su kriminalci postavili. Dakle, prvi korak je prikupljanje informacija, drugi korak je pomoć u praktičnom delovanju i treći je koordinisanje istraga. Važno je da smo pomogli nacionalnim policijama da uhapsu 200 pedofila, ali i da se spase 120 devojčica i dečaka nad kojima su pedofili vršili prinudu.

Zapadni Balkan se smatra centrom trgovine ljudima i drogom. Kako sarađujete sa zemljama Zapadnog Balkana?

Najznačajnije u razbijanju organizovanog kriminala je prikupljanje, razmena i analiza informacija. U okviru zemalja članica EU je lako, jer su one članice Europol, ali sa većinom drugih zemalja moramo da imamo specijalne sporazume o saradnji. Ti specijalni sporazumi sa trećim zemljama daju nam ovlašćenja da delujemo na određenom nivou. Na primer, sa Srbijom imamo strategijski sporazum o saradnji koji nam omogućuje da razmenjujemo

samo informacije o kriminalnim tendencijama. Ali smo na pragu da pređemo na drugi korak, na operativni sporazum o saradnji kojim Srbija može da nam dostavlja lične podatke, imena, registarske tablice, brojeve telefona itd., tako da mi možemo da povežemo te podatke sa informacijama dobijenim, na primer, iz BIH, Makedonije ili iz Francuske ili Italije. Takođe postoji mogućnost da Srbija postavi policijskog oficira za vezu u našu mrežu, kao što je to učinila Hrvatska, što omogućuje da se direktno razmenjuju informacije sa svim državama članicama i tako poveća nivo razmene informacija. I tu se ogleda razlika sa Interpolom. Unutar Europol imamo 180 oficira za vezu iz mnogih zemalja koje nisu članice EU.

Kakav je nivo sporazuma koje Europol ima sa Srbijom, BIH, Makedonijom i Crnom Gorom?

Sa većinom, sem Hrvatske sa kojom imamo sporazum o punoj operativnoj saradnji, imamo samo strateški sporazum. Ali imamo nameru da proširimo saradnju, budući da zemlje Zapadnog Balkana smatramo ključnim partnerima, a puna razmena informacija je moguća samo sa potpisivanjem sporazuma o operativnoj saradnji.

Da li razmena informacija ide u oba smera?

Da, to je slučaj i kod u strateških sporazuma. Uloga Europol je takođe da upozori, ako primetimo nešto novo što se, na primer, dešava u Srbiji, na stvaranje neke nove kriminalne mreže ili novog oblika kriminala.

S obzirom na to da neke države EU nisu priznale Kosovo, kakav vid saradnje možete da imate sa vlastima u Prištini?

Tu je reč je o političkom pitanju. Mi smo agencija EU. Radimo kako nam nalaže Evropska komisija. Mi ne sarađujemo specijalno sa Kosovom, ali kada se uhapsi neki kosovski kriminalac pokušavamo da rešimo problem na najbolji način, ne razmišljajući u političkom kontekstu.

Na Kosovu nema srpske policije sa kojom zvanično sarađujete. Ako ne možete da imate direktan kontakt sa kosovskom policijom iz političkih razloga, onda je to očigledno problem. Da li imate kontakt sa nekom policijskom strukturom na Kosovu?

To je za mene previše političko pitanje i radije na njega ne bih odgovorio. Mi radimo sa Euleksom.

Da li je Europol imao neku ulogu u slučaju

navodne prodaje ljudskih organa u Albaniji i na Kosovu?

Ne, nismo tu imali nikakvu ulogu.

Kako biste ocenili saradnju Europol sa srpskom policijom?

Saradnja sa srpskom policijom funkcioniše odlično, mi je smatramo primernom. Uvek nam izlazi u susret kada nam je potrebna pomoć u istraživanju kriminalnih mreža. Na putu smo da postignemo sporazum o operativnoj saradnji i ministar policije razmišlja o tome da pošalje svog oficira za vezu u Europol.

Da li je srpska policija dostigla standarde EU? Da li uopšte postoje standardi za evropske policije?

Sa stanovišta Europol standardi su malo drugačiji. Da bi neka država postala deo Europol i mogla da potpiše sporazum o operativnoj saradnji, ona treba pre svega da ispunji standarde o zaštiti ličnih podataka koje mora da poštuje policija, mora da postoji ustavno telo koje nadgleda poštovanje evropskih standarda o zaštiti podataka. Europol može da pomogne pri proceni tih EU standarda. Ključno je, dakle, da mora da postoji režim zaštite podataka i razmene informacija. ◀

Andrej Ivanji

Dovedite prijatelje!

Akcija traje do 31.12.2011. za registrisanje prepaid i postpaid korisnike koji su najmanje 5 meseca u mts mreži.

500 din za postpaid korisnike

100 din za prepaid korisnike

Osvojite bonus za svakog prijatelja!

Pozovite prijatelja da postane postpaid korisnik! Za svakog vašeg prijatelja koji sklopi novi postpaid ugovor dobijate 100 din kredita ako ste prepaid korisnik i 500 dinara bonusa ukoliko ste postpaid korisnik.

U mts poslovnici dovoljno je da prijatelj navede vaš mts broj kao preporuku.

Koliko god prijatelja dovedete toliko puta vam se bonus umnožava!

Postpaid bonusi važe 6 meseci od prvog bonusa za pozive u mts mreži, SMS i prenos podataka.

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs

Korisnički servis 064/789

mt:s

Nastavak eksperimenta in vivo

Dosad, do polovine septembra, rešeno je tek 158 prigovora nereizabranih sudija, od čega su 52 usvojena i to na prve dve sednice Visokog saveta sudstva, nakon čega su odluke uglavnom odbijajuće

NAŠI REFORMATORI REFORME sudstva valjda misle da su sve uglancali, da će u tišini preispitivanje nereizabranih sudija (i tužilaca), da ta trakavica duga dvije i nešto godine više nikoga i ne zanima. Imaju u tome, očito, i punu podršku parlamenta u kojem se početkom tjedna odvijala rasprava o sistemskim zakonima, Zakoniku o krivičnom postupku i Zakonu o parničnom postupku, pred sramotno praznom salom, pred tek 20-ak poslanika, pri čemu najviše zjape prazne klupe u kojima sjede oni koji su “za evropsku Srbiju”.

Ne čudi stoga što smo i dalje u dilemi da li je i ovaj, novi, saziv Visokog savjeta sudstva (VSS) zakonit ili ne. U njega je u julu 2010. godine izabran dr Predrag Dimitrijević, dekan Pravnog fakulteta u Nišu, nakon čega Agencija za borbu protiv korupcije u decembru te godine donosi odluku da mu ta funkcija prestane po sili zakona, jer je zakonom zabranjeno istovremeno obavljanje dviju ili više funkcija. On se na tu odluku žali, ali Agencija u martu ove godine tu žalbu odbacuje i cijelu stvar upućuje Skupštini Srbije, koja bi ga trebala razriješiti.

U međuvremenu, profesor Dimitrijević je i dalje član VSS-a i dekan niškog Pravnog fakulteta. Toliko o poštovanju Agencije za borbu protiv korupcije.

I nikom ništa; oni od kojih bismo trebali očekivati da se zakona drže kao pijan plota, od VSS-a čija je predsjednica Nata Mesarović predsjednica i najvišeg suda (Vrhovnog kasacionog) u zemlji i Skupštine Srbije koja donosi zakone, prave se blesavi. Jedni će valjda sve svaliti na parlament i šlampavi rad, drugi će reći da na dnevnom redu ima puno važnijih stvari, a mi – građani – ćemo se i dalje čuditi u ovoj zemlji čuda.

PREISPITIVANJE: No, takav VSS ovih mjeseci odlučuje o prigovorima nereizabranih sudija, onih koji su “odbačeni” u reizboru u decembru 2009. godine. U međuvremenu je mali broj

njih ipak izabran, da bi nekoliko stotina njih koji su pomoć potražili od Ustavnog suda Srbije jednim potezom bio izuzet od nadležnosti toga suda (koji je riješio predmet tek jednog sudije-žalioca) i vraćen nazad u nadležnost VSS-a, u međuvremenu ponovo izabranog.

Tek na silne pritiske iz Evropske unije, reformatori su priznali da stvari ipak nisu tako briljantne kao što su tvrdili dotad, pa je predsjednica VSS-a priznala u aprilu čak i to da će, nakon detaljne analize, Ministarstvu pravde uputiti prijedlog za preispitivanje mreže sudova, koja se – kako tvrde upućeni – pokazala prilično katastrofalnom. S druge strane, VSS je dobro utvrdio potreban broj sudija, ali “budući da je u toku postupak preispitivanja odluka o nereizabranim sudijama, neće biti smetnje da se neko vrati u sud ukoliko se utvrdi da kriterijumi prema njemu nisu bili dobro sprovedeni”.

VSS je potom donio i pravila za postupak revizije reizbora. Oformljene su dvije tročlane komisije u kojima su članovi isključivo sudije, članovi VSS-a, čije odluke potom potvrđuje kompletan sastav VSS-a, i oni koji su odluke koje se danas preispituju donijeli u samom startu, članovi po funkciji: predsjednica Mesarović, ministarka pravde Snežana Malović, predsjednik parlamentarnog Odbora za pravosuđe Boško Ristić, niški advokat Dejan Ćirić i već spomenuti – sporni – dekan niškog Pravnog fakulteta dr Dimitrijević.

Od početka do danas u tom procesu stvari su se promijenile, za što je zaslužan – kako upućeni tvrde, a nadležni demantiraju – pritisak na sudije iz VSS-a koji o prigovorima odlučuju. Dosad, do polovine septembra, riješeno je tek 158, od čega su 52 prigovora usvojena.

Zanimljivo je, međutim, da je od prve sjednice VSS-a 20. jula do posljednje 9. septembra (ukupno četiri) drastično pao broj usvojenih prigovora. Na prve dvije usvojeno sjednice, od riješenih 114 prigovora, usvojeno je njih

46 ili oko 40 posto.

U drugoj fazi rezultati (ma koliko brojke bile dosadne, ovdje su neophodne) koje usvaja VSS izgledaju posve različito. Na sjednici 26. augusta VSS odbija deset prigovora, a jedan prihvata; na sjednici 9. septembra odbija 17 prigovora.

PRITISCI: Oni sudije koji su u toj “prvoj fazi” imali značajan (neki i natpolovičan) broj usvojenih prigovora, u “drugoj fazi” su naglo smanjili taj trend, pa postali čak i rigorozniji od dotad najrigoroznije sudije Mirjane Ivić iz prve komisije; njoj ćemo se još vratiti. U to vrijeme, odmah nakon prve sjednice također, jednom od sudija, člana VSS-a, koji je u startu usvojio najveći broj prigovora, slijedi kazna: njegova supruga koja je zamjenica u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu naglo biva premještena na rad u tužilaštvo istog ranga u Sremskoj Mitrovici, a njegov niti jedan predmet ne dopijeva na drugu sjednicu VSS-a.

Drugo dvoje sudija naglo, od početne oko trećine usvojenih prigovora, padaju na nijedan, a sudija Sonja Vidanović – koja je također smanjila broj usvojenih prigovora s gotovo 80 posto na prvoj sjednici na manje od pola te cifre na drugoj – u augustu sebe izuzima iz najavljenih rasprava o prigovoru Dragane Boljević, predsjednice Društva sudija. Kaže: zbog prijateljskih odnosa, iako su se tek profesionalno vidjele nekoliko puta u posljednjih desetak godina, te nakon što je Dragani Boljević dva mjeseca ranije odobrila uvid u spis, posve

MUKE S PRAVOSUĐEM: Nata Mesarović, Snežana Malović, Zagorka Dolovac

službeno i lege artis, bez spominjanja bilo kakvog prijateljstva.

Ministarka pravde Snežana Malović dva tjedna prije te zavrzlane rezolutno odbija ocjenu da vraćanje pojedinih sudija pokazuje da proces reizbora nije bio dobar. “Kao prvo, ne može se na osnovu prvih odluka donositi zaključak o celom postupku. Stvari mogu da se vide na različite načine. Do sada je na posao vraćeno 0,5 odsto sudija od ukupnog broja onih koji su podneli aplikacije. Dakle, u 99,5 odsto slučajeva u opštem izboru nije bilo grešaka. Tako izgleda situacija sada, ali hajde da se ne bavimo procentima...” (Blic, 12. avgust).

SLUČAJ BOLJEVIĆ: Nakon toga, jedna od komisija ne održava zakazanu sjednicu (jedan od sudija odbija da toga dana bude izvestilac), a volšebno se otkazuje i sjednica zakazana za 1. septembar na kojoj – vidi vruga! – treba biti razmotren prigovor Dragane Boljević, koja je u međuvremenu podnijela zahtjev za izuzeće sudije Mirjane Ivić, koja je preuzela predmet od sudije Sonje Vidanović, koju su naglo preplavili prijateljski osjećaji prema Boljevićevoj.

U svom zahtjevu za izuzeće Mirjane Ivić, sudija Boljević navodi da VSS ne primjenjuje princip slučajnog sudije, dogovoren i sa EU koja je tražila preispitivanje reizbora, da ne samo da joj je promijenjen izvestilac nego i komisija, kao i razloge zašto ne vjeruje u nepristranost sudije Ivić. Prvenstveno profesionalne, o čemu govori i službena biografija sudije

Ivić na sajtu VSS-a: rođena 1951, diplomirala 1975, pravosudni ispit položila 1984. godine. “Od 1976. godine radi kao pripravnik u Zavodu za izdavačku delatnost ‘Filip Višnjić’ u Beogradu. Od 1984. do 1990. godine radi kao stručni saradnik u Krivičnom odeljenju – u Veću za maloletnike u Vrhovnom sudu Srbije, nakon čega je angažovana u Upravnom odeljenju Vrhovnog suda Srbije u zvanju savetnika predsednika, za upravnu materiju. Godine 1998. izabrana za sudiju Okružnog suda u Beogradu i po rasporedu radila u Upravnom odeljenju i popunjavala petorno veće Krivičnog odeljenja; 24. 11. 1999. godine izabrana za sudiju Vrhovnog suda Srbije u Odeljenju za upravnu materiju gde je radila sve do 31. 12. 2009. U Vrhovnom sudu Srbije po rasporedu bila predsednik veća i član redakcijske grupe Biltena.”

Tu traljavu službenu biografiju analizira u svom zahtjevu sudija Boljević, te ističe da je sudija Ivić neuobičajeno izabrana za sudiju Okružnog suda u Beogradu, te za nepunih godinu dana napredovala do sudije najvišeg, Vrhovnog suda (danas je u Vrhovnom kasacionom), te da ne može znati “šta sve znači normalna i dugogodišnja sudijska karijera od prvostepenog sudećeg sudije preko sudije koji odlučuje po žalbama”, jer među ostalim nije radila kao raspravni sudija u svojoj karijeri. Osim toga, u kontaktima koje je s njom imala kao predsednica Društva sudija, kaže Boljevićeva, sudija Ivić je “pokazala izuzetno netrpeljiv,

ciničan i uvredljiv odnos” i prema njoj i prema Društvu (u zahtjevu slijede primjeri), a tu je i sumnja u nepristranost i zbog toga što je sudija Ivić “izabrana 1998. godine direktno za sudiju Okružnog suda u Beogradu, a da prethodno nije bila sudija za vreme koalicione Vlade SPS-SRS-JUL, na tzv. kvoti SRS”, kako Dragana Boljević navodi u zahtjevu za izuzeće.

NERAZUMLJIVO: Zahtjev je odbijen 26. avgusta, s obrazloženjem da je neosnovan – jer ga valja podnijeti najkasnije tri dana prije datuma održavanja sjednice o prigovoru nereizabranog sudije. Otkazana sjednica se trebala održati 1. septembra, Dragana Boljević je zahtjev za izuzeće podnijela 22. avgusta, znači cijelih devet dana ranije; netko u VSS-u ne zna računati rokove.

A nevjera Boljevićeve u nepristranost? Teško je shvatiti iz obrazloženja VSS-a kojim odbija njen zahtjev: razlozi i okolnosti ne pružaju, shodno članu 13. Poslovnika VSS-a (“ako postoje druge okolnosti koje izazivaju sumnju u nepristrasnost”) dokaze o postojanju razloga i okolnosti koji ukazuju na postojanje sumnje u nepristrasno postupanje Mirjane Ivić u postupku rješavanja prigovora na reizbor Dragane Boljević.

Obrazloženje se može shvatiti, tako nerazumljivo, jedino tautološki: nizom riječi koje u drugom obliku kazuju nešto već rečeno, ili nagomilavanjem različitih riječi istog značenja (B. Klaić).

Nije, naravno, cijeli problem reforme reforme u ličnosti predsjednice Društva sudija Srbije Dragane Boljević, ali to pokazuje koliko su ona i ostali sudije nebitni: može im se dogoditi već zakazano ročište, može im se mijenjati sudije, može se bez argumenata odbijati zahtjev za izuzeće, može se tvrditi da sve ide svojim tokom, a da su dosad riješili manje od 20 posto podnesenih prigovora nereizabranih sudija.

U svakom slučaju, reforma reforme pravosuđa – svi su izgledi – trajat će još dugo, bez obzira na ljudske sudbine (ne)reizabranih i nas poreskih obveznika koji taj eksperiment *in vivo* još plaćamo. S posve nezivjesnim rezultatom. ◀

Tatjana Tagirov

Povratak devedesetih

Diskretni šarm mračne nostalgije

To što su prošlonedeljni zločini u Zemunu i na Novom Beogradu, žurka "Volim devedesete" sa pretećim sloganom "Devedesete su tu" i estradnim pojavama za koje smo mislili da su duboko zakopana epizoda u istoriji domaće muzike, poskupljenja hrane, rastuća nezaposlenost, događaji na Kosovu i zatezanje diplomatskih odnosa sa Hrvatskom pokrenuli neprijatan asocijativni niz, samo znači da tu užasnu deceniju, koliko god se trudili, ne možemo da zaboravimo

Portal Njuz.net namenjen objavljivanju lažnih vesti, ove nedelje zadesila je čudna sudbina – jedna od izmišljenih priča kao da se obistinila. U sredu 7. septembra u Zemunu se dogodila sačekuša u kojoj su rafalima iz automatskog oružja izrešetani Danilo Radonjić (62) i Dženan Ramović (34), a u okršaju su lakše povređeni jedna trudnica i jedno dete. U narednim danima novinski izveštaji izgledali su kao izvučeni iz arhiva od pre dvadesetak godina: sačekuša, pucnjava na zemunskim ulicama, žrtve su po zanimanju “kontroverzni biznismeni”, u pozadini događaja pominju se imena krupnijih zverki sa “beogradskog asfalta”, poput Luke Bojovića, i sve u svemu, kroz ceo slučaj provlači se dobro poznat rukopis devedesetih.

Otrprilike u isto vreme, počinje medijska kampanja za festival “Volim devedesete” koji će biti održan u Beogradskoj areni 8. oktobra. Inspirisan ovom neobičnom paralelom, Njuz.net 9. septembra objavljuje vest čiji početak glasi: “Promotivna kampanja festivala ‘Volim devedesete’ započela je pretprošle noći u Zemunu sačekušom u kojoj je ubijeno dvoje ljudi, a ova akcija biće nastavljena tokom celog septembra, sve do početka festivala osmog oktobra.” Jezivom ironijom sudbine, u ponedeljak 12. septembra u Ulici Otona Župančiča 45 u Novom Beogradu oko 22.20 eksplodirala je bomba postavljena u ulaz zgrade. Povređeni su mladić i devojka starosti oko 30 godina i šezdesetogodišnja žena, koja je u trenutku eksplozije krenula da baci dubre. Kako beogradski mediji navode, povređeni mladić je od ranije poznat policiji, navodno je on 2006. godine bio ranjen u Kotoru, a sumnjalo se da je na njega pucao Slobodan Stevović (29), koji je te godine ubijen na Dorćolu.

NOĆNI ŽIVOT: Zemun, 1994.

Foto: Draško Gagović

POP IKONE DEVEDESETIH:
Models, Ceca i Arkan, Funky G, Gru, Slađa
Delibašić, Gala, Ivan Gavrilović, Leontina...

PRST GORE: Baš onog dana kada se dogodilo dvostruko ubistvo u Zemunu, na internetu se pojavila promotivna pesma za događaj u Areni. Pesma se, indikativno, zove "Devedesete su tu". O čemu se tu uopšte radi? Sećate li se Line? Ili možda Gale? Ili možda igrača, pevača, tekstopisca i kompozitora sa umetničkim imenom Dee Monk? Dobro, ako se njih ne sećate, onda sigurno pamтите multitalentovanog Đoganija ili Dr Igija, pa višestruko obdarene lepjke iz ženske grupe Models, ikonu srpskog repa, Grua, ili jednog od rodonačelnika onoga što zovemo turbo-folk, Ivana Gavrilovića, čiji je prvi hit "200 na sat" iz 1994. ipak bio mnogo više turbo nego što je bio folk. Svi nabrojani i još poneko nastupiće 8. oktobra u Areni na događaju pod nazivom Music festival "Volim devedesete". Kako piše na zvaničnom sajtu festivala,

projekat "Volim devedesete" je "muzičko, vizuelno scenski spektakl, koji nikoga od prisutnih neće ostaviti ravnodušnim". Dalje, na ovom sajtu stoji i sledeće: "Projekat 'VOLIM DEVEDESETE' je muzički projekat iza koga stoji '90's Production' D.O.O." Proteklih godina ovaj vid muzičkog stvaralaštva se odigravao uglavnom po klubovima kako u Srbiji tako i u inostranstvu. Ideja ovog projekta 'DEVEDESETE' je da kroz muziku iz tog vremena koja se vratila na našu muzičku scenu, da napravimo događaj koji će sve generacije pamtit. Projekat se promovise putem promo žurki utorkom na Beogradskom Splavu 'FREESTYLER', gde naši renomirani izvođači iz tog perioda dolaze na splav Freestyler kao specijalni gosti i najavljuju veliki spektakl u Areni. Koncept samog programa je različit u odnosu na standardne događaje u Beogradskoj Areni. '90

Fest' je muzički festival koncipiran kao velika žurka, gde će se na bini, specijalno pripremljenoj za taj događaj, smenjivati sva velika imena domaće, a i strane muzičke scene tog vremena, bez prekida muzičkog programa."

Tako će u najvećem koncertnom prostoru u Srbiji, a i šire, biti održano vaskršnuće nečega za šta smo verovali da veći deo javnosti smatra najgorom noćnom morom i da veliku većinu asocira na najtamniji i najteži period života. Međutim, biće da smo se prevarili, bar sudeći po reakcijama na društvenim mrežama i Jutjubu. Na ovom poslednjem, komentari na promotivni spot "Volim devedesete" uglavnom su pozitivni. "Prst gore da se vrate devedesete", kaže jedan od komentatora, na čijem profilu stoji podatak da ima 26 godina. Ako je podatak istinit, imao je šest godina kada je počeo rat u Jugoslaviji, sedam

Izvođači i podsetnik

Slada Delibašić – “Idemo na Mars”

Lina – “Bumbar, kome treba bumbar, pun para, debeo i star”

Gala – “Izaberi frajera po svojoj meri”

Dee Monk – “Samo želim da znam da li ćeš ostati sam”

Dobar Loš Zao – “Baci sve sa sebe, igray sve do jutra, baš te briga šta će biti sutra”

Ella B – “Ajculo sa ljudskim likom, svetiću ti se s užitkom”

Oliver Stoiljković – nema hitova

Energija – “Ja ne želim da više gledam te, nestalo je sve i nestani sa tim”

Emilija Kokić – “Ja sam bila s njim, samo jednom pa što, neka boli te, prvi si počeo”

Leontina – “Bila sam samo jedna od sto”

W-ICE & Mystic – bez većih hitova

Ivana Banfić – “Godina-ma!”

Vlatka Pokos – “Kad će taj petak, da te opet vidim, vidim ja, ti si ko metak kojeg strašno volim, volim ja”

May Day – bez većih hitova

Nigger – U duetu Monteniggers: “Aj, aj, pa se kroz grad zajebaj”

Dača Duck – “Dačo, volim te! Džaba, džaba!”

Beat Street – “Opsesija, opsednut sam ja, miris njenog tela mene do vodi do ludila”

Baki B3 – “Ona me blokira, ona menememene blokira”

Funky G – “Žao mi je, žao, to što si meni na put stao”

Models – “Pare, pare, pare, volim da me kvare”

Knez – “Ti si kao magija, javiš se pa nestaneš”

Ivan Gavrilović – “200 na sat, u krivinu, 200 na sat, obožavam tu brzinu”

Dr Iggy – “Oči boje duge”

Gru – “Mišel, ti si drolja, svaka žena od tebe je bolja”

DJ Playa – nema hitova

Dj Marchez – nema hitova

MC Pop – nema hitova

kada su uvedene sankcije, osam u vreme hiperinflacije, deset kad je potpisan Dejtonski sporazum, 13 u vreme sukoba na Kosovu, 14 kada je počelo bombardovanje. Za šta diže prst gore? Za slike rata i leševa koje je gledao na TV-u pred spavanje, za vršnjake iz razreda sa izbegličkim iskustvom, za roditelje sa platom od tri nemačke marke, za redove za benzin, hleb, mleko, cigarete, prazne rafove u prodavnicama ili, pak, za čarobno iskustvo noćenja u podrumima i skloništim. Možda je nostalgican prema švercovanom parizeru iz Segedina, bugarskim kakao-krem tablama, embargo-receptima za torte bez jaja, domaćem soku (pet litara soka od jedne smrznute pomorandže i dve kesice limontusa), prašku za veš iz humanitarne pomoći... Ili, može biti da se cela stvar odvija na spiritualnom nivou, pa mu fale proročke besede Milje Vujanović, ukus

Koga nema

Spisak izvođača na festivalu “Volim devedesete” sadrži skoro sve relevantne domaće densere iz tog perioda. Međutim, nekih pojava od izuzetnog značaja za pokret – nema. Pre svega, ozbiljno nedostaju Moby Dick i Tap 011. Ali, i jedni i drugi su nedavno obnovili karijere i nastupaju samostalno, tako da im ovakva vrsta reafirmacije ne treba. Iako je Slada Delibašić, ženski deo dueta Đogani Fantastiko, najavljena kao jedna od učesnica, na spisku nema Gagija Đoganija, navodno, jer je bio nezadovoljan ponuđenim honorarom. Jedna od rodonačelnica žanra, Vesna Mitrović Hani, ne pominje se po medijima ni na spisku onih koji će izostati iz Arene 8. oktobra. Iako spisak obiluje raznim opskurnim i zaboravljenim pojavama devedesetih, i tu neki nedostaju, poput dueta Mars Venus ili Twins (sećate li se “Plavog slona”), prvog muškarca na domaćoj estradi koji je počupao obrve, stanovito Ivana koji je nastupao pod imenom Sexpress, itd.

FALI: Moby Dick

“hilendarskog kolača”, lečenje bioenergijom...

Najpre će biti da ovom momku ne nedostaje ništa od navedenog, nego da je stvar mnogo blešavija i utoliko opasnija. Biće da mitološke predstave o devedesetima kao vremenu “žestokih momaka sa vrelog beogradskog asfalta”, “vitezovima sa betona”, brzim kolima, lakoj lovi i glamurnim ženama, opštem bezakonju koje se poistovećuje sa slobodom – i dalje žive. Drugi problem je slučajno ili namerno falsifikovanje “duha vremena” o kom je ovde reč. Donekle to pokazuje i promotivni spot za festival “Volim devedesete”. Spot počinje u sadašnjem vremenu, u kom izvođači pristižu na jedan beogradski splav. U trenutku kada prolaze kroz detektor metala, transformišu se, ili je bar tako zamišljeno, u svoje replike od pre petnaestak-dvadeset godina. Međutim, ono što je devedesetih bila dominantna estetika ove ekipe, u spotu je dato tek u naznakama. Svi su u trenerkama, ali niko nije upasan. Dame su nafrizirane i isfenirane po poslednjoj modi, jer, jasno je, nijednoj ne bi ni u ludilu palo na pamet da se pojavi sa ručno nagažvanom kosom od pre deceniju i po. Tek ponegde sevine kajla ili brushalter. Šminka je takođe ovovremenska, iako se oni sa dobrim pamćenjem odlično sećaju da je tih godina karmin uokviren crnim krejonom bio neizostavni deo stajlinga. No dobro, suviše je silikona, umećaka i drugih nadomestaka proteklo zanosnim telima ovih dama, da bi se tek tako vratile na ono što je bilo nekad.

MUTANTI I HIBRID: A kako je bilo nekad, kada je reč o ovoj konkretnoj, dens kulturi u Srbiji? Slično turbo-folk, i ona predstavlja hibrid, mešavinu elemenata onoga što je bilo aktuelno na svetskoj muzičkoj sceni i onoga što možemo nazvati domaćim prokletstvom: manjka talenta i, naravno, manjka novca. Konkretno, srpski dens bio je kombinacija tada aktuelnog eurodensa, dizelaške kulture i opčinjenosti kriminalnim miljeom. Srpska dens tradicija započinje 1993. godine, sa bendom koji je osnovao niko drugi do stanoviti Ivan Gavrilović. Reč je o senzaciji za jedno leto pod nazivom Funky House Band, koja se proslavila sa svega dva hita: “Ribe da brže mrdaju guze” i obradom “Geljan dade” Šabana Bajramovića. Iz današnje perspektive, momci koji izvode koreografiju obučeni u preširoke pantalone i sakoe na golo telo, dok pevaju “Geljan dade” uz mutantsku tehno-dens muzičku podlogu, u estetskom smislu predstavljaju pravi horor, ali, već naredne godine, Ivan Gavrilović započinje solo karijeru, umesto širokih pantalona oblači kombinezon vozača Formule 1, stavlja kajlu i snima “200 na sat”. Ostalo je

Međunarodni karakter

Festival “Volim devedesete” treba da okupi “domaće i strane renomirane izvođače”. Međunarodni karakter festivalu daju tri pevačice iz zemlje koja je devedesetih važila za neprijateljsku teritoriju, a danas za njih kažemo da su zvezde iz regiona. Hrvatske pevačice Vlatka Pokos, Emilija Kokić i Ivana Banfić nastupile 8. oktobra u Areni. Dok Kokićeve publika pamti kao pevačicu grupe Riva, sa kojom je Jugoslavija pobedila na Evroviziji 1990. godine, Ivane Banfić se seća po duetu “Godinama”, koji je otpela sa Dinom Merlinom 2000. godine. Vlatka Pokos pevala je krajem osamdesetih u Srebrnim krilima, a onda je započela solo karijeru. Ipak, na spisku nedostaju i najveće zvezde hrvatskog densa. E.T., izvođači najvećeg hita devedesetih, “Tek je dvanaest sati”, odavno ne postoje, a njihova pevačica Vanna odavno je u Hrvatskoj etablirana kao pop pevačica sa ozbiljnom karijerom, pa je i nerealno očekivati da se pojavi na ovakvom događaju. Međutim, iz Hrvatske ne dolazi ni Colonia (“Dok ljuljaju se kreveti, di-da-bu-di-bu-da”) a zašto – ne zna se.

istorija. Međutim, već sa Fanky House Bandom polako počinje da izbija u prvi plan ono što će u narednim godinama postati jedan od glavnih motiva ove vrste stvaralaštva – fascinacija kriminalom. Jedna njihova manje poznata pesma zove se “Gangster si za ljubav (kada voliš, ubijaš)”, čime je zapravo započela tradicija koju će nastaviti jedan od najboljih sinova domaćeg densa, Srđan Čolić, poznatiji kao muški deo dueta Moby Dick, u njihovom najvećem hitu “Kralj kokaina” (“Rodićeš mu sina, kralja kokaina, rodićeš mu decu belu kao sneg”), ili B3 u hitu “Olovna ruka” (“Ali nade su se srušile za tren, jer nju čuva neko mnogo jak, od udarca pao sam na pod i sve mi se ljulja kao brod”) i Gru u pesmi “Srce” (“Još jedan prijatelj manje, kakvo sranje, na ulicama grada svaki dan neko novo klanje, ljudi oko tebe umiru u blatu, svakog dana neko nestane u uličnom ratu”).

Dok su u muzičkom smislu pokušavali da kopiraju poznate eurodensere poput 2Unlimited, La Bouche i drugih, čiji stil karakterišu ženske melodične i muške rep pevačke deonice, sintisajzeri i jaki basovi, u estetskom smislu domaći denseri oslanjaju se pre svega na dizelaše.

Dizelaši su verovatno jedina autohtona srpska supkultura, a mogu se pohvaliti i time da imaju stranicu na srpskoj Vikipediji. Iako nikada nisu imali obeležje pokreta, dizelaše odlikuju sličan životni stil i stil odevanja. Pojavljuju se, naravno, devedesetih godina, a postaju masovna pojava nakon dokumentarnog filma “Vidimo se u čitullji”, koji se bavi životom beogradskog podzemlja. Gotovo svi akteri su ili ošišani do glave ili, poput Kristijana Golubovića, nose čuvenu “tarzanku”. Zlatne kajle sa masivnim krstovima, firmirana

odeća, trenerke svilene i sintetičke, široke pantalone, kaiševi sa nitnama, “spit fajer” jakne, “er maks” i “ribok” patike, džemperi od trikotaže sa V-izrezom, uz držanje svojstveno opasnom momku i povezanost sa kriminalnim radnjama glavna su obeležja. Legenda kaže da je prvi koji se upasao i okačio kajlu bio Aleksandar Knežević Knele (1971–1992), jedan od pripadnika voždovačkog klana i svojevrsna legenda među “žestokim momcima sa vrelog beogradskog asfalta” devedesetih. Kristijan Golubović, ipak, poslednjih godina izjavljuje kako je taj stil u Srbiju prvi doneo on kopirajući stajling Mister Tija, američkog rvača, poznatog po ulozi u “Rokiju 3”, poreklom iz čikaškog geta. Ruku na srce, između dizelaškog načina oblačenja i stila repera, ali i kriminalaca iz crnačkih geta po Americi, sličnost je nesumnjiva, a ogleda se pre svega u masivnom nakitu, kajlama, krstovima i prstenju, svilenim trenerkama i vezama sa podzemljem.

“Dizelašice” su mnogo manje pominjan termin nego dizelaši, ali bilo je i devojaka koje su nosile upasane trenerke i “er maks” patike. Devojke koje su se okupljale oko dizelaša, ipak, izgledale su sasvim drugačije. Veoma kratke suknje, mrežaste čarape, cipele sa platformama, mrežaste majice u kombinaciji sa brushalterom iste (ili kontrastne) boje, napadna šminka i tamni nokti glavne su odlike mode devedesetih. Međutim, tokom decenije, moda je evoluirala, pa, iako su krojevi ostali manje-više isti, dominantnu crnu iz prve polovine devedesetih kasnije su zamenile vrišteće fluorescentne boje, pre svega zelena i narandžasta. Ova promena u tom periodu verovatno je u vezi i sa rastom popularnosti tehno i rejev supkulture koja u to

Foto: Zoran Sinko

SIMBOLI JEDNOG VREMENA:
Aleksandar Knežević Knele,
nestašice benzina,
demonstracije

vreme jača na globalnom planu, a uticaji stižu i do Srbije. Međutim, bez obzira na koketiranje domaćih izvođača sa ovim žanrovima, u Srbiji su oni ipak ostali povezani sa takozvanom urbanom supkulturom, koja se krajem devedesetih i početkom dvehiljaditih javlja između ostalog i kao reakcija na dizelaše i dizelašku kulturu.

DRUGI EŠALON: U tom i takvom svetu kakav je bio položaj junaka naše priče koji će se 8. oktobra okupiti u Areni? Iako su u kolektivnoj svesti ostali jedan od simbola vremena obeleženog ratovima, siromaštvom i kriminalom, zapravo, nikako nisu spadali u prvi muzički izbor žestokih momaka. Najveća fascinacija ovih stvaralaca, srpski kriminalci, koji su u to vreme činili džet-set, takođe su preferirali turbo-folk. Tome u prilog ide činjenica da nikada nijedna pevačica dens muzike nije bila u vezi ili braku ni sa jednim beogradskim kriminalcem, dok među folkerima spisak počinje neprikosnovenom Svetlanom Cecom Ražnatović i Željkom Ražnatovićem Arkanom, a nastavlja se sa Gocom Božinovskom i Zoranom Šijanom, Lelom Andrić i Srđanom Adžemovićem, Jelenom Karleušom i Zoranom Davidovićem Čandom. Od muških polovina

ovih estradno-kriminalnih parova nijedan više nije živ i nijedan nije umro prirodnom smrću, a muzički žanr kojim se bave njihove izabranice jasno pokazuje koja je muzika bila najbliža srcu ovih "vitezova sa asfalta". "Oči boje duge", "Vrati mi, vrati bundu", "Samo u snu", "Dak, ti si mrak" ili "Idemo na Mars", bili su devedesetih muzička podloga za početak žurki na čijem vrhuncu se sluša turbo-folk. Najverniju publiku srpski denseri imali su među – decom. U tome se i krije objašnjenje za to što među internet-komentatorima koji su oduševljeni događajem u Areni ima tako mnogo ljudi starih između 25 i 30 godina. Srpski dens je muzika njihovog detinjstva, a izgleda da su ljudi uvek nostalgичni prema vlastitom detinjstvu, čak i kad ga provedu devedesetih na Balkanu.

Kada se pažljivo pregledaju arhive novinskih tekstova i društvenih analiza, vidi se da se o "povratku devedesetih" govori još od 2003. godine i prve ozbiljne društvene krize, nakon ubistva Zorana Dindića. Ipak, u poslednje dve godine, analize i komentari sa ovakvim prizvukom su brojnije. To nije slučajno, jer se intenzitet govora o povratku devedesetih povećao baš u godini početka

svetske ekonomske krize, 2009. A kad se u Srbiji pomene kriza, ima li jače prve asocijacije od devedesetih godina. One se ipak ne mogu vratiti, pre svega jer vreme ne ide unazad. Međutim, činjenica je da se mnoge trenutno važeće karakteristike srpskog društva podudaraju sa onima iz pretprošle decenije. To što su prošlonedeljni zločini u Zemunu i u Novom Beogradu, žurka "Volim devedesete" sa pretećim sloganom "Devedesete su tu" i estradnim pojavama za koje smo mislili da su duboko zakopana epizoda u istoriji domaće muzike, poskupljenja hrane, rastuća nezaposlenost, događaji na Kosovu i zatezanje diplomatskih odnosa sa Hrvatskom pokrenuli neprijatan asocijativni niz, znači samo da tu užasnu deceniju, koliko god se trudili, ne možemo da zaboravimo. A s obzirom na to kako je užasna bila, ne bismo ni smeli. Umesto zaborava koji je nemoguća misija, možda se samo treba pomiriti s tim da su nam, bez obzira na uloženi trud, posledice tog i takvog života ostale, kako na društvenom tako i na ličnom, ali i na kulturnom planu. A Dr Igi i Ivan Gavrilović su tu samo da nas podsete ko smo i kakvi smo bili.

Jovana Gligorijević

Tri kutije i sedamnaest čaura

Šta se zapravo skriva na lokaciji iza severnog zida nekadašnjeg zatvora na Adi Ciganliji, gde se očekivalo veliko otkriće groba Draže Mihailovića

Po svemu sudeći, misteriozni grob Dragoslava Draže Mihailovića nije pronađen na lokaciji na Adi Ciganliji u Beogradu, koja je letos spektakularno najavljena kao verovatno mesto njegove likvidacije. Tako je još jednom osujećena medijska histerija oko potrage za posmrtnim ostacima generala koji je pre 65 godina osuđen na smrt zbog izdaje, likvidiran i zakopan na tajnoj lokaciji.

Na lokaciji iza severnog zida nekadašnjeg zatvora na Adi, naime, pronađene su samo tri kutije pokretnog arheološkog materijala. To su raznovrsni metalni ostaci, kvake, brave, dugmad, životinjski ostaci, zatim keramičke posude i drugi materijal iz perioda dok je na tom mestu radio zatvor, ali i puno materijala iz epohe znatno mlađe od suđenja četničkom generalu, poput poklopca paštete "Gavrilović". Uglavnom tragovi neke potonje, bolje prošlosti. Ostataka kontroverznog četničkog vođe, međutim, nema.

Po nalogu Višeg suda u Beogradu, tim

stručnjaka na terenu koji je predvodila Marija Đurić iz Laboratorije za antropologiju Medicinskog fakulteta pokušao je da na Adi izvrši ekshumaciju na mestu koje su prethodno označile dve državne komisije koje već duže vreme tragaju za Mihailovićevim grobom. Polazeći od označene lokacije, eksperti su tokom prethodnog meseca primenili sve moguće metode struke, otvorili tri sonde i jedan rov, koristili i georadar da rekognosciraju teren, a potom prosejali svu iskopanu zemlju. Međutim, kako za "Vreme" objašnjava doktorka Đurić, "nisu otkrili ništa što bi se moglo dovesti u vezu sa kontekstom groba Draže Mihailovića".

ZATVOR NA ADI: General Draža Mihailović, komandant Jugoslovenske vojske u otadžbini, streljan je 17. jula 1946. godine. Tome je prethodio kraj Drugog svetskog rata, u kome je izuzetno masovan Narodnooslobodilački pokret oslobodio Jugoslaviju od nacista. Prethodno je, u građanskom ratu, NOP okupljen oko Komunističke partije razbio glavninu četničkih

snaga i njihove saveznike Italijane na Neretvi. Četnici su bez saveznika dočekali početak oslobođenja zemlje, tako da ih je 12. septembra 1944. i kralj Petar II pozvao da se priključe NOP-u, što je uzeto kao datum od kada se istražuju tajne grobnice.

Nakon oslobođenja zemlje, poraženi general, napušten od svih prijatelja, sa poslednjim sledbenicima se više od godinu dana skrivao po brdima. OZNA ga je uhapsila 13. marta 1946. u akciji o kojoj danas postoje suprotstavljena mišljenja. U julu iste godine je izveden pred sud koji je doneo odluku da zbog kolaboracije sa fašistima bude streljan. Bio je zatočen u zatvoru u Dušinoj ulici, ali mesto njegove likvidacije je ostalo tajna, a zapisnik o streljanju ni danas nije dostupan javnosti.

No, neke lokacije su odavno već bile sumnjive. Prateći talas rehabilitacija, mediji su poslednjih godina donosili raznovrsne verzije o mestu pogubljenja generala Mihailovića, a dve najčešće pominjane lokacije su Lisičići potok

fotografije: M. Milenković

STRUČNA PRETRAGA TERENA: Dr Marija Đurić i njen tim; krst koji je postavio SPO i maketa zatvora

i zatvor na Adi. U to vreme je, naime, na Adi Ciganliji postojao zatvor u kome su smešteni brojni uhapšeni četnici, a u kome su inače, ironijom istorijskih obrta, pre rata bili zatočeni komunisti. Zatvor je bio ograđen četiri metra visokom ogradom koja se, duga 70 i široka 45 metara, protezala u pravcu sever-jug u odnosu na zatvorsku zgradu. Ograda je imala veliku kapiju nadstvođenu kamenim pločama sa jednostavnom bordurom.

Zatvor je postojao do pedesetih godina, kada je srušen i svi tragovi su ostali pod zemljom. No, deset godina kasnije, tragovi su dodatno raskopani i razmešteni. Odlukom vlasti, Ada je počela da se pretvara u izletišta Beograda i pokrenute su radne akcije koje su sasvim izmenile izgled terena. Ostrvo je spojeno sa kopnom, teren je poravnat nasipanjem šuta, a u zemlju je postavljena infrastruktura poput strujnih i vodovodnih cevi.

PROBNI ROV: I onda, dve godine nakon što ju je Vlada Srbije osnovala, Komisija za tajne grobnice ubijenih posle 12. septembra 1944. približila se zaključku da se mesto pogubljenja generala Mihailovića nalazi na Adi (videti okvir). "Ova tema je trebalo da se istražuje pre

dvadeset godina", kaže za "Vreme" kaže dr Srđan Cvetković iz ove komisije. On objašnjava da je Komisija na osnovu mapa zatvora i odvojenih svedočenja nekoliko svedoka koji su bili zatočeni u zatvoru na Adi, a koje je saslušalo tužilaštvo, zaključila da je general Mihailović nakon suđenja doveden u ovaj zatvor gde je streljan nekoliko metara iza severnog zida velike zatvorske ograde.

Komisija je, tokom prethodnog leta, zajedno sa volonterima, gotovo u živom televizijskom prenosu napravila takozvani "probni rov", pokušavajući da u tlu na Adi nađe Dražine kosti. Njihovo probno iskopavanje se završilo istog dana nalaženjem kostiju, za koje se, međutim, naknadnom analizom u Laboratoriji za antropologiju ispostavilo da su životinjskog porekla.

Posle ovog pokušaja koji se, mora se priznati, pretvorio u medijski cirkus, Viši sud u Beogradu je zadužio Institut za sudsku medicinu kako bi se teren ispitao na najstručniji mogući način. Direktor Instituta Slobodan Nikolić je oformio multidisciplinarni tim vешtaka koji će pod rukovodstvom Marije Đurić obaviti posao na terenu, a u koji su ušli antropolog, arheolog, sudski lekar, stručnjak za DNK i balističar.

Kad je reč o klasičnim ekshumacijama koje prate istraživanje savremenih zločina, takvi timovi se obično ne formiraju, već policija dostavi dokazni materijal Institutu. No, ovakva praska je već bila primenjena u iskopavanju grobnice na Batajnicima.

ARHEOLOŠKE SONDE: Kupališna sezona na Adi je bila u punom jeku, a ekspertska ekipa za ekshumaciju je po nalogu istražnog sudije 8. avgusta započeo iskopavanje. Lokacija na kojoj je pre 65 godina bio zatvor, danas se nalazi nedaleko od zemljouza kojim je šezdesetih godina Ada spojena sa kopnom i gde svakodnevno hiljade Beograđana prolazi idući ka kupalištu. Neposredno iza nje je kružni tok, a iznad šumarka se jasno vidi metalni pylon novog mosta preko Ade.

Policija je obezbedila područje već nakon "probe" koju je izvela Komisija, označivši ga trakama kao mesto zločina. Ograđeno područje zauzima veliku površinu oko pretpostavljenog položaja severnog zida, sučelice nekadašnje zgrade zatvora. Iza traka za stolom sede policajci i policajke koji čuvaju iskop. No, unutar ograđenog dela atmosfera više podseća na arheološku sondu nego na mesto zločina. ▶

Kako izaći iz grobova

Na trgu Nikole Pašića, u zgradi Muzeja istorije Srbije, koji je menjao imena onako često kako su se menjali nazivi države u kojoj živimo, na četvrtom spratu se nalazi Institut za savremenu istoriju. Odavde je nakon nekoliko novinskih fejttona i tekstova potekla inicijativa da se formira Komisija za tajne grobnice ubijenih posle 12. septembra 1944. koju je Vlada osnovala 2009. godine, kako bi se ispitalo pitanje eventualnih zločina Narodnooslobodilačkog pokreta.

“Imamo niz metodoloških problema. Komisija se ovim istraživanjem bavi ovoliko vremenski udaljena, mnogi svedoci su preminuli, a arhivski dokumenti su uništavani”, kaže dr Srđan Cvetković, dok razgovaramo u njegovom kabinetu. Prostor je uređen u stilu koji se slabo menjao od jeseni 1944. osim što su na stolovima knjige i računari, a kroz vrata susedne kancelarije se na zidu vidi slika Draže Mihailovića.

“Postoji i problem sa sudovima i tužilaštvima, od kojih neke ova priča ne zanima”, kaže Cvetković. “Prosto ne žele da se upuštaju u problem lociranja, ekshumacija i obeležavanja tajnih grobnica jer smatraju da je to jedno veliko gubljenje vremena i trošenje resursa. Ali, od samog početka je veliki problem u radu Komisije organizaciono finansijska podrška. U ovoj komisiji svi rade volonterski, ona nema budžet, niti račun. Vrlo skromna sredstva dobila je za 2010. od Ministarstva pravde”, kaže Cvetković dodajući da se “nedostatak te podrške najviše ogleda u terenskim istraživanjima tajnih grobnica kojih ima po celoj Srbiji”.

Komisija ima ambiciju da napravi bazu podataka gde bi se mogao naći podatak za svako lice koje je ubijeno u tim likvidacijama, a Cvetković veruje da će to značajno doprineti razjašnjenju jer su, po njegovim rečima, nakon rata ubijeni mnogi koji su to zaslužili, ali i brojni nevini civili, seoski kmetovi, advokati i dobrostojeći građani. U Srbiji danas ima oko 300 jama u kojima se nalaze grobnice iz ovog perioda, a jedan primer je i neobeležena jama u kojoj je u okolini Boļjevca nađeno 30 ubijenih seljaka.

“Mi smo prošle godine, uz pomoć trideset studenata volontera, uspeali da na osnovu knjiga streljanja i dokumentacije BIA popišemo negde oko 20.000 ljudi”, kaže Cvetković, dodajući da će ove godine taj broj dostići 30.000. No, kako sam kaže, celo to istraživanje se u medijima svelo na potragu za grobom Draže Mihailovića. “Preveliki značaj se tome pridaje i sve se pretvara u jednu medijsku hajku”, smatra Cvetković, dodajući da su, nakon probnog rova koji je napravila Komisija, iskopavanje na Adi Ciganliji po nalogu Višeg suda u Beogradu preuzeli vrhunski stručnjaci.

Cvetković se, kao istraživač, bavio progonom Nemaca iz Banata, da bi radeći na doktorskoj disertaciji počeo da istražuje i druge likvidacije nakon Drugog svetskog rata. Na pitanje kakve su etičke posledice njegovih istraživanja i kako vidi činjenicu da će, bez obzira na karijeru naučnika, biti zapamćen samo kao neko ko je tražio grob Draže Mihailovića, kaže da je ceo taj period pre svega zanimljiv i važan za istoričare, ali da je, pre nego što je počeo rad Komisije, nameravao da se posveti disidentima. “Ali, ne mogu da izađem iz grobova”, zaključuje uz uzdah.

U blizini iskopanih jama je složena svakoja-ka oprema, metle i druge arheološke alatke, georadar koji liči na ručnu kosilicu za travu, sto sa računarima, veliko sito odloženo na zemlji, a pored se nalazi i velika gomila zemlje koja je

PREVELIK ZNAČAJ POTRAGE ZA DRAŽINIM KRSTOM: Srđan Cvetković

u potpunosti prosejana u potrazi za tragovima. Prostor na kome je kopano je markiran i podeljen u jasno označene kvadrate. No, uz tri sonde koje su arheolozi iskopali i dalje se bore ideološka obeležja – na godišnjicu streljanja generala

Mihailovića, SPO je neposredno uz iskop postavio krstaču i vence, a samo nekoliko metara dalje nalazi se i spomenik komunistima koji su pre Drugog svetskog rata ovde bili zatočeni.

FORENZIČKA ISTRAGA: Međutim, tragova Draže Mihailovića nema. Nakon mesec dana, ekspertski tim je sproveo detaljno istraživanje koje je pokazalo da na mestu iza severnog zida zatvora ne postoji jama koju su spominjali svedoci. Pored raznog materijala, otkriveno je da je teren naknadno preuređivan, ali da sama jama sa Mihailovićevim posmrtnim ostacima na tom konkretnom mestu ni pre toga nije mogla postojati.

“Svako naknadno kopanje ostavlja trag”, kaže profesor Marija Đurić dodajući da bi u slučaju da je postojala prethodna jama, oni bez ikakve sumnje “otkrili njen trag”. No, to se nije dogodilo. To ne isključuje mogućnost da se sve desilo negde drugde na Adi, ali eliminiše sumnju da je četnički vođa likvidiran i pokopan baš ovde, a potom odnet dalje, na neku drugu lokaciju.

“Mi smo došli da obavimo ekshumaciju”, kaže za “Vreme” arheolog Andrej Starović, kustos Narodnog Muzeja koji je bio glavni arheolog u ovom slučaju. “Međutim, umesto ekshumacije, to se pretvorilo u pravu forenzičku potragu”, kaže Starović objašnjavajući da se pod ekshumacijom obično podrazumeva samo vađenje tela uz poštovanje svih pravnih i forenzičnih normi, ali, ne i potragu za nepoznatim grobom.

ZDRAVICA: Jedan od problema sa kojima se ekspertni tim suočio jeste što je Uprava Ade Ciganlije još 1999. godine izgubila svu dokumentaciju i mape koje bi razjasnile gde se pod zemljom nalaze vodovne cevi, gde su smeštene geodetske “nulte tačke”, kakav je raspored sadašnjih zgrada i šta je kada kopano. Olakšavajuća okolnost je bila primena georadara firme Monting koji je omogućio da se, u tom terenu punom depresija, otkriju prave veštačke jame, nastale ljudskim delovanjem.

No, prvi korak koji su arheolozi napravili bio je da otkriju mesto severnog zida i nađu referentnu tačku na uglu severnog i zapadnog zida ograde zatvora. Da bi to uradili, raskopali su teren na nekoliko mesta, odredili pravac oba zida i našli delove temelja ograde, a potom ih ukrstili. Tu su potom otkrili ugao dva zida ograde, u odnosu na koji su svedoci rekli da se nekoliko metara dalje nalazila jama.

Kako Starović objašnjava, teren iza severnog zida se blago spušta, a zemljište iza ograde

zatvora je les, koji se tokom kišnog perioda pretvara u dubok kal. Tako je uz sam temelj zida pronađen drenažni kanal, a zatim i pločnik od cigala koji je išao neposredno iza zid.

U vertikalnom profilu sve tri sonde vide se sve naknadne intervencije kao što je nasipavanje šuta materijalom koji je znatno savremeniji. U taj materijal spadaju i životinjske kosti koje je otkrila Komisija, a koje su donete ko zna odakle. No, nađen je i šut nastao rušenjem samog zatvora kojim je teren naknadno nivo-lisan. Tako su otkriveni delovi kamene oplate sa bordurom koja se nalazila na kapiji zatvora.

Na oko pet metara od nađenog temelja zida iskopana je sonda broj 1. Međutim, nakon što je bagerska kašika raskopala teren, arheolozi su ustanovili da na tom mestu vrlo brzo stižu do takozvane zdravice i da jame sa Dražom Mihailovićem nema. Laički objašnjeno, arheolozi svoje profile uvek kopaju i traže tragove prošlosti u zemlji na kojoj je čovek intervenisao. Kad se, pak, nađe na zdravicu to znači kraj kopanja, jer ispod nje nije bilo ljudskih intervencija. Slično će se dogoditi i sa druge dve sonde – nakon kopanja po šutu, nailazi se na zdravicu.

SEDAMNAEST ČAURA: U međuvremenu je

tokom kopanja nađena krečna jama koju su svedoci pominjali, ali se ispostavilo da je ona vrlo plitka i da je verovatno služila samo za povremeno gašenje kreča, kojim je krečena stražarska baraka. U njoj nisu nađeni tragovi bilo kakvih likvidacija. No, tokom istraživanja, arheolozi su na raznim mestima iza severnog zida našli 17 čaura koje su trenutno na balističkom veštačenju.

Položaj čaura ih je vodio ka sondi 3 koja je iskopana u produžetku probnog rova. Ona je najviše zanimala ekspertni tim, koji je uvideo da se zdravica duboko ne nazire i da je jama veštački nasuta. Međutim, na preko dva metra dubine, kopači su najednom naišli na veliku cev magistralnog vodovoda. To je ubilo svaku sumnju da navedena jama postoji. U vertikalnom profilu se jasno video trag nalik na slovo M koji je bager ostavio, a koji je uži od sonde. To je pak pokazalo da pre kopanja vodovoda nije bilo prethodne jame.

“Mi prosto gledamo profesionalno na to”, objašnjava Marija Đurić i dodaje da se prirodno uvek nadaju da će naći ono što traže, kao i da će sav sakupljeni dokazni materijal, kao i detaljne izveštaje, predati sudu. “Međutim,

nema smisla da idemo dalje i redom prekopavamo celu Adu”, dodaje Starović koji objašnjava da je i “nenalaz takođe nalaz”.

No, pre nego što se iskop zatvori, istražni sudija je timu naložio da georadarom za svaki slučaj ispituju šire okruženje oko zida zatvora. Ova dodatna potraga bi trebalo da ulovi veštačke jame ispod zemlje, no mala je verovatnoća da će biti pronađene i iskop će se najverovatnije zatvoriti. Za profesionalne istoričare se eliminacijom tog mesta cela enigma vratila na početak, no čini se da je time za neko vreme zgasnula i ambiciozna ideja Mihailovićevih obožavatelja da bi se u njegovom grobu mogla otkriti neka druga istorija.

U međuvremenu, život Ade se nastavlja, ako je ovim istraživanjem uopšte poremećen. Dok arheolozi prave šljafne prelazeći georadarom oko temelja severnog zida, stazom sa druge strane lokaliteta prolazi crveni vozić za razgledanje ostrva. Turisti uživaju u lepom septembarskom danu. Troje mladih ljudi na biciklima pristaje uz obližnju česmu, pije vodu i živo raspravlja o ispitnom roku, ne obraćajući pažnju na potragu za bilo kakvim grobom.◀

Slobodan Bubnjević

www.nocistrzivaca.rs/beograd

23 SEPTEMBAR 2011
KNEZ MIHAILOVA ULICA / OD 18 DO 24h

povod za pametan provod

U ŠETNJI SA NAUKOM
NAUČNI KAFE
SASTANAK NA BRZAKA
DOBRE VIBRACIJE
FILMSKI FESTIVAL

NOĆ
Istraživača

Logos at the bottom: European Union flag, 7, E, DUGOVI, Istraživača, VREME

Gde je ovde dno čašice

“Alkoholičari su veoma stigmatizovana populacija. U očima drugih oni su i dalje krivci za to što jesu, a jako su ranjivi”

Važimo za narod “sklon čašici”. Rado pijemo u društvu i još radije iznalazimo povode za to. Rođenje deteta, plata, sportska utakmica, dobar provod, stari prijatelji, novi prijatelji, smrt ili, jednostavno, sklonost alkoholnim pićima, samo su neki iz širokog spektra razloga za “obrtanje ture”. Mnogi rado piju i kada su sami – zato što vole, zato što nisu voljeni, iz anksioznosti, navike ili iz dosade. I dok je okupljanje u kavanama, gotovo pa poželjan obrazac ponašanja, pogotovo u zavisnosti od mesta stanovanja i od profesije, alkoholizam je u našem društvu, praktično, još uvek tabu.

Retko ko priznaje da je alkoholičar. Još ređe je stavom i brigom svoje okoline motivisan da ode na lečenje.

Nakon dve decenije ratova i socijalno-ekonomske tranzicije, konzumiranje alkohola u Srbiji je drastično poraslo, a alkoholizam je postao jedno od najčešćih oboljenja. Na skali obrasca pijenja alkohola od jedan do pet, gde petica predstavlja najrizičniji obrazac pijenja alkohola, Svetske zdravstvene organizacije iz 2004. godine, Srbija ima jaku trojku. Svetska zdravstvena organizacija je dalje izračunala da je 2005. godine ukupna potrošnja alkohola po glavi stanovnika starijih od 15 godina 11 litara, a 2006. godine da alkohol konzumira oko 40 odsto stanovništva. Ipak, registri obolelih od alkoholizma i tačan broj svih prijavljenih na lečenje – ne postoji. Sa druge strane, podaci zdravstvenih ustanova u Srbiji u periodu 2000–2006. pokazuju da je broj trovanja i povreda povezanih sa alkoholisanim stanjima na 100.000 stanovnika u blagom porastu.

Koliki je interes društva da se ozbiljno

pozabavi alkoholizmom?

DRUŠTVENA BRIGA: “Interes društva za lečenje alkoholizma je ogroman, ali je zato interesovanje i zdravstvene službe i države u tom smislu, izgleda, slabo”, kaže za “Vreme” dr sci. Petar Nastasić, neuropsihijatar i predsednik Republičke komisije za prevenciju zloupotrebe alkohola i alkoholizma. “Ako imate pokazatelje da je to velika šteta, a vi ne pokazujete interesovanje da to rešavate, onda se ispostavlja da je vaš interes da imate što više

alkoholičara. Radi se o sistemskom paradoksu”, kaže dr Nastasić i objašnjava da alkoholizam podrazumeva konzumiranje alkohola, a to znači proizvodnju, distribuciju i prodaju alkohola, od čega, kroz poreze i akcize i država ima velike koristi. “Sa druge strane, potreba ljudi za uspešnijom socijalizacijom, za ostvarivanjem emocionalne bliskosti i opuštanjem ih ponekad vodi da se oslanjaju na alkohol. To je sistemski proces koji traje vekovima i to u skoro svim državama. I sve države ipak imaju

svoje programe za suzbijanje zloupotrebe alkohola i alkoholizma. Nisu to samo programi lečenja alkoholizma, već i programi prevencije i programi za smanjenje štete od svih onih oblika korišćenja alkohola, kao što su fizička agresija, nasilje u porodici, saobraćajne nesreće. Treba znati da su štete koje nastaju od tzv. “normalne” upotrebe alkohola, čak i veće nego od alkoholizma, kao bolesti zavisnosti. Uzmite samo manifestacije koje podržavaju pijenje i kojima prisustvuje veliki broj ljudi, prevashodno mladih, pa i državni zvaničnici (na jednoj su “organi vlasti” bili članovi žirija). To, naravno, nije alkoholizam, ali je nešto što zahteva da se obrati pažnja. Da li to znači da bi trebalo zabraniti takve festivale? I mimo tih festivala ima puno agresije i saobraćajnih nesreća. Društvo bi moralo da ima instrumente koji bi omogućavali da se ljudi zaštite, jer u ovoj priči ne radi se o napadanju ljudi koji koriste alkohol, već o zaštiti onih koji od toga stradaju – počevši od dece, preko onih koji ne žele da piju, supružnika koji su često meta nasilja, na kraju i same države koja od toga ima štetu. Nigde u svetu nije zabranjeno pijenje, ali poenta je da se sve to dovede na neku razumnu meru. Ne postoji mogućnost da se alkoholizam iskoreni, ali moguće je da se svede na ono što je svuda u svetu moguće – na 5 do 10 odsto populacije. To je u Srbiji nekada bilo moguće”, objašnjava dr Nastasić.

U Srbiji je trenutno moguće prijaviti se na ambulantni, vanbolnički ili bolnički tretman lečenja, dobiti adekvatnu psihijatrijsku pomoć i averzivni lek o trošku Zavoda za zdravstveno osiguranje (vidi okvir). Nacrt nacionalne strategije za borbu protiv alkoholizma, koja se naslanja na Akcioni plan Evropske unije od 2012. do 2020. godine, završen je, a strategija pre svega podrazumeva unapređenje zdravstvene službe koja treba da se redefiniše i istovremeno da se oformi veći broj vanbolničkih institucija. Strategija obuhvata niz sistemskih mera, a jedna od njih je izrada vodiča i smernica za rano otkrivanje i lečenje zavisnosti od alkohola. Međutim, da bi Srbija mogla da uđe u evropske preventivne programe, morala bi, između ostalog, da napravi i centralni registar alkoholičara i time postavi jasniju sliku stanja.

Pravila i načini evidentiranja zavisnika od alkohola trebalo bi jasno uspostaviti i to bi trebalo da bude zajednički zadatak Republičke komisije Ministarstva zdravlja i Instituta za javno zdravlje “Batut”. U međuvremenu, struka i sama reaguje.

TIPOLOGIJA PO LEŠU: Prošle nedelje u Beču je održan 13. kongres Evropskog udruženja za biomedicinska istraživanja u oblasti alkoholizma. Kongres je okupio najeminentnije svetske stručnjake iz oblasti adiktologije, a posebno interesovanje izazvala je i Srbija, posterom koji predstavlja prvi pokušaj stratifikovanja alkoholičara u Srbiji po "Lešovoj tipologiji" i identifikovanja generalnih karakteristika tipičnog zavisnika od alkohola u Srbiji.

Autori ovog projekta Jasmina Cvetković i Boban Milojković iz kompanije Merck Srbija, prof. Slavica Đukić-Dejanović, prof. Mirjana Jovanović iz Kliničkog centra u Kragujevcu, dr Albina Stanojević, dr Vojin Popović, dr Vesna Dimitrijević i dr Vesna Davidović iz Specijalne bolnice za psihijatrijske bolesti "Gornja Toponica", prof. Nikola Vučković i prof. Aleksandra Dickov iz Kliničkog centra Novi Sad, prof. Branko Ćorić i dr Vladan Jugović sa Instituta za mentalno zdravlje u Beogradu, prof. Verica Arsenijević i dr Vladan Radivojević iz Kliničkog centra u Nišu i dr Suzana Stijović iz Specijalne bolnice za psihijatrijske bolesti "Sveti Vrač" iz Novog Kneževca imali su za cilj da naprave, praktično, zamrznutu sliku sadašnjeg stanja u ovih šest zdravstvenih centara.

Sve je počelo u decembru prošle godine u Beogradu, kada je prof. dr Mihael Oto Leš sa Univerziteta u Beču održao predavanje na kome je predstavio svoj LAT (Lesch Alcoholism Typology) softver. Svrha ovog softverskog programa je da pomogne u određivanju tipova pacijenata zavisnih od alkohola, prema nivou njihove zavisnosti.

Reč je, zapravo, o svojevrsnom upitniku koji sakuplja lične podatke o svakom pacijentu, kao i razne druge informacije, poput socijalne i porodične istorije, laboratorijskih rezultata, lekarskih nalaza, kao i dodatnih informacija poput postojanja gastrointestinalnih oboljenja, oboljenja pankreasa ili nekih drugih somatskih bolesti i psihičkih oštećenja.

Na osnovu dobijenih podataka pacijenti se dele na četiri tipa, po Lešovoj klasifikaciji.

Zahvaljujući klasifikovanju pacijenata, moguće je, pokazuju praksa i skoro četrdesetogodišnje iskustvo dr Leša, odrediti adekvatniju terapiju za lečenje.

Osim što je predstavio svoj program, dr Leš ga je ponudio lekarima u Srbiji na korišćenje – besplatno.

U projekat se uključilo šest zdravstvenih centara (u kojima rade autori). Pokrivena je

Foto: A. Andić

cela teritorija Srbije – od Novog Kneževca do Leskovca. Prema rečima autora, cilj je bio videti koliki su kapaciteti naših bolnica, kakvom brzinom mogu da rade, a samim tim i kakvi su pacijenti i njihove potrebe. Za tri meseca (od februara do maja ove godine) koliko je projekat trajao, autori su uspeali da evidentiraju 285 pacijenata (246 muškaraca i 39 žena). Posebno olakšavajuća okolnost je bila ta što je softver preveden na srpski jezik i što je dr Leš omogućio poređenje podataka sa trendovima u ostalim evropskim zemljama.

Pacijenti alkoholičari su svi različiti, ne samo po tome koliko dugo piju i koliko količinski piju, nego i po tome imaju li i druge komorbiditete i različite profile i kliničke slike – i psihološke i simptomatološke. U skladu sa tim biraju se odgovarajuća terapija i kombinacija lekova.

Prvi tip alkoholičara, po Lešu, su pacijenti koji imaju najjače izražen apstinencijalni sindrom. Jako teško podnose apstinenciju i imaju intenzivnu drhtavicu, znojenje, povraćanje, delirijume nakon detoksikacije. Kod ove grupe pacijenata najbolji učinak ne daje averzivni, već lek za smanjivanje žudnje za alkoholom.

Drugi tip su pacijenti koji su počeli da piju sa društvom kao mladi. Oni imaju apstinencijalni sindrom, ali ga lakše podnose. Kod njih lek sa smanjivanje žudnje za alkoholom, takođe, ima dobar efekat. Naravno, ima i onih koji mogu da se leče i bez takvog leka, ali im se zato daje veća doza benzodijazepina, jer ti pacijenti imaju poremećaj sna. Taj poremećaj dalje izaziva nastanak raznih poremećaja i

oboljenja – nervozu, blažu ili slabiju depresiju, nervnu napetost, anksioznost, koje se u Srbiji leče lekovima za smirenje.

Treća grupa su pacijenti koji imaju i drugih komorbiditeta. Razlika između drugog i trećeg tipa je u tome što alkoholičari drugog tipa piju radi druženja, odnosno socijalne integracije, dok pacijenti iz treće grupe piju zato što im je alkohol praktično – lek. On ih umrtvljuje, ili umiruje njihove potrebe i nešto što im se dešava u organizmu. Kod ove grupe pacijenata postoje jače depresivne, pa i suicidalne tendencije. Zbog toga se mora voditi računa o načinu na koji se tim pacijentima prilazi. Oni su najčešće bili tretirani u bolnici i ranije, i to zbog oboljenja koja nemaju veza sa alkoholom, a mogu biti urođena ili stečena. Alkohol je samo prateća stvar u njihovoj istoriji bolesti.

Konačno, četvrti tip čine teži pacijenti, koji imaju psihička oboljenja. Za njih je alkohol neka vrsta zavisnosti, nastala kao pokušaj da nađu izlaz iz te situacije. Za ovu grupu se preporučuju averzivni lekovi, a za sva četiri tipa obavezna je i psihijatrijska podrška.

"Lešova tipologija jasno i precizno oslikava praktična iskustva u radu sa alkoholičarima", kaže za "Vreme" jedan od autora projekta, dr Vladan Jugović iz Instituta za mentalno zdravlje (IMZ). "Bazirana prvenstveno na biološkim i kliničkim kriterijumima razlikovanja različitih tipova alkoholičara, omogućava lako orijentisanje i primenu u istraživanjima i kliničkoj praksi. Populacija alkoholičara je heterogena, što implicuje potrebu za različitim

Lečenje alkoholizma u Srbiji

U Srbiji postoje ambulantni, vanbolnički i bolnički tretmani, intenzivni hospitalni programi koji traju kraće, poluintenzivni programi stacionarnog tipa koji mogu da budu dugotrajniji i posttretmanski programi, tzv. produžno lečenje. “U Srbiji imamo sve to”, kaže dr Petar Nastasić. “Nažalost, najveći broj pacijenata nalazi se u psihijatrijskim bolnicama, što je skup i pomalo zastareo sistem lečenja i postoji tendencija u Evropi da se taj broj smanji. Ono što je najmanje dobro je da psihijatrijske bolnice leče veliki broj pacijenta, a da potom oni budu prepušteni službama u lokalnoj zajednici, koje su nepotpuno opremljene i slabo organizovane i za sada nemaju mogućnosti da ih adekvatno prihvate. Dakle, potrebno je razvijati dnevno bolnički i vanbolnički deo i kratkoročno hospitalno lečenje na psihijatrijskim odeljenima u opštim bolnicama.”

Što se tiče terapijskih modaliteta koji su na raspolaganju, postoje oni klasično medicinski modeli zasnovani na detoksikaciji, pružanju medicinske pomoći i otklanjanju medicinskih posledica. Zatim se radi dopunska psihijatrijska dijagnostika da bi se utvrdilo eventualno postojanje komorbiditeta i u nastavku lečenja primenjuju se lekovi psihofarmaci – to je klasično medicinsko psihijatrijsko lečenje. S druge strane, postoji porodična terapija, gde se insistira na uključivanju porodice i na vanbolničkom tretmanu. Postoji još i kognitivno-bihejvioralna terapija. Svi oblici, ističe dr Nastasić, trebalo bi da se odvijaju kao grupne forme terapije, jer je to kod bolesti zavisnosti najefikasniji oblik lečenja.

Kada je o lekovima reč, dr Nastasić kaže da je to jedan od najvećih problema alkoholologije i adiktologije kod nas, jer dugo vremena nismo dobili nove lekove. “Neki lekovi koji se u svetu koriste za lečenje alkoholizma su registrovani kod nas, a neki nisu. Osim disulfirama, koji je predviđen za lečenje alkoholizma, i koji se nalazi na pozitivnoj listi već tridesetak godina, mi nemamo nijedan drugi lek koji se u svetu koristi u lečenju alkoholizma a da je kod nas na tzv. pozitivnoj listi. To je veliki problem. Savremena farmakoterapija pruža mnoge mogućnosti, struka to prati, mi znamo koji su to lekovi i jako bismo voleli da imamo te lekove i za naše pacijente. Sada imamo samo disulfiram koji je iz grupe averzivnih lekova, ali lekovi za smanjivanje žudnje i napetosti u fazi apstinencije nisu na pozitivnoj listi. Tu naravno ne mislim na benzodijazepine, koji su kod zavisnika kontraproduktivni. U principu, tih novih lekova ima, ali nisu na pozitivnoj listi. Mada je naša sadašnja situacija sa lekovima možda posledica nedostatka novca, sa druge strane ekonomska šteta od nelečenja alkoholizma je mnogo veća”, objašnjava dr Nastasić.

terapijskim pristupom pojedinim grupama zavisnika od alkohola. Posmatrajući pojedinačno, mogućnost da na osnovu tipološke procene prilagodimo spektar terapijskih procedura je, po mom mišljenju, najveća vrednost Lešove tipologije.

Posmatranje u celini populacije zavisnika od alkohola ukazuje na prioritete u planiranju i organizovanju psihijatrijske službe koja se bavi tretmanom alkoholičara.

Načelnik klinike za bolesti zavisnosti u IMZ, prof. dr Branko Ćorić, smatra da upitnici u psihijatrijskoj praksi nemaju posebnog značaja, ali da indirektno, preko istraživačkih studija, daju znatan doprinos u razumevanju mentalnih poremećaja. “Slično je i sa Lešovim upitnikom i tipologijom alkoholičara”, kaže prof. dr Ćorić. “On je savremen i zahvaljujući kompjuterskoj primeni i postojećem prevodu, omogućava relativno brz uvid u pacijentovo stanje poremećaja i znatno doprinosi (kod statistički značajnih, velikih brojeva ispitanika) razumevanju dijagnoza

pojedinih alkoholičara zarad što povoljnijeg lečenja. On je prevashodno medicinskog karaktera (zbog čega je vrlo verovatno korišćen u ispitivanju upotrebe leka akamprosata za smanjenje tzv. žudnje za pićem), a povoljno lečenje i praćenje uopšte uzev ogleda se u tzv. sistemskom porodičnom pristupu pacijentima. Na osnovu našeg rada prikazanog u Beču (oko 300 pacijenata), možemo reći da se uzorak globalno uklapa u dosadašnje istraživačke podatke vezane za Lešovu tipologiju, što otvara nove mogućnosti za primenu ovog upitnika u istraživačke svrhe i kod nas.”

SRPSKI PACIJENT: Šta je Lešova tipologija rekla o tipičnom srpskom pacijentu? Očekivano, to je muškarac star oko 45 godina, koji pripada drugom tipu. I dok žene postaju zavisne od alkohola u 35. godini života, muškarci su zavisnici od 31. godine. Oni ranije i počinju da piju. Od evidentiranih pacijenata najduži “alkoholičarski staž” imao je muškarac koji je počeo da pije u osmoj godini života. Kod žena

je to pacijentkinja koja je počela u četrnaestoj.

Najviše je pacijenata koji pripadaju drugom tipu – 38,8 odsto, trećem pripada 32 odsto, četvrtom 17,5, a najmanje je onih sa izrazito teškim apstinencijalnim sindromom – oko 11 odsto.

Po ovom istraživanju, 51,6 odsto muškaraca nasledilo je alkoholizam u “prvom kolenu”, dok je kod žena taj procenat viši – 56,4. Devet žena i 43 muškarca, pored alkoholizma, imaju i druga oboljenja.

Već ranije bilo je medicinski tretirano 75 odsto pacijenata, ili je jednom ili više puta bilo hospitalizovano.

Više od polovine ispitanika (50–60 odsto) ima takozvanu “masnu jetru” i uvećanu jetru, što znači da je reč o pacijentima koje ne treba lečiti samo od alkoholizma, već i od gastrointestinalnih i drugih oboljenja.

“Problem je u tome što su alkoholičari u stvari veoma stigmatizovana populacija. Društvo će rado dati novac za zaštitu životinja, za hendikepirane, ali nikada za alkoholičare”, kaže za “Vreme” prof. dr Oto Leš. “Oni su i dalje u očima drugih krivci za to što jesu, a jako su ranjivi, dolaze iz raznih socijalnih i staleža i situacija, a alkohol je dostupan svuda, i u Srbiji i u Austriji, i jeftin je, zbog čega mnogi koriste njegov farmaceutski efekat da se ‘izbore’ sa svojim problemima. Oni obično imaju po jednog prijatelja, ili staru majku, ili bivšeg supružnika i to je to. Ako biste napravili portret alkoholičara iz celoga sveta, mogli biste je nazvati – ‘izolacija’. Mislim da je to glavni problem. Oni gube socijalne kontakte i znaju da jedan od prvih tretmana mora biti taj da se ta izolacija razbije. To znači da se sa njima mora komunicirati. Oni koji žele da se leče odlaze kod doktora i želeli bi da uspostave kontakt i izađu iz izolacije. A vi mu kao lekar morate naći nešto što će mu pomoći da iz te izolacije izađe – da li će to biti kućni ljubimac, neki hobi, neka biljka ili sport, bilo šta.

Mi prvo moramo da porazgovaramo o tome šta pacijent želi – da li želi da smanji količinu alkohola koju unosi u organizam, ili da potpuno prekine da pije. Moramo definisati njegov cilj. Taj cilj mora biti dosežan i afirmativan, a ne u formi zabrane: ‘ne smeš više da piješ’. Kada imamo pozitivan cilj, onda nas čeka rad na tome. I ako je potrebno neko vreme da dosegne željeni cilj, onda iz iskustva znate da je to samo početak jednog novog puta.” ◀

Jasmina Lazić

Ima da kupiš ono što prodajem

Postoji jedna jako uspešna mala privatna firma koja je, eto, uz veliki trud i zalaganje, dobre procene i visprene poteze, insajderske informacije i pomoć dobrih ali uticajnih ljudi uspjela da ostvari impresivan uspeh

NIJE BILO LAKO da dotle stigne: recimo, iako tek osnovana, uspjela je da isposluje ekskluzivan ugovor sa najvećom domaćom farmaceutskom kompanijom za prodaju kompleta prve pomoći sa njenim logom; uspjela je da domaći standard o tim kompletima bude napisan tako da baš svi moraju da kupe “novopropisani”; nemali trud je uloženi i da mediji “pravovremeno i istinito” izveste javnost kako konkurencija lovi u mutnom, ne poštuje zakon i prodaje po zdravlje opasan pribor od koga, ne daj bože, život može da zavisi.

Ipak, uprkos tolikom trudu, uprkos tome što je vozačima/vlasnicima motocikala, automobila, kamiona i autobusa ostavljen rok od godinu dana da kupe komplet za prvu pomoć, vozači/vlasnici su iskazali ozbiljan neposluš i nepoštovanje: za sve to vreme prodato je svega 1.000.000 kompleta, a u Srbiji ima bezmalo 1.700.000 registrovanih automobila, 100.000 motocikala, a gde su kamioni i autobusi, koji moraju da imaju po dva kompleta... Sve zajedno, dva i po do tri miliona kompleta.

I ŠTA SAD: Sve je proizvedeno i upakovano još zimus, a više od pola skuplja prašinu po magacinima. Ali, neka, neka – ima leka: policija je najavila da će od 19. septembra početi sa pojačanom kontrolom: u početku će, doduše, samo da opominju, ali od prvog oktobra će neposluš biti kažnjavan sa 5000 dinara, dvostruko više nego što komplet košta. Pa, ko voli, nek izvoli.

Pitanje je, samo, šta će biti kriterijum za opominjanje/kažnjavanje, da li samo ima-nema, ili će policajci da se upuštaju u ispravnost kompleta. Ako je ono prvo, zamerke nema – pribor za ukazivanje prve pomoći je i do sada bio obavezan deo opreme, već 40 godina je obavezan i tačka, ali ako je ono drugo, zamerki može da bude: pitanje je, vrlo je ozbiljno pitanje, kako se određuje koji je komplet ispravan, a koji nije.

Po medijima, odnosno po izjavama

nadležnih i svakoraznih stručnjaka koje mediji prenose, ispravan je onaj komplet koji je izrađen po srpskom standardu SRPS Z.B2.001:2010, da ima sertifikat Agencije za lekove i medicinska sredstva, u kojem na svakom “potpakovanju” na srpskom jeziku piše šta je unutra. To, međutim, u Zakonu o bezbednosti saobraćaja ne piše.

STANDARD PO POTREBI: U stvari, Zakon o bezbednosti saobraćaja se i ne bavi obaveznom opremom motornih vozila, već ovlašćuje ministra “zaduženog za poslove saobraćaja” da o tome donese odgovarajući pravilnik. Ni u tom pravilniku, koji je donesen godinu dana posle isteka zakonskog roka, ne piše mnogo šta, sem što se, kad je o kompletu za prvu pomoć reč, poziva na standard SRPS Z.B2.001: da u motornim vozilima mora postojati “oprema za pružanje prve pomoći” koja odgovara pomenutom standardu “tako da se po potrebi može koristiti”, te da se mora nalaziti “na dostupnom mestu”, a u samom standardu je navedeno šta komplet treba da sadrži, koje su dimenzije celog kompleta. Ni reči o jeziku na zavojima, niti o roku trajanja. Pitanje je, međutim, šta policajci čitaju: novine ili zakone, podzakonska akta, standarde. Ko, uopšte, to radi?

Mala digresija: u tih godinu i po, pola godine zakonskog roka i godinu docnije, koliko je ministru bilo potrebno da pravilnik “done-se”, standard na koji se poziva preživeo je dve transformacije: prva verzija ugledala je svetlost

dana krajem

2008, dopunjen je godinu dana kasnije, tik pred stupanje na snagu aktuelnog Zakona o bezbednosti saobraćaja, da bi nanovo bio napisan početkom 2010. godine.

Ništa neobično: od devet standarda koji se pominju u ovom pravilniku, svega četiri su važeća, od kojih je jedan onaj koji propisuje sadržaj kompleta za pružanje prve pomoći, tri su povučena, uključujući i onaj o “svetloodobojnim prslucima”, a dva čak i ne postoje. Recimo, ne postoji standard kojim se utvrđuju “termini i definicije vezani za dimenzije vozila”, odnosno kako se određuje koliko je koje vozilo, ili skup vozila, dugačko, široko, visoko. Ne postoji, a ima oznaku, bar ne onu koja je u pravilniku navedena: ni onaj koji je pravilnik pisao nije ga čestito pročitao.

VREDNO TRUDA: Povlačenje standarda koji određuje kako treba da izgleda i kakva svojstva treba da ima svetloodobojni prsluk, za ovu priču je zanimljiv, mada je “znakovit” bolja reč: naime, prsluk je uvršten u obaveznu opremu i čim je pravilnik stupio na snagu, vozači su preko medija obavesteni da “pod hitno ima da ga nabave” jer inače sledi kazna, uz objašnjenje da paze šta kupuju, da nije svaki prsluk u skladu sa propisima, već samo onaj koji je napravljen po standardu SRPS EN 471, usvojen još 2007. godine. A kako se zna koji je prsluk

standardan? Lako: standardan je onaj koji nije kupljen “za jeftine pare” na “kineskoj pijaci” ili kod uličnih preprodavaca, već samo onaj koji može da se kupi u “ovlašćenim prodavnicama”, dakako po višestruko višoj ceni od onih “nestandardnih”. Posle se ispostavilo da ni ti “standardni” prsluci nisu baš po standardu jer su bili identični sa onim “nestandardnim”, pa je standard brže-bolje povučen.

Priča o kompletima za pružanje prve pomoći u osnovi je slična onoj o svetloodbojnim prslucima: obe su počele u isto vreme, u jesen 2009. godine, s tim da je ova znatno duža i komplikovanija. Ne bez razloga: posao sa prslucima vredeo je najviše pola miliona evra, dok ovaj sa prvom pomoći вреди mnogo, mnogo više... Recimo, stotinak puta više.

Od toga, država će inkasirati recimo 12, Crveni krst Srbije oko pola miliona od uputstva za upotrebu (20 dinara komad) koju najstarija nevladina organizacija (kao) jedina ima pravo da štampa, na troškove proizvodnje/pakovanja otići će najviše 15 (500 dinara komad), na prevoz i maloprodajnu maržu neka “ode” i pet miliona... Koliko ostaje “čisto”? Za tolike pare valja se potruditi.

I potrudilo se. Prvo je plasirano, kako drugačije nego preko medija, da prva pomoć mora da se ima, da će policija kažnjavati one koji je

nemaju, da je kazna 5000 dinara, a da paket košta deset puta manje. Malo zatim, kad je odgovarajući standard dobio današnji oblik, ispade da oni “jeftini kompleti” nisu baš kompletni, pa su prodavane dopune, da bi se posle ispostavilo da ni tako dopunjeno ne valja, nego treba da se kupi nov, ali da i tu treba paziti, jer nisu svi koji se na tržištu nude baš kako propisi nalažu.

FAUL: Da bi široke narodne mase saznale koji su ti “nepropisni” kompleti, potrudila su se dva udruženja građana: Nacionalna asocijacija potrošača i Nacionalna asocijacija proizvođača medicinskih sredstava. Naciji su obznanili da se pored kompleta tri domaće kompanije – farmaceutske kompanije u državnom vlasništvu i dve privatne firme “podizvođačice”, na tržištu nude kompleti uvezeni iz Slovenije, Turske i Kine koji jesu jeftiniji od domaćih, oni iz Kine čak za trećinu, ali da ne odgovaraju domaćim propisima: da “zavojni materijal” nema “propisana upijajuća svojstva”, da nisu napravljeni od prirodnih materijala, da gaza u njima nije gaza već presovani papir, te da su “opasni po zdravlje” jer su “puni bakterija”. Kao šlag na tortu, navedeno je da je onaj proizvođač iz Turske, pored toga što mu je komplet “neispravan”, iskazao posebnu drskost da je sve to “po zdravlje opasno” zapakovao tako da

liči na pakovanje državne farmaceutske kompanije. Štaviše, na zavojima piše da su izrađeni po standardu DIN 61634-FB, a ne po domaćem SRPS F.Z1.075 koji, inače, tek treba da bude napisan. Za razliku od ovog neispravnog, po DIN-u napravljenog zavoja, domaći su, kako na omotu piše pravilni po JUS-u koji, nažalost, ne postoji, ili standard nije ni označen, a morao bi da bude, tako bar u Zakonu o lekovima i medicinskim sredstvima piše. Ne piše koji standard, već da mora da bude naznačen onaj koji je primenjen. Tome, uostalom, standardi i služe: da se zna šta je unutra. Ali, ko će da beči oči i da čita sitna slova?

“Nalazimo se u lavirintu iz koga izlaz, naravno, postoji, ali je put do njega dugotrajan, i za to vreme neispravni kompleti iz Turske, Kine i Slovenije pune naše automobile dok se srpska privreda suočava sa gubicima”, vajka se zaštitnik potrošača Goran Papović. “Ne podržavamo po svaku cenu slogan ‘Kupujmo domaće’, jer je konkurencija svakoj privredi neophodna. Međutim, u ovom slučaju ona je nelojalna, različita su pravila igre za one koji se takmiče. Kao da smo akteri fudbalske utakmice u kojoj srpski sudija svira penale u korist protivnika, protiv svoje zemlje, a faulta nigde...”

UA, SUDIJA: Ovim povodom oglasio se prozvani sudija – Agencija za lekove i medicinska

Foto: A. Andić

4.1 Komplet tipa A treba da ima sledeći sadržaj:

Sadržaj	Broj komada
Prvi zavoј — sterilan, 10 cm × 5 m, sa јednim jastučetom 12 cm × 10 cm	1
Kaliko zavoј 8 cm × 5 m	2
Sterilna kompresа od gaze 10 cm × 10 cm, 12 slojeva — pojedinačno pakovanje	5
Adhezivni zavojni materijal 10 cm × 8 cm	2
Flaster 2,5 cm × 5 m, na kalemu	1
Trougla marama veličine 100 cm × 100 cm × 140 cm, pamučna, nazivne površinske mase najmanje 60 g/m ²	2
Igla sigurnica, najmanje dužine 4 cm	3
Makaze zakrivljene, sa zaobljenim vrhom, najmanje dužine 12 cm	1
PVC rukavice za jednokratnu upotrebu	2 para
Zaštitno sredstvo za davanje veštačkog disanja, za jednokratnu upotrebu	1
Specifikacija sadržaja kompleta	1
Uputstvo o pružanju prve pomoći ^{a)}	1

4.2 Komplet tipa B treba da ima sledeći sadržaj:

Sadržaj	Broj komada
Prvi zavoј — sterilan, 10 cm × 5 m, sa јednim jastučetom 12 cm × 10 cm	2
Kaliko zavoј 10 cm × 5 m	2
Kaliko zavoј 8 cm × 5 m	2
Sterilna gaza 1/2 m, 80 cm × 50 cm — pojedinačno pakovanje	2
Sterilna gaza 1 m, 80 cm × 100 cm — pojedinačno pakovanje	1
Sterilna kompresа od gaze 10 cm × 10 cm, 12 slojeva — pojedinačno pakovanje	5
Adhezivni zavojni materijal 10 cm × 8 cm	5
Flaster 2,5 cm × 5 m, na kalemu	1
Trougla marama veličine 100 cm × 100 cm × 140 cm, pamučna, nazivne površinske mase najmanje 60 g/m ²	2
Igla sigurnica, najmanje dužine 4 cm	6
Makaze zakrivljene, sa zaobljenim vrhom, najmanje dužine 12 cm	1
PVC kesa — manja, 20 cm × 30 cm	1
PVC kesa — veća, 40 cm × 60 cm	1
PVC rukavice za jednokratnu upotrebu	2 para
Izotermalni prekrivač najmanje dužine 150 cm × 200 cm, za jednokratnu upotrebu	1
Zaštitno sredstvo za davanje veštačkog disanja, za jednokratnu upotrebu	1
Specifikacija sadržaja kompleta	1
Uputstvo o pružanju prve pomoći ^{a)}	1

^{a)} Uputstvo o pružanju prve pomoći izradio je Crveni krst Srbije prema Uputstvu za pružanje prve pomoći Evropskog referentnog centra za edukaciju u prvoj pomoći (European Reference Centre for First Aid Education).

sredstva. Pa kaže: Agencija prema tom-i-tom članu tog-i-tog zakona obavlja kontrolu kvaliteta medicinskih sredstava uzimanjem slučajnog uzorka, što spada u “sistematsku kontrolu”, ispitivanjem svake serije medicinskog sredstva koje nije usaglašeno sa propisima Evropske unije, što će reći nema CE znak, a po potrebi (prijavi) i vanrednim kontrolisanjem. Agencija je, piše dalje, primila tri zahteva za vanrednu kontrolu i nije pronađena nikakva ne-regularnost, ali nije dobila nijedan zahtev za ispitivanje proizvoda koji nemaju CE znak, a po nekom drugom članu tog-i-tog zakona, takva medicinska sredstva ni u kom slučaju ne bi smela da budu u prometu.

Da ne bi bilo nagađanja koji to komplet nema CE oznaku, agencija je objavila spisak sertifikovanih proizvođača/distributera. I gle čuda, ovu oznaku nemaju samo kompleti domaće farmaceutske kompanije u državnom vlasništvu i kompleti njenih “podizvođačica”.

Na kraju saopštenja piše i da će Agencija u saradnji sa Ministarstvom zdravlja pripremiti plan za sistematsku kontrolu medicinskih sredstava u prometu, sa posebnim naglaskom na kontrolu kompleta za prvu pomoć za automobile. Devet meseci je od tada prošlo, ama ništa se nije dogodilo.

U stvari, jeste: deset dana pred dan D, Auto-moto savez Srbije sazvaо je konferenciju za štampu. Generalni sekretar Saveza Stanko Trivić podsetio je vozače da je krajnje vreme da, ako to već nisu uradili, kupe nov komplet, i preporučio onaj koji na sebi ima logo farmaceutske kompanije u državnom vlasništvu, koji može da se kupi u svim poslovnicaма ovog društva, a članovi mogu da računaju na popust od 10 odsto. Istog dana, jedne dnevne novine su objavile članak pod naslovom “Neispravni kompleti prve pomoći ponovo na tržištu”, ilustrovan fotografijom devoјke koja drži dva različita pakovanja, od kojih je jedan označen crvenim “neispravan”, a drugi, koji na sebi ima logo farmaceutske kompanije u državnom vlasništvu, zelenim “ispravan”. I niko, ama baš niko da se tim povodom oglasi. Blago maloј, uspešnoj, privatnoj firmi.

Za kraj: kako “Vreme” saznaje, policija se neće pačati u ispravnost kompleta, jer za to nije ni ovlašćena ni obučena, već će samo kontrolisati da li ga ima ili nema. Ispravnost medicinskih sredstava je u nadležnosti Inspekcije Ministarstva zdravlja koja, pak, nije nadležna za kontrolu opreme u automobilima.

Zoran Majdin

► nuspojave

piše: Teofil Pančić

Palmotićevo 8

Da je bilo što nije bilo, ne bi Milovan Đilas bio “srpski Havel”, nego bi Vaclav H. bio “češki Đilas”. Eto, tolka je bila Đilasova znamenitost i ugled

Razmišljanja u stilu “šta bi bilo da je bilo” tzv. popularna mudrost ne ceni baš mnogo, jer drži da su dokona, zaludna i besmislena: tako je kako je; da je moglo biti drugačije, bilo bi drugačije. Nije da u tome nema nečega. Svaki je budni trenutak ljudskog života svojevrsna raskrsnica: hoćeš ovamo, hoćeš onamo, ali uz posledice. To je ona kunderinska “nepodnošljiva lakoća postojanja”. Staza kojom kreneš ne može retroaktivno da se poništi, ako se pokaže pogrešnom; možeš, naravno, pokušati – pa i uspeti, ponekad – da se vratiš na polaznu tačku nakon što si, recimo, uvideo grešku, ali to *iskustvo greške*, kao i greška sama, naprosto se ne da opozvati. Ili, kako bi to rekao Đinđić u jednom od svojih znamenitijih zen-koana: “Možeš da uzmeš akvarijum i da od njega napraviš riblju čorbu, ali ne možeš od riblje čorbe da napraviš akvarijum. Skuvao si ribe – gotovo je! To je istorija!”

Pa ipak, nije nužno svako “what if...” razmatranje zaludna rabota. Stvari se ne mogu vratiti u predašnje stanje, ali razmatranje tzv. alternativnih istorijskih scenarija može pomoći da se vidi gde se pogrešilo u “pravoj” istoriji, i kako da se nešto slično ne ponovi. Uzgred, romani sa “alteristorijskom” fabulom vrlo su popularan odsek književne fantastike, i tu ima sjajnih dela koja daleko nadrastaju žanrovski zabran: te šta da su Nemci & Japanci dobili II svetski rat (*Otađzbina, Čovek u visokom dvorcu*), te da je Amerika, a ne Rusija, postala zemlja proletrska (SSSAD), te da su Sovjeti okupirali Pariz (*Pariž*), te ovo te ono...

Kako god, ovih mi se dana, a ne bez povoda, iznova mota po glavi (kažem “iznova” jer sam o tome često zaludno maštao tokom govornih devedesetih) jedan naš mali, lokalni alteristorijski scenario, sa ne baš tako lokalnim konsekvencama. A ide otprilike ovako: u znamenitim unutarpartijskim obračunima srpskih komunista u drugoj polovini osamdesetih pobeđuje mekša i liberalnija struja; pokreću se reforme, možda vrlo stidljive i “gorbačovljevski” konfuzne, ali ipak u dobrom pravcu; Srbija tako dočekuje pad Berlinskog zida kao neka vrsta “pravoslavne Slovenije”: skockana i spremna za bal. Evropa zdaj, bre! Prva raspisuje višestranačke izbore, a za predsednika republike – sa simboličkim ovlašćenjima – novonastale stranke levog i desnog centra i niz uglednih i uticajnih pojedina kandiduju vremešnog, ali još sasvim “fit” Milovana Đilasa, uz Solženjicina globalno najpoznatijeg disidenta komunističke epohe, što “u svetu” sjajno odjekuje. Uz tako široku podršku, Đilas dobija izbore ili pak biva izabran za predsednika u Skupštini, voljom nove, demokratske parlamentarne većine. I šta potom biva? Nemam pojma, dopišite sami, ali jedno je jasno kao sunce: biva *sve drugačije* od onoga što je sa Srbijom stvarno bivalo od poznih osamdesetih do kraja veka, naprosto zato što ta “alteristorijska”, nedogođena Srbija kreće i stupa fundamentalno drugačijim putem. Samim tim, i današnja Srbija izgleda *sasvim drugačije*.

Ha, reći će neko, ovo je (tragično nerealizovani) scenario pojave “srpskog Havela”. Netačno: da je bilo tako kao u gornjem pasusu, ne

bi Đilas bio “srpski Havel”, nego bi Vaclav H. bio “češki Đilas”. Eto, tolka je bila Đilasova znamenitost i ugled da je pan Havel – čovek koji ni u kojem smislu nije za potcenjivanje – u poređenju s njim u tom trenutku mogao delovati samo kao skromni rođak iz provincije.

Povod ovim mojim lamentacijama je otkrivanje spomen ploče na zgradi u beogradskoj Palmotićevoj 8, gde je Đilas proživio poslednje četiri decenije svog života (1954-1995), dakle, praktično ceo “disidentski” period (to jest, kad nije bio u Mitrovici...), kao i preostalo “zaustavno” vreme u kojem je dočekao da mu se ostvare i najlepši i najgrozniji snovi: da padne totalitarna tvrđava “novog čoveka”, ali bogme i da njegova zemlja potone u “etničko” nasilje i u više nego organizovano varvarstvo. Tom i takvom vremenu Đilas nije bio potreban; zato se niko nije ni osvrnuo za njim kada se kreirao profil postkomunističke Srbije, kao da niko u toj provincijalnoj baruštini nije ni bio svestan ko je čovek koji živi tu negde u komšiluku, u toj Palmotićevoj 8.

Enivej, vidim na televiziji (nijesam, naime, u Beogradu) da je otkrivanje spomen-ploče pretvoreno u pravi mali *ivent*, onako kako to u tužnom Beogradu već biva. Bio je tu i ministar kulture (opravdano, pače neophodno) u službeno-otvaračkom svojstvu, a primećen je i krem one “stare disidencije” (Čosić, Bečković etc.) beogradske, koja se sa Đilasom ponajviše družila, mada kao da se u “godinama raspleta” nekako potihlo i razišla s njim. Kako god, neka su bili, ništa normalnije od toga, taman posla da prigovaram. Zanimljivo je, međutim, da nije bilo, s izuzetkom Borke Pavićević – ili ih bar kamera nije uočila? – onih ljudi koji simbolizuju, hm, kako bih to nazvao, jednu drugačiju, zlim prilikama izazvanu *neodisidenciju devedesetih*, onu koja je iznela otpor etničkom ludilu, nacionalizmu, ratu, pa bogme i hušakom ludilu pobrljavelih Očeva i Stričeva nacije. Gde li su se denuli onoliki znameniti NGO-ovci, mirotnorci i mirotnorkinje, vaskoliki alternativci, antirepresivci, bezbedno odocnelo razgnevljeni mladoknjiževnici? Šta, Milovan Đilas nije njihova političko-intelektualna baština?! Izgleda da oni ne znaju ništa o tome da taj čika nije napisao ni *Knjigu o Milutinu* ni Memorandum SANU, nego *Novu klasu* i još svašta, bez kojih nema ovakve liberalno-demokratske misli druge polovine XX veka, a što je notorna stvar opšte kulture na globalnom nivou. Pa lepo, drugari, ako vam Milovan Đilas nije političko-intelektualni predak, je li to onda možda Jovo Kapičić, ili šta?!

Dobro je da je ova tabla našla svoje mesto tu, pred ulazom u Palmotićevo 8, mesto gde su godinama dežurali špiclovi i žbiri. Nekakav dug se tako ipak bar malko otplašuje. A to što je gro zemlje Srbije u svakom mogućem smislu *prevideo* Milovana Đilasa – i tokom nametnute disidentske izolacije, i nakon nje – to vam, znate, ovde tako ide. Ili zavijaj s vukovima, ili protiv njih, ali tek nakon što im mrtvima izmeriš repove. Ako izabereš Ono Treće, ili si lud, ili si Đilas. Dobru se svakako ne nadaj.

“A, kojim su sve budalama ljudi podigli spomenik, čak i meni, za života!”

VELIMIR BATA ŽIVOJINOVIĆ, glumac, dugogodišnji SPS poslanik, na pitanje da li je vreme za podizanje spomenika Slobodanu Miloševiću (“Večernje novosti”)

Ivica Dačić,

vicepremijer Vlade, govori o svojoj percepciji tzv. međunarodne zajednice: “Ponekad mi se čini da nas prave ludim. Meni samo nije jasno da li stvarno misli međunarodna zajednica da mi to ne razumemo, da li stvarno misli da je naš nivo i koeficijent inteligencije toliko nizak, a to što mi moramo sada sve to lepo da istrpimo, to što svaki put pričaju sa nama i što smo veoma kulturni, a ponekad vam dođe da mu lupite šamar jer vas pravi ludim i bezobraznim, to je sad stvar funkcije koju obavljate. Na političarima je da se ne takmiče ko će biti veći pisac bajke, već da vode politiku u skladu sa realnošću.” (B92)

Slavko Beleslin,

TV novinar, otkriva zašto je prešao sa TV Pinka na o B92: “Zbog osmeha i dobre energije. Tačno se sećam dana kada mi je to prvi put upalo u oči. Bilo je proleće i gledajući centralne vesti B92 uhvatio sam sebe kako se smešim. Nije to bilo zbog strukture vesti tog dana, već zbog optimizma koji se mogu osetiti sa ekrana. Ono što onda nisam znao, a sada znam, jeste da je atmosfera takva i kada se isključe kamere.”

Dokora je izgledalo nemoguće da neko sa Pinka ode na B92: “Nisam ja nikakav pionir, već čovek koji svaki dan na poslu pokušava da dâ sve od sebe, i tako radi već više od decenije u novinarstvu. Naravno da te dve stanice imaju dijametralno suprotan i nespojiv imidž, ali u ovom konkretnom slučaju mislim da nije reč o imidžu stanice, već osobe.” (“Story”)

Gordana Šaulić,

supruga pevača Šabana, otkriva auditorijumu kako su proslavili njegov šezdeseti rođendan: “Za posluženje je bilo zaduženo osoblje hotela, ali su njihovi specijaliteti dopunjeni prasetinom i jagnjetinom, bez kojih pevač ne može da zamisli nijedno slavlje. Služena su kvalitetna pića, šampanjac ‘dom perinjon’, konjak, viski, vrhunska vina. Svaki gost je na poklon dobio kolač u obliku zlatne poluge na kojem su bili ispisani slovo Š i broj šezdeset. Vrhunac proslave je nastupio kada su iznete dve torte, jedna u obliku krune, a druga u obliku čupa iz koga ispadaju zlatnici.” O torti: “Nismo dugo razmišljali

kog oblika će biti torte, i ne treba previše objašnjavati zašto smo se opredelili za krunu i čup, jer je simbolika jasna i vezana je za Šabanovu karijeru. Odlično smo se proveli, a osoblje hotela nam je dopustilo da ostanemo duže nego što je predviđeno.” (“Story”)

Ana Pendić,

TV voditeljka, koja je opširno najavila svoje venčanje sa direktorom B92 Vojkanom, sada kada se sve završilo rezimira: “Činilo mi se kao da sanjam. Dan se brzo završio,

dok sam trepnula, već je stiglo veče i bilo je vreme za tortu. A ona je bila fantastična. Iako sam ja više bila za klasičnu, belu mladenačku, a Vojkan za otkačeniju, našli smo kompromis, pa smo izabrali svedenu i elegantnu, a opet pomalo i luckastu. Dugo smo birali i mladence za tortu, i na kraju smo se odlučili za mladu koja pokušava da pobegne, a mladoženja joj stoji na venčanici.” (“Gloria”)

Branislav Lečić,

glumac i povremeno političar, na pitanje kako se njegova mlada supruga snalazi u ulozi majke: "Nina najzad ima svog muškarca. Šalu na stranu, njega će uvek voleti najviše na svetu, više od svih, ali ja se tome radujem. Nina je otkrila odakle izvire večna lepota. Pitajte je, ona zna." O ljubavi prema malom sinu: "Kako bih ja voleo da mene neko

celog života ljulja i mazi. Kao i svaki čovek, Lav traži pažnju i ljubav, a naša obaveza je: davati, davati i samo davati. Upravo to je ljubav." O obavezama prema sinu: "Radim sve i ništa mi nije teško, strpljiv sam i izdržljiv. Da mogu, rađao bih." ("Halo")

Lepa Brena,

pevačica, govori o svojim navikama: "Volim da jedem i veliki sam gurman, iako se to možda na meni ne vidi. Postoje trenuci kada sebi dozvolim da se uništim hranom. Jedem i slatkiše i tešku hranu, ali čim se ujutro pogledam

u ogledalo, tačno znam koja hrana mi energetski prija, a koja me uništava i tera na ležanje i fizičku neaktivnost. Sebi takvo stanje dozvolim jednom nedeljno, ali brzo se vraćam na povrće, ceđene sokove, jogu, trčanje i zdrav način života."

Zašto suprug Boba gunda kada izlazi sa sinovima: "Ne sviđa mu se što ne volim da izlazim, a ja u stvari ne želim da izlazim tamo gde se samo sedi, jede i pije. Smeh. Obožavam da idem tamo gde se manje jede ili se uopšte ne jede, ali zato mlađe generacije imaju dobar cug." ("Story")

Marina Jovanović,

majka Karoline Jovanović, bivše devojkice Peđe D Boja i učesnice rijalitija "Parovi", odgovara izvesnom Đorđu koji tvrdi da se njena kćerka izdržava prostitucijom, a da joj ona, majka, pomaže u tome. Sve to prenosi štampa: "To su gluposti! To što vam je ta bolesna i iskompleksirana nakaza rekla nema veze s mozgom. Ja ću njega tužiti. Moja Karolina je najpoštenije dete na svetu. Ona je na dobrom glasu. Ja sam jedna velika dama i gospođa i svoje dete čuvam i pazim od takvih manijaka." ("Alo")

Verica Rakočević,

modna kreatorka i muza, bila je preneražena kada su joj novinari otkrili da su prepoznali njen stan u oglasima za kupoprodaju nekretnina: "Ne mogu da verujem čime se ljudi bave! Prodajem prazan stan i nisam dala nijednoj agenciji, nego prijateljima advokatima. Pa zamislite da prodajem stan za 300.000

evra sa onakvim nameštajem! Ne mogu da verujem čime se ljudi bave, neću ostati živa dok ne dobijem te koji su stavili moj stan u oglase, a i tužiću ih ako treba. Pa jedna komoda vredi čitavo bogatstvo, a kamoli sve stvari i stan! Da se radi o milion evra pa hajde..."

Zašto Verica prodaje tako dobar stan i kakvi su joj planovi za budućnost: "Kapari-sala sam divnu, veliku kuću sa bazenom, jer želim da živim u kući u gradu. Pa zato prodajem stan, jer šta će mi ako sam ja u kući, a deca neće da žive u tom stanu. Moja deca imaju svoje stanove, tako da za njih ne brinem. A oni dušebrižnici koji kažu da sam u krizi, neka se ne brinu za mene, jer tek nameravam da zaradim još puno, puno para! A ako budem raspoložena, daću i njima malo. Onima što imaju previše neću dati ništa, a sirotinji ću uvek dati, ali ne previše! Možda ću pozvati i te silne dušebrižnike na bazen, ali napominjem, ulaznica se naplaćuje!" ("Blic žena")

Marijana Mateus,

poslovna žena, govori o sebi: "Moja deca su velika i zrele su ličnosti koje već imaju svoj život. Koliko ja učestvujem u njihovom životu, toliko i oni imaju uдела u mom i njihovo mišljenje mi je najvažnije na svetu. Jedino u tvrdavi zvanoj porodica sam ja onakva kakva jesam bez oklopa. Tu jedino nema laži i prevare, a njihovo mišljenje je najvrednije."

Zašto Marijana voli rođendane: "Svaki moj rođendan je obeležavanje još jednog životnog uspeha, jedne priče ili jednog iskustva, a to je vredno slavlja. Volim da okupim najmilije i obeležim još jednu godinu koja će, kao što uvek verujem, biti bogatija za još životnih iskustava, kakva god ona bila. Osoba sam koja voli rođendane i ne krije godine. Sa svakom svojom godinom sam pametnija, a sa svakom novom borbom mudrija." ("Story") Šta je za Marijanu najveći kompliment: "Kada mi neko kaže da sam dobar čovek jer to zaista i jesam."

Šta bi Marijana uradila da je na vlasti pet minuta: "Da li zaista mislite da neko negde nešto može da uradi za pet minuta!" ("Gloria")

PROFESIONALNE SELIDBE U SRBIJI I SVETU PO SISTEMU "KLJUČ U RUKE"

KUTIJE, PAKOVANJE, DEMONTAŽA, MONTAŽA
PRENOS KASA, SEFOVA, BANKOMATA, KLAVIRA...

SPECIJALNOM OPREMOM

PREKO 1000 AGENATA U 37 ZEMALJA

*Dozvolite da vam profesionalni tim pakera
selidbu pretvori u zadovoljstvo - Selite se i veselite!*

www.selidbesrbija.com

BEOGRAD 011/668-02-60 NIŠ 018/45-19-500

NOVI SAD 021/66-16-027 ČAČAK 062/62-88-53

Dr Ristić

dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-30. septembar

ULTRAZVUČNA DIJAGNOSTIKA

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

► lisica i ždral

piše: Ljubomir Živkov

Izgubljeni slučaj

Kako me je davnym-davno takmičarski duh napustio da mi se više nikad ne vrati

Već sam pisao, ali moram opet, da u svakom duelu ima nečeg duboko neviteškog, kako to, pa uvek se radi o okršaju nejednakih, jednome je mačevaocu porodica u pravi čas priuštila najboljeg učitelja, odmalena taj vitla mačem iskovanim u tada vodećoj kovavčnici, doklen je drugi iz siromašnije kuće počeo kasnije da vežba, podučavao ga neki veteran koji se prilično već bio i propio, ali sve i da govorimo o blizancima koji su se zbog jedne jako lepe devojke (ta im je i rod, na šta oni ne daju pet para) zakrvili i otpočeli borbu na život i smrt, opet je to dvoboj nejednakih, jedan se brat u pubertetu prilično ugojio, drugi se još u ono vreme odao zdravom životu, ovaj bucmasti po nekoliko noći uzastopce ne zaspi doklen drugog sekundant mora da budi kako bi okršaj zakazan za izlazak sunca počeo na vreme...

U čemu sve nismo kao deca odmerili snage: ko može duže bez vazduha? Nismo imali štopericu, pa ni sat, brojanje kojem je pribegavao žiri smatrali smo nesavršenim, čak i kad bi bilo nepristrasno, gnjuranje glave u zelenkastu vodu Tamiša bilo je najpouzdanije, nisam nikad pobedio, nisam bio ni poslednji, daj da obaramo ruke, izgubim glatko, pa naravno da sam izgubio kad imaš jaču ruku, hajde da se trkamo, opet ne budem šampion, šta vredi što sam se sav ušmuraio (samo da ne pijem ugrižan vode: galopirajuća tuberkuloza samo to baš i čeka, ta bi mi pokazala kako se trči!), kako se pobednik samo pravi važan, pa pobedio si zato što si najbrži, kako ti to nije jasno!

Zabeležio sam nekoliko pobeda u takozvanom zemljopisu (država na A, grad na A...) i zaista nisam bio digao nos: to je zato što smo imali atlas, što sam pročitao svaku knjigu koje sam se dokopao i što sam svaki film gledao po dvaput, daj, ti zablistaj u fudbalu, Ljubomire, avaj, kao što nisam bio najbrži na utrinama, tako i na školskoj šljaci da ne kažem zelenom tepihu beše dosta igrča bržih od mene, Šula je bio dribler bez premca, viši za glavu od ostalih prolazio je kroz protivnički buljuk kao bogataš koga sirotinjska deca u nesrećnoj koloniji hvataju za manžetne, pantalone i kaiš, a on ništa, ide kod guvernera na parti i jedva da tu i tamo uspori, ništa, vežbaću slobodne udarce između dva dudu, povećavaću razdaljinu i paziti da ne razbijem prozor, usavršio sam to koliko sam mogao, ali je Dobra (nema ga više) imao jači šut, dobro, postaću odbrambeni igrač, tako i bi, predviđao sam protivničke namere i presekao mnogi dušmanski pas, bio sam preteča Vidića, samo sam u skoku bio slabiji od njega, ostalo sve isto: jedan na jedan ne mogu ništa ni kad imam ni kad nemam loptu, dodajem najbližem saigraču po zemlji, mada lažem, znao sam da uputim, pošaljem pokoju bekamovsku; bilo kako bilo, ispostavilo se da nisam rođen ni za ping-pong; kum Ljubiša, stariji od mene tri godine, uputio me je na brzu ruku u tajne boksa, posle ubrzanog kursa (gde sam mostly savladao nazive pojedinih udaraca i kako se zovu kategorije) pozeleo sam da stečeno znanje primenim pa sam

se bez pravog razloga potukao sa Šulom koji nije hteo da me nokautira pa ni da me tuče na poene, nego me je rvački tuširao između popine kuće i berbernice Slavka Mišpopinog, kao izazvani imao je pravo da mi razbije nos i usta, ali je on samo posedeo na meni – znao svoje mesto...

Neka, sigurno ima neki sport gde bih ja mogao da budem prvi, ali to je možda neka istočnjačka veština, ili afrička, o kojoj se kod nas još ništa ne zna. Oholost sam mogao da osetim samo u školi: to je zato što sam unapred bio naučio da čitam i latinicu (moj otac je, gle, pisma smatrao ravnopravnim) i što mi je učiteljica bila rođaka. Ali kad god bih čuo da je neko najbolji đak (pa bio to u nekom trenutku i ja), pomislio sam: najbolji u čemu? Imao sam peticu iz likovnog kao i Ignjat, iako je sto puta bolje od mene crtao, nacrtao je olovkom svog babu kao Van Gog što je sebe ovekovečio, on i ja smo za školsku svetkovinu imali da napravimo Kosovski boj u nekom bolesno velikom formatu, Lubarda nije slutio na kakvom se podlomu plagijatu radi pedeset kilometara od njegovog ateljea, znao sam da crtam konja samo ako gleda ulevo (posledica prerane opismenjenosti? da sam ovladao nekim semitskim pismom, moj bi konj gledao udesno – tamo odakle počinjem redove?), Ignjat ume sa svih strana da ga crta, nacrtao on protivničkog, udesno gledajućeg konja, daj, popravi i ovog mog, makar ga jahao Turčin...

Nastavnika Jocu pitao sam kako nemačka deca uče o Drugom svetskom ratu, nisam baš pitao da li uče poimence svih svojih sedam defanziva, ali ako se mi ovoliko ponosimo svojim roditeljima, kako li je našim vršnjacima tamo, da li oni kad dođu iz škole pitaju oca kako je mogao da se bavi tolikim zverstvima, gde mu je pamet bila i sl. Nastavnik je rekao da uče i oni, priznaju da su vodili rat, ali nije ni on imao priliku da vidi nijedan nemački udžbenik, shvatim ja da kod njih piše “naša čizma” a kod nas “fašistička čizma”, tako, znači! Ni škola, koja je trebalo da ispravi i nadoknadi sve što sam propatio u sportu, nije baš neki sudija, nije žiri – bodovi koje ona daje za umetnički utisak bilo nemačke soldateske bilo ubogog sastava u vežbanci nisu merodavni.

Tja, da imam dva doktorata, počasnu čl. kartu Mense, da imam strelovit servis, odlične i bekend i forhend, ko zna kakvu bih odu nadmetanju ispevao! Konkursi za posao, kojeg ima samo za najbolje, činili bi mi se otelotvorenjem pravde, ovako, boli me i poraz Švajcarca koji je sa svoje strane preduzeo sve da satre našeg predstavnika: “Isuse blagi, oli ću ja sad izgubiti?...” – prošlo je na jednome od tri njegova maternja jezika kroz Federerovu glavu, e, što ću ti ja, brajko, život je arena, da si pre par milenijuma i pobedio u Rimu bio bi vraćen u memlu do sledeće šihite, odovud i poražen odlaziš sa punim budelarom u svoju ureditu otadžbinu, pa opet, kažem, osećam nelagodu nakon bilo čije pobede, a već rekorde kao vid preterivanja klevećem gde god stignem.

Biblioteka ponovo

Posle pet godina rekonstruisanja, konačno je za čitaoce otvorena Narodna biblioteka Srbije

Završetak rekonstrukcije zgrade Narodne biblioteke Srbije znači pre svega bolje uslove za rad te ustanove i njenih korisnika, ali i kraj jednog od nekoliko velikih i višegodišnjih građevinskih problema domaće kulture. Iako ih sigurno svi znamo napamet, nije na odmet i ovom prilikom podsetiti da rekonstrukcija Narodnog muzeja još nije počela iako se najavljuje od 2003, da je zgrada Muzeja savremene umetnosti zatvorena zbog rekonstrukcije od 2008, da ni posle pet godina stambeno pitanje zgrade u Resavskoj ulici koja je namenjena Muzeju grada još nije rešeno, da se rekonstrukcija Malog pozorišta "Duško Radović" najavljuje od bombardovanja...

Dakle, do ponedeljka 12. septembra na ovom (nepotpunom) spisku ustanova koje čekaju prostor u kome mogu da rade kako treba, bila je i Narodna biblioteka Srbije. Radovi na obnovi njene zgrade počeli su 8. oktobra 2007. godine. Prema prvobitnom planu po kome je predviđena samo rekonstrukcija enterijera, trebalo je da budu završeni do kraja 2009. Međutim, nekoliko razloga je uticalo da Biblioteka tek sad primi prve korisnike u svoju obnovljenu zgradu: naknadno se ispostavilo da je osim enterijera neophodna i prepravka instalacija pa je Biblioteci odobrena dopuna projekta, zbog kašnjenja u isplati izvođač je obustavljao radove nekoliko puta – jednom čak na devet meseci, a i izdvojena državna finansijska sredstva su postala nedovoljna pa je moralo da se čeka na kredit. Međutim, na otvaranju, prvi korisnici, novinari i ostali radoznalci bavili su se rezultatima rekonstrukcije a ne njenim tokom.

STANJE STVARI: A rezultati su sledeći: Narodna biblioteka Srbije sada ima 6000 obnovljenih i funkcionalno unapređenih kvadratnih metara, a broj mesta u čitaonicama je uvećan za 50 odsto pa sada u njima može da radi 600 korisnika. Korisnička mesta su spojena sa

radi

internetom a mnoga su opremljena računanim. Obnovljen je ulazni hol sa pristupnim pultom, kafeterija sa atrijumom, foaje ispred centralne čitaonice sa informativnim pultom, mokri čvorovi na tri nivoa. Obnovljeni su električna instalacija, hidrantna mreža, ventilacija, klimatizacija, protivpožarni sistem, pristup internetu, telefonske instalacije, video-nadzor i lift. Vesna Jovanović, PR Narodne biblioteke

Srbije, naglašava da je rekonstrukcija enterijera finansirana sredstvima iz NIP-a Republike Srbije i kreditom Evropske investicione banke u ukupnoj vrednosti oko 4,3 miliona evra, kao i da je ovog maja energetska kompanija EFT Group donirala informacionu opremu u vrednosti od 250.000 evra.

ENTERIJER: Od ulaznih vrata Narodne biblioteke Srbije vodi crno obojena staza, vrsta navigacije implementirana u enterijer, nazvana "Put znanja" zato što usmerava korisnike od ulaza do 12 čitaonica. Paralelno sa stazom, na plafonu, je svetlosna instalacija na kojoj je ispisan binarni kod – 01, što simboliše digitalnu kulturu. Naime, želelo se da i nov enterijer ukazuje na koncept obnovljene Narodne biblioteke Srbije, na sinergijsku celinu dva komplementarna kulturna koda – koda štampane knjige i koda digitalne knjige.

U najvećoj, Centralnoj čitaonici svako od 281 mesta ima besplatni pristup internetu. U Referensnoj i u Čitaonici periodike ima po 54 mesta i po 10 računara. Multimedijalna čitaonica za korišćenje audiovizuelne građe je nov prostor Biblioteke, ima 52 mesta i isto toliko računara. Elektronska čitaonica ima 48 mesta i tankih klijenata (virtuelna desktop infrastruktura koja omogućava brzo, efikasno i ekonomski racionalno funkcionisanje informatičkog sistema) za pretraživanje elektronskih kataloga i digitalnih baza podataka. Čitaonica posebnih fondova ima 36 mesta sa 10 računara, Centar za bibliotekarstvo i informacione nauke – 31 korisničko mesto i 10 računara, Naučna čitaonica ima 30 mesta sa 10 računara, a Pravni centar 12 mesta i 10 računara. Čitaonica za slepe i slabovide ima 7 mesta i opremu najsavremenije tehnologije koja omogućava korisnicima da, pored knjiga na Brajevom pismu i audioformatu, čitaju i koriste svaku publikaciju Biblioteke u elektronskom obliku. "Srećom da je novi Zakon o obaveznom primerku, koji obavezuje izdavače da Narodnoj biblioteci Srbije dostave svaki primerak knjige u štampanom i elektronskom obliku, usvojen baš kad smo mi dobili novu opremu pa će slepim i slabovidim korisnicima biti dostupno sve što se objavi kod nas", kaže Vesna Jovanović. Osim pobrojanih čitaonica, korisnicima su dostupne i kartografska i muzička sa dva korisnička mesta, i dva spomen legata – Miloša Crnjanskog i Milana Rakića, sa privatnim stvarima i knjigama ovih književnika.

Fotografije: A. Andić

DIZAJN: Sva ta tehnologija uklopljena je u enterijer koji je projektovao arhitekta Zoran Radojčić, a dizajnirao Branko Pavić. Nameštaj – stolovi, stolice i police (autor Zoran Radojčić), asocira na srednjovekovni zbog stolica u formi prestola. “Nameštaj je, naravno, urađen po

ergonomskim standardima. Stolice namerno nisu tapacirane zato što rad u čitaonici podrazumeva budnost”, objašnjava Vesna Jovanović. Cella Biblioteka je zastrta tepihom dizajniranim (Branko Pavić) samo za njen prostor. Nova površina zgrade dobijena je zastakli-

vanjem atrijuma, koji je ranije bio izvan zgrade. Sada se kafeterija nastavlja na taj zatvoreni atrijum, u kome je kvadratni kaskadni drveni prostor za sedenje. U centru atrijuma je skulptura Lidije Mišić, na istom mestu gde je oduvek i bila, ali je sada kao deo enterijera postala приметна. Na polici u kafeteriji je Bibliografija srpskih knjiga štampanih od 1868. godine do 1944. godine u 20 knjiga. Zidovi kafeterije i atrijuma ukrašeni su ventikularom sa naslovima tih knjiga.

U centralnom elektronskom katalogu je više od 2.300.000 bibliografskih zapisa, a umrežen je i sa 150 biblioteka u jedinstven sistem. Centralni katalog radi svakodnevno, neprekidno, pa je zato fond Biblioteke bio dostupan korisnicima i tokom rekonstrukcije, iako su čitaonice bile zatvorene. Osim na ovaj način, Biblioteka je sve vreme rekonstrukcije obavljala svoju osnovnu delatnost: prikupljanje, evidentiranje i čuvanje knjiga.

S obzirom na to da je na dan početka rekonstrukcije zgrade 17.000 ljudi koristilo usluge Biblioteke putem interneta, očekuje se da će u ovim novim uslovima u čitaonicama biti 1000 korisnika svakog dana, a da će njih 20.000 koristiti elektronske kataloge.

Sonja Ćirić

Џејмс Кер-Линдзи

КОСОВО

Пут ка оспореној државности на Балкану

Књига „**Косово – пут ка оспореној државности на Балкану**“ Џејмса Кер-Линдзија, британског експерта за међународне односе југоисточне Европе и источног Медитерана, доноси помну, обилато документовану, трезвену и непристрасну анализу међународних димензија статусног процеса, истражује и објашњава како и зашто су већ једном, посебно од краја деведесетих наовамо, ствари кренуле у тако лошем смеру и процењује где лежи одговорност за неуспех у постицању споразумног решења.

У мору изговорених и написаних речи на тему Косова, ова студија се издваја по томе што, попут добре анализе шаховске партије, наводи играча да увиди могућност повлачења много бољих потеза у следећем сусрету за столом.

1738,00 дин.

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ

Крћа знања

БЕОГРАД
 Обилићев венац 5
 тел. 011/2638-405
 Косовска 45
 тел. 011/3227-088
 Краља Милана 19
 тел. 011/3235-409
 Вукасовићева 50
 тел. 011/3594-835

НОВИ САД
 Сремска 7
 тел. 021/662-4433
 Матице српске 1
 тел. 021/417-625

НИШ
 Трг краља Александра 3
 тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
 Владе Тетковића 1
 тел. 028/425-111

www.zavod.co.rs
e-mail: prodaja@zavod.co.rs

Foto: A. Andić

U davnom prvom romanu Srđana Valjarevića, sada ponovo izdatom, vrlo je vidljivo sve ono što će ovog apartnog pisca učiniti toliko voljenim

Zrelost?

To je kad se kaže: "Septembar je... treba da se beru šljive."

Ipak nisam voće. Nisam ukusan, nisam sočan u ustima, ne padam sa drveta. Kad ćeš da sazriš, završiš školu, odslužiš vojsku, uozbiljiš se? Jebeš pozdrav oficiru. Sve same jagode. To se ja kao pravim budala. Radim na veštini.

Kucanje u lubenicu savijenim kažiprstom i osluškivanje zrelosti.

IMA JEDAN KRITERIJUM i jedna kategorija koju svakako ne poznaju i ne priznaju književna teorija i srodne Veleumne Znanosti, ali koja čoveku i piscu – a bogme i iole posvećenom čitaocu – nije i ne može biti nebitna. Sledeći to merilo, vannaučno *merilo sreće*, za Srđana Valjarevića svakako se može reći da je *srećan pisac*. Šta bi to imalo značiti? Najpre, naravno, to da je svoj književni dar ovaplotio na najbolji, najautentičniji, sebi najprimereniji mogući način, ali to ga ne izdvaja toliko od mnogih drugih, koliko nešto drugo: veoma je malo, ili možda uopšte nema, drugih savremenih srpskih pisaca koji su toliko i tako *voljeni*. I pri tome, gotovo uvek iz *pravih* razloga, na *pravi* način, i od *pravih* ljudi. Malo li je, na ovu skupoću svega i jeftinoću življenja i pisanja? Svako od vas pozna je nekog (možda baš sebe?) kome je neka od

Valjarevićevih knjiga neotuđiv deo pribora za preživljavanje sveta.

A kako se sve to postiže? Je l' ima neki kreativni kurs za to, i koliko košta rata, i može li na čekove? Ma, ništa lakše, prava sitnica, svaka šuša to može: potrebno je samo biti beskrajno darovit, a istovremeno i beskrajno nezainteresovan za sve ono što bi tvoje mišljenje i osećanje književnosti, a naposljetku neminovno i sam književni tekst, zagadilo i opteretilo bezbrojnim viškovima svih vrsta. Pri čemu je puki višak reči još i ponajmanji i ponajlakše rešiv problem, ako razumete šta hoću da kažem.

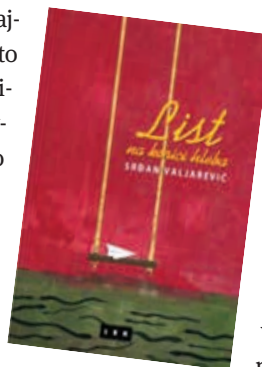
Tako je nekako ispalo da je početna tačka svojevrsnog "sledbeništva" njegova zbirka *Džo Frejzer i 49 pesama* (1992), nakon koje je usledilo još nekoliko knjiga, od kojih barem *Ljudi za stolom*, oba *Zimska dnevnika* i *Komo* uživaju ono što se u onom idiotskom žargonu naziva "kultni" status. Hm, zapravo ispada da sam nabrojao sve Valjarevićeve knjige?! Da, sve osim debitantskog romana, objavljenog još 1990, koji je prošao manje-više ispod radara tadašnje publike i kritike, zabavljene ko-zna-već-čime, svakako nečim čega se više ne sećamo, a tako je možda i bolje. I taj je roman, *List na korici hleba*, svih ovih godina za

najveći deo nas – osim retkih posvećenika, u koje, odmah da priznam, nisam spadao – bio tek jedan misteriozan podatak iz bibliografije, nešto što je Prethodilo Svemu, ali o čemu ništa uistinu nismo znali.

Preko dvadeset godina docnije, *List na korici*

hleba je ponovo, tj. za većinu po prvi put pred nama (L.O.M., Beograd 2011). I znate šta? Najfantastičnije otkriće u vezi s njim jeste baš to da Velikog Otkrića uopšte nema, to jest da je *List...* zapravo svojevrsno rodno mesto potonjih Valjarevićevih proza, da je već u njemu (a autor u vreme objavljivanja prvenca ima 23 godine) veoma vidljivo sve ono što će ovog apartnog pisca učiniti toliko, je li, *voljenim*.

Narator ovog romana sebe naziva Jakobom, što je tačno onoliko njegovo "pravo" ime koliko su i imena *svi*h njegovih drugara (a ima ih mašala više od dvojice) ili Oskar ili Emil. Jer, trećih nema... I koliko se sve, ama baš sve devojke s kojima je u bilo kakvom odnosu zovu – Lidija. Bilo bi to dosta nezgodno kada bi književni likovi imali lične karte i kada bi policija patrolirala romanima legitimisajući ih, ali ova-ko, to ne da može da prođe, nego se zapravo radi o prepoznatljivo valjarevićevskom destruiranju naratorovog ega: svejedno je "ko sam" i ►

kako se zovem, sve dok imam Priču, onu jednu i jedinu koja mora biti ispričana.

A Jakobova priča je, o da, *logična* prethodnica onih koje će uslediti u potonjim knjigama istog pisca. Jakob je nesmireni klipani koji sanjari i igra fudbal, pa tinejdžer u oku hormonalne i svake druge oluje, pa mlad čovek koji štrči i ispada kao kakav šraf pogrešnih dimenzija gde god da ga staviš: u roditeljskom domu, u školi, na nekom od bezbrojnih kratkotrajnih poslova, u nekoj od nedorečenih veza sa nekom od Lidija...

To je priča o odrastanju negde na beogradskoj poluperiferiji, o jednoj trajnoj neprilagodjenosti koja valjda niti ume niti želi da sebi nadene neko pompezno ime, nego je sama sebi smislom, pošto niti je "svesno" izabrana, niti je, utoliko, prolazna i nečim zamenjiva: ona je tu da ostane. U svetu koji igra po (detinjasto površnim) Ritualima Građanske Odraslosti, Jakob neće nikada biti drugo do li Stranac. Uzgred, baš je Kamijev *Stranac* prva "ozbiljna" knjiga koju će Jakob ikada uspeti da dočita, ona koja će ga uputiti u do tada mu sasvim stran svet literature, u kojem će možda pronaći mesto gde se može skrasiti, a da pri tome ne podleigne učenici da bude neko drugi. Jer Jakob, onaj s kraja ovog romana, na naše oči postaje pisac, tj. Jakob je taj koji ispisuje poslednje retke romana koji upravo dočitavamo. Valjarevićevo upućivanje čitaoca na autobiografski ključ vrlo je jasno, a opet i po naravi pripovednog teksta manipulativno (čak i kad je "sve istina") i na koncu sasvim nevažno. Srđan *jeste* Jakob u smislu svakako suštinskijem od onog koji bi dalo neko imaginarno upoređivanje događaja iz života pisca i njegovog junaka, i *nije* Jakob utoliko što je Jakobu sam Jakob sasvim dovoljan...

I na koncu, a najvažnije: sve ono što se kod Valjarevića obično *voli* tu je već u ovoj knjizi, sasvim zrelo i sebe svesno. To je ta rečenica, kratka i naizgled krta, bez kitnjastosti, a opet nimalo disleksična nego bogata i moćna na jedan potmuliti način, prepunjena upečatljivim slikama, tako telesna i čulna. Rečenica koju u njenoj zaumnoj kombinaciji svedenosti i bogatstva niko na savremenom srpskom jeziku nije mogao makar da imitira. A Jakob, gle, na jednom mestu kaže: "Ja sam za nerečitost. Za nužno i prosto." Što deluje, okreni-obrni, kao jedna vidovita autopoeitička najava, bez obzira što je ta prostost prividna i kobajagi, baš kao i jednoobrazna *lidijastost* svih onih Lidija. *List na korici hleba* jedna je od boljih gastronomskih ponuda za jesen. Zdravo i hranjivo, a bez *verbalnog holesterola*. ◀

Teofil Pančić

Intervju: **Ajla Terzić, spisateljica**

Ispričati priču

“Ako je, simbolički, jedna od ključnih mitoloških figura 20. vijeka bila Pandora, sa svim ratovima, genocidima i rokanjem svim raspoloživim sredstvima, ovo je doba vjerovatno u znaku Narcisa i medijskih produkata koji potiču samoljublje”

U BELEŠCI O piscu u najnovijem romanu Ajle Terzić *Mogla je biti prosta priča* (Rende, Beograd 2011) piše: “Ajla Terzić rođena je na dan kad je umro Edvard Kardelj. Ovo je njena treća knjiga. Sve ostalo uglavnom ima na Guglu.” Google, Facebook, Hotmail, Yahoo news, Ho-use M.D., Najdzela Loson, Sunder Bob, H&M i mnogi drugi globalni fenomeni, brendovi i ličnosti predstavljaju najvažnije sporedne elemente oko kojih se pletu sudbine likova u njenim romanima. Glavni tok je arhetipska priča o ljudima koji traže sreću ili ljubav, ili i jedno i drugo. *Mogla je biti prosta priča* njen je drugi roman, nakon *Lutrije* (V. B. Z., Zagreb-Sarajevo-Beograd, 2009). Iako su vreme i mesto događanja romana jedva naznačeni, čitaocu je od prvog trenutka jasno da su i radnja i likovi veoma sadašnji i veoma ovdašnji, istovremeno uslovljeni prošlošću i pomalo uplašeni pred budućnošću. Dok njena glavna junakinja Esma u trenucima očaja sluša zvezde “Granda” i nikada nije čula za Modesti Blejz, romanom, kao dobri duh u crnom kaputu, promiče pesnik Duško Trifunović, a tu i tamo bljesnu još neki “dobri duhovi” iz ovdašnje kulture. O životu ovde i sada, o kulturnim referencama u rasponu od Dragoslava Mihailovića, Mate Parlova, preko doktora Hausa do “Grandove” zvezde Tanje Savić, o haosu balkanske tranzicije i globalne tehnološke ekspanzije, o seksualnim, realnim i virtuelnim identitetima, o cinizmu i ironiji, sa Ajlom Terzić razgovaramo uoči beogradske promocije njenog romana, koja će 22. septembra biti održana u Kulturnom centru “Grad”.

“VREME”: Zanimljiv je način na koji u romanu provlačiš kulturne reference. Onaj deo, na primer, negde pri početku, kad se junakinja romana Esma priseća dede svog prijatelja koji je stalno citirao kraj neke knjige o bokseru koji je već šezdesetih znao da će biti rata – a da nigde ne kažeš koja je knjiga u pitanju. Istovremeno daješ jedan divan omaž i posvetu Mihailovićevim *Tikvama*, a uz to, savršeno hvataš duh vremena mladih, inteligentnih, formalno obrazovanih ljudi sa zapanjujuće slabim opštim znanjem, pa su tako i *Tikve* “neka knjiga o bokseru”. Šta je od ovoga bila tvoja namera?

AJLA TERZIĆ: Sigurno da se svaki autor, bez obzira na žanr, nada da će njegove ili njene reference ljudi detektovati bez da im nacrtas i daš rendgen štiva, da ne kažem, tkiva. *Kad su cvetale tikve* sam prvi put čitala nedavno, ali volim da vjerujem da je moj link sa ovim Mihailovićevim romanom mnogo starijeg datuma jer sam kao dijete imala značku na kojoj je, u tipičnoj boksterskoj pozi na plavoj pozadini, Mate Parlov. Valjda nam se prioriteti s vremenom mijenjaju – prije deset godina sam, na primjer, Pulu vezivala isključivo za Džojasa, dok mi je sada prva asocijacija na taj grad fajter Parlov a preko njega i taj najkulerskiji roman u srpskoj književnosti.

Inače, znanje je, kako ispada, vrlo fluidan pojam danas. Moja kroatika, inače iz Sandžaka, a koja u jednom danu zna da sašije i trocifren broj pregača za Tefal, je, po meni, intelektualno superiornija u odnosu na neke takozvane eksperte sa kojima sam sarađivala, a čiji je CV duži od tih pregača. Ili, drugi primjer, skoro sam se, u zanosu, u jednom šarolikom društvu pozvala na *Čarobnjaka iz Oza*, da bi potom shvatila da me ljudi blijedo gledaju. Tek je jedan iz Kanzasa skontao o čemu pričam, ali i to iz očitih razloga, mada mi je bio sumnjiv jer je pod stolom šarao po ajfonu. E sad, meni je *Oz* jedan od važnih prototekstova popularne kulture, gledala sam čak i onu seriju o zatvoru, dok su neke takve stvari bitne kao lanjski snijeg. Suočeni sa takvim situacijama, svi mi se istovremeno pitamo da li je kultura u najširem smislu riječi gubljenje vremena ili šta već, ali s tom kulturom je ko sa solju – može bez nje, ali je bljutavo.

Esma u tvojoj knjizi nema pojma ko je npr. Modesti Blejz, svaki čas pomišlja kako će ovo ili ono morati da gugluje, itd. Kakav odnos imaš prema tome što informacije nikad nisu bile dostupnije, a nikad ih nije bilo manje tamo gde im je i mesto, u glavama ljudi? Dobro, znam da je prvi odgovor: pa baš zato, nadohvat su ruke i ne moramo da ih držimo u glavama. Ali, ne mislim na puko memorisanje, nego na to da ljudi ništa ni o čemu ne znaju jer im ništa više nije važno, ništa ih ne dotiče i ni do čega im nije stalo, mislim da

odsustvo zanimanja, bilo kakvog emotivnog odnosa prema idejama.

Pa, danas svi gugluju sve, potencijalne partnere, prijatelje, poznanike, šefove, zubare, stvarne ili izmišljene simptome bolesti, a znam i ljude koji sami sebe gugluju triput dnevno, što im dođe ko terapija. Pritom, ako je, simbolički, jedna od ključnih mitoloških figura 20. vijeka bila Pandora, sa

svim ratovima, genocidima i rokanjem svim raspoloživim sredstvima, ovo je doba vjerovatno u znaku Narcisa i medijskih produkata koji potiču samoljublje. Takozvanim novim medijima se bavim i u istraživačkom statusu, i činjenica jeste da je dostupnost podataka dovela do njihove trivijalizacije, no to je stvar psihologije koliko i tehnologije, jer sve što stoji na “izvolite”,

od seksa do informacija, gubi svoju misterioznost.

Zapravo, ljudi su vrlo zainteresovani, samo nisu zainteresovani za iste stvari, a novih je toliko da se čisto gubimo. I koliko god je teško živjeti u sredini gdje nemaš s kim da pričaš i da se prepireš o stvarima koje te zanimaju, toliko znaju biti ubilačke stručne rasprave i tematske konferencije.

Čak i u ovom ovakvom, ravnodušnom svetu, naoko ravnodušni ljudi tragaju za srećom, čak i kad ne znaju da je ono što žele u stvari “samo” to. Pišući prikaz tvoje knjige, Teofil Pančić pominje Kunderu, koji nas je odavno pitao da li baš moramo da budemo srećni. A i u ovom i u tvom prethodnom romanu, imamo posla sa junacima koji su nekako komforni u svojoj “ni tamo – ni ovamo” sreći/nesreći, nije baš da bi da radikalno menjaju svoje živote, a ne bi baš ni dovela da guraju ovako kako im je sad. Moje pitanje nije da li moramo da budemo srećni, nego, da li stoji tvrdnja da smo stalno u potrazi za srećom?

Pa, ta potraga za srećom je utkana u tekst američke deklaracije o nezavisnosti, gdje se kaže da su “Life, liberty and the pursue for happines” neotuđiva čovjekova prava. Još uvijek imam onu značku na kojoj je M. Parlov jer mislim da je od borbe gora samo letargija i status quo. Optimizam na Balkanu nije ništa drugo nego nepristajanje na to da nam izreka “ne možeš ispravljati krivu Drinu” formatira život. Iz tog razloga i uzore treba ▶

pažljivo birati. U mom su slučaju to oni muškarci i žene, ljudi, koji su bili uglavljeni u neku svoju kaljužu, ali su cijelo vrijeme, što kaže Oskar Vajld, bili zagledani u zvijezde, od Mate Parlova do Dž. K. Rouling.

Osim toga, situacija je takva da ono što je na jednom kraju svijeta elementarno ljudsko pravo, negdje je luksuz tako da je sreća često vrlo subjektivna stvar, tj. dok populaciju razvijenijeg dijela svijeta usrećuje tek možda plastičar, takozvane "zemlje u razvoju" su srećne tek ako u njih navratu Andželina Džoli.

Vezano za taj status quo, vrlo je neprijatno da, recimo, zemlje bivše Jugoslavije, sudeći po godišnjim izvještajima Human Rights Watcha u zadnjih par godina djeluju jednostavno dosadne u svojoj incestuoznoj sjebanosti. Ta stagnacija nije, naravno, posljedica nekakve stabilnosti, već upravo kolektivnog cinizma i mirenja s tim da se krive Driene ne mogu ispraviti.

S obzirom na to da su tvoji junaci i stvari koje im se događaju, način života koji vode, duboko utopljeni u vremenu sadašnjem, da li bi ti smetalo ako bi *Mogla je biti prosta priča* bio označen kao generacijski roman?

Prosta priča je i generacijski i tranzicijski i gej roman i po tome je kao neko mitološko biće, ali ja tu kao autorka nemam zadnju riječ. Pri tome, to je knjiga koja se ne tiče samo generacije od 25, 30 ili 35 godina već i odnosa spram onih čije godine rođenja počinju sa 5 ili 6, a to mogu biti naši roditelji, saradnici ili prijatelji. Recimo, ranije sam se, gledajući drame Biljane Srbljanović, pitala kako to da se uvijek sve vrti oko odnosa kćerka-majka no kada dobaciš do tridesetih shvatiš da te to zaista u velikoj mjeri i određuje, te da je to o čemu B. Srbljanović govori zaista jedna od velikih tema umjetnosti. Emancipacija od roditelja je važna kako u ekonomskom tako i u psihološkom smislu. Uostalom, jedan od najimpresivnijih filmova prošlog vijeka govori upravo o, da tako kažem, "tipu koji živi s majkom i iz hobija se bavi taksidermijom".

Kad smo već kod generacije, da li ti se čini da je problem generacije "negde oko tridesete" na Balkanu, rastrzanost između suprotnosti, između teleće glave na porodičnom ručku i kineskih, tajlandskih i iranskih restorana, između iskustava kakva nema niko tih godina u Evropi (ratovi, siromaštvo, emigracija) i adolescentskog traganja za identitetom (ličnim, profesionalnim, seksualnim), između tradicionalnih shvatanja da žena treba da se uda i onog "mladomenadžerskog" sveta sa ajpodima, netbukovima, smart telefonima itd.? Ima li ta generacija na Balkanu bilo

kakvih stabilnih odrednica ili je jedina stabilna tvrdnja da smo nestabilni?

To je tačno, fakat smo nasukani negdje između socijalizma i globalizacije pa se tako dešava da uveče jedemo falafel i pijemo ajran a već sutradan se suočavamo sa uposlenicima komunalnih službi koji ne žele i ne mogu da nam riješe banalan problem sa instalacijama dok ne izdaju "nalog"! Ispada da ovdje kod nas bez krajnosti ne može, pa ti se tako može desiti da te na jednom uglu okruži čopor divljih, zanemarenih pasa, a na drugom možeš da naletiš na Penelopu Kruz koja tu snima neki film, šta li. Moraš biti dobar pehlivan da balansiráš između tih suprotnosti... Tako da nije ni čudo da se jedan dio populacije zaljubljuje preko glavuše, kao ovi sad u Jagodini, i to kolektivno, dok drugi žive na Fejsbuku i generalno *onlajn*. Štaviše, mogućnost izbora može biti i frustracija, čega su posebno svjesne žene. Mali broj žena moje generacije ima i uspješnu karijeru i porodicu na okupu, iako nam govore da možemo sve. Ali se nadam da se tu varam. Ipak, tvrdnje tipa to-samo-kod-nas-ima su duboko u biti ipak narcisoidne, jer daju kredibilitet mogućnosti da smo posebni i u svojim devijacijama. A nismo, samo sporije učimo.

A o tome koliko na globalnom nivou tumačimo u potrazi za nekakvim osloncem govore i trenutno najpopularnije TV serije čiji glavni junaci nisu samo bijeli muškarci koji rješavaju forenzičke, ljebarske, pravne i druge dileme, već i potencijalni autoriteti, makar oni bili i izmišljeni i makar ih mi gledali 40 minuta.

U vezi sa seksualnim identitetom: čitalac tvog romana nijednog trenutka ne sumnja u iskrenost Esminih osećanja prema Rozi, a ipak, nijednog trenutka mu se ne nameće razmišljanje o tome da li je Esma gej, strejt ili biseksualka. S druge strane, uhvatila si, osim objektivnih, spoljnih teškoća LGBT populacije, i onaj deo o kom se retko govori:

emocionalnim teškoćama u susretu sa onima koji eksperimentišu sa svojom seksualnošću. Time si otvorila temu o kojoj se u našim kulturama i književnostima uopšte ne govori. S obzirom na društveni kontekst, koliko misliš da se, suštinski, ti emocionalni izazovi LGBT ljudi razlikuju od onih sa kojima se sreću strejt ljudi?

Ljudi zavode jedni druge na način koji nije uslovljen spolnom orijentacijom već biologijom. Homoseksualnost jest prirodna i tu je kraj priče. Primjećena je i opisana kod više od 450 životinjskih vrsta, a sudeći po istraživanjima, delfini su totalno gej i to čine i iz rasonode i učvršćivanja društvenih odnosa. I kad ti neko slomi srce, manje je važno da li vas dvije nosite isti konfekcijski broj brushaltera ili, pak, koristite toalet sa različitim simbolima na vratima.

Isto tako, bilo mi je važno da ukažem na slojevitost kako u pogledu privatnih dilema, tako i vezano za dinamiku unutar koherentnih grupa, bila to porodica koja se na početku okuplja oko te glavuše, bilo LGBT zajednica koji na zidu u svojim prostorijama imaju kolaž sastavljen od njihovim rentgenskih snimaka iz hitne.

Druga stvar koja mi se tokom pisanja činila značajnom jeste taj specifičan rizik ulaska u vezu koja ima gej prerogativ, posebno jer je manipulisanje emocijama u istospolnoj vezi dramatičnije, ako ništa, zbog toga jer je arena skućenija i samim tim rizičnija. Pritom, možda je posljedica ove iste tranzicije o kojoj sam govorila i tranzicija u smislu samodefinisanja identiteta, jer zahvaljujući internetu i niskim cijenama kineske robe, svi mogu biti sve i po potrebi uskakati u različite uloge, što je uzbudljivo, ali nerijetko i zastrašujuće.

Mislim da su od homofoba gori samo ljekari homofobi, jer su takvi imali priliku i dužnost da se pravilno informišu a očito da nisu. Pritom, jezik izdaje. Kada neki naoko liberal ili lijevičarka govore o LGBT populaciji i kažu ONI, kao da su u pitanju zombiji iz Karpennterovih filmova, odmah je sve jasno jer svaka depersonalizacija onemogućava empatiju.

Tvoji likovi su katkad skloni sarkazmu, ironiji, povremeno i cinizmu, ali ti kao pisac ta sredstva ne koristiš. Da li je to stvar lično tvog autorskog opredeljenja ili najava zaošketa, u smislu da smo se u ovom postmodernom kulturnom gemištu bez ikakve hijerarhije zamorili od toga?

Moji tekstovi, što publicistički što prozni, sazrijevaju zajedno sa mnom, ili se bar ja tako zavaravam, i od početka mi je bilo jasno da glas ovog romana mora biti filtriran od svog postmodernističkog

KONCERT

Noćni let(ači)

- Let 3
- 8. IX 2011.
- Gun Club, Beograd

Između jednog i još jednog sparnog, (pre)dugog i stresnog radnog dana u 'ludnici Balkana' (jer ta biskupska definicija Beograda još uvek važi), šta srednjovečni čovek za svoje opuštanje može da učini bolje nego da se spusti u pravi rokerski klub na veče starih hitova? Konkretno, tako beše prošlog četvrtka na otvaranju druge sezone 'Gun Club', vodećeg RnR-podruma u našem glavnom gradu. Pre najavljenog koncerta Leta 3 – grozomorne alternative svemu-i-svačemu u Hrvatskoj, a i mnogo šire – sa razglasa su treštali belosvetki hitovi Novog talasa, uglavnom nastali dok je Džejn Kaunti još bila Vejn (Wayne/Jayne County), a s oč-

na festivalima i drugim masovkama, čak i godinama udaljeni od svog najbližeg albuma, L3 su dobro poznati ovdašnjoj publici; tako i u aktuелnoj postavi bez klavijaturiste Ivana Šarara koji je postao proćelnik za kulturu njihovog grada Rijeke. Precizna i višeslojna tutnjava ovog benda i dalje je neoštećena, s brutalno moćnim rifovima gitarskog dvojca Matej Zec - Dražen Baljak. Odavno odoмаćeni na velikim pozornicama, iako uvek anti-stadionski rokenrol, ovog puta pri prolasku na nišku Nisomniu L3 su u svom matičnom, klupskom ugođaju zvučali još sirovije i surovije. Bez posebnih scenskih efekata, izgledom kao Village People među koje se umešao poneki Lemi Kilmister, najpre su servirali mega-ražnjić sopstvenih standarda s prva dva albuma (za Helidon, '89. *Two Dogs Fuckin'*, '91. *El Desperado*; 2009. zajedno ih obnovio Dallas) – *Ne trebam te, El Desperado, Fuck Famiglia*, termitski *Vjeran pas*.

Foto:
Stanislav
Milojković

tim uživanjem i s ulaznicama po 800 din. do ponoći je klub punila omladina uglavnom nastala posle te već zaboravljene promene pola (mada ne i promene izgleda). Tipičnu 'funkcionalnu suprotnost' čine i sveprisutne oznake o zabrani pušenja, i naravno dimeća većina prisutnih; sva sreća te 'ladno pivo još nije proskribovano, valjda bi ova prilagođena streljana izgledala kao bazen.

Već gotovo deceniju redovno, bar jednom sezonski nastupajući u Beogradu

Kao što niko u 'pravoslavnoj džamahiriji' Srbiji ni približno nije udario na podržavljenu religiju/crkvu (a rokeri su čak nadobudno duvali u... jedra vladici Nikolaju), L3 čitavim ciklusom pesama i akcija/hepeninga raspamećuju katolike-veće-od-Pape, ove večeri u rasponu od 999 ('... *Svršit ću s vrha katedrale...*') do prigodne nove numere, nastale povodom Papine posete Hrvatskoj, *Hvala Tebi, Kriste*. Pevač Zoran Prodanović Prlja uveliko je u elementu kao i publika, ►

bagaža. Kao što postoji samo jedan način da zakolješ svinju, tako mi se učinilo da postoji i samo jedan, pravi način da ispričam ovu priču, bez smaranja i postmodernističkog cirkusa.

Ja lično, recimo, mislim da je Fejsbuk idiotski proizvod čija je jedina funkcija da ljudi gledaju fotke sa vjenčanja na kojima nisu bili i da roditelji postavljaju slike svoje djece koje nikog živog ne zanimaju, osim možda pedofile, ali se mojim likovima Fejsbuk može dopadati. To je kao situacija da neko koga smatram totalnim kretenom napiše dobar tekst. Jest rijetko, ali jeste moguće. Nevjerovatno je da danas postoje i čitaoci i teoretičari koji nisu u stanju da odvoje autora od djela, no u tehničkom smislu mi je to izvodivo jer sam sama sebi đavolji advokat. Jedino o čemu vjerovatno ne bih mogla da pišem jesu draži religije zato što mislim da je to još gore od Fejsbuka. Ili čak i isto, jer znam ljude koji bi izginuli za svoj profil na Fejsbuku. Usput rečeno, i moja krojačica ima profil na Fejsbuku.

Tako da nije ni čudo da dođe do tog nekog zasićenja i ljudi pregore, jer apsurd nekad ide do te mjere da u toaletima klubova imaš ekran na kojem se reklamira Bakardi ili mobilni operater. Mediji su najbliža sfera mog djelovanja, i jasno mi je da sadržaja u biti više i nema jer ga kreiraju amateri, kao Vikipediju. Istovremeno, moja platforma za ovu vrstu kritike su knjige i materijali koje sam besplatno skinula s interneta, što je takođe ironija ali i činjenica.

I na kraju, molim te reci mi, zašto Esma sluša baš Tanju Savić?

To obično pitaju oni koji ne slušaju Tanju Savić. Osamdesetih, ali i ranije, ljudi su se, između ostalog, međusobno prepoznavali i po muzici koju slušaju, dok je danas takva vrsta identifikacije nemoguća jer svi slušaju sve. Moj mlađi rođak, koji nije nikakav društveni fenomen, na plej-listi ima i mlađeg Rokvića i onoga Džej Zija. A referentna plej-lista ovog romana je i Bijelo dugme kroz bliže i dalje aluzije, Tanja Savić u vrlo direktnoj, te klezmer-bend koji u svom bečkom klosteru sluša Roza.

Bez Tanje Savić ne može, jer nema šanse da neko kome su, na primjer, stripovi samo skup slika s balončićima iznad glava i ko je za dlaku izbjegao da radi u kladionici, sluša novi bluz album Hjuia Lorija. S druge strane, Tanja Savić ima brojniju publiku nego što je imaju svi književni festivali u regiji zajedno, pa me i taj fenomen zanima. Hoću da kažem da većina ljudi kad se napije ne sluša baš Dejvida Getu. Jer ako ovaj jezik za nešto valja, onda je to da opiše crnjak. ◀

Jovana Gligorijević

skandirajuća za naslove/slogane *Riječke p..ke* i *K..cem u čelo*, kao da Rambo Amadeus nikad nije napustio svoj koncept KPGS. Turbo-rok L3, kulminirajući na zasad poslednjem im albumu *Bombardiranje Srbije i Čačka* (2005, Dallas Records), uvlači u školsko-primereno prerađen kič *Dijete u vremenu*, no – budući u Srbiji nemamo ni odgovarajući rokenrol-tretman tzv. narodne muzike – prisutni se ne snalaze odmah u YU-naricanju *Dodi da ostarimo zajedno* Šabana Šaulića (dok je još nosio šlem-frizuru). Tropo forte, što reče PrljaVi u prevodu s naš(k)og 'Mnogo jako'.

Brkati Let 3 ništa nije pobrkao, njihov nespутani humor često je uvrnut kao i virtuosne instrumentalne linije, a i s pop-refrenima su prvorazredni – u obradi arhivskog šlagera/popevke *Tazi, Tazi* (*Tarzane*), ili u sopstvenoj *Profesor Jakov*, obe s remek-dela *Jedina* (2000, Dallas Records). *Otrovna kupačica* i *Kontinencija* vode ka obračunu s naoko bezopasnim premijer-figurama, kao što se kod nas niko osim strip-tizera M. Somborca ne trudi da ismeva M. Cvetkovića: *Omađijaj me*, iz hvaljene i ovde još nevidene predstave 'Kiklop' Letovog starog saradnika Ivice Buljana, 'uradila' je Jadranku Kosor par godišnjih doba pre dueta Tadić & Jeremić. No, oslobođen izvanredne nadgradnje (teatar, video, body art...) L3 još efikasnije utabanava sve prigovore da svoju karijeru održavaju tek skandalima. Jesu vrhunski skandal-majstori (proverite šta su radili s javnim TV-servisom, Severinom, 'Operacijom trijumf'...) i to učinili koncept-umetnošću, ali kad na ulazu prođete pored njihovih skaradnih suvenira i DVD-bombonjere/live-proslave 20 godina sastava, dopali ste u (ne)milost opake RnR-grupe.

Pustili su, naoko, posle 80-ak frenetičnih minuta; očekivane ovacije prvo je prekinuo suosnivač, ex-Termit Damir Martinović Mrle, zna se – dečjim pesmicama s bas-gitarskim egzibicijama, i svojom večno preobražavajućom *Ciklamom*, a onda su drugi sat dopunili *Pokvarena žena*, *Droga*, *Nafta*, da bi 'zakućali' neuništivi *Izgubljeni*.

Sledeće godine Let 3 obeležava četvrt veka rada.

Dragan Kremer

► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Trenerka stil

Da počnem sa vicem koji sam čuo ovih dana: HDZ na vlasti u Hrvatskoj, SPS u Srbiji, Izetbegović u Bosni, barikade na Kosovu, Goran Milić pokreće TV stanicu u Sarajevu – **pogodi koja je ovo godina!**

Kada Novak Đoković igra finale, na Novom Beogradu se po pravilu puca. Petarde, pojedinačna i rafalna vatra, vatromet – to mu dođe kao obavezna scenografija. Međutim, eksplozija ručne bombe u jednom novo-beogradskom ulazu mnogima od nas je bio znak da **ponovo "živimo u devedesetim"**. Eksplozija definitivno nije bila znak navijačke radosti, povređeno je troje ljudi, a jedna devojka je ostala bez stopala. Policija je (gle slučajnosti!) napadača opisala kao "mladića u trenerci sa kapuljačom na glavi! Takvih je na našim ulicama na desetine hiljada, ali je **"trenerka stil"** još jedan modni detalj iz devedesetih. Kao u pesmi "Trenerka stil" hip-hop benda THC iz Blokova, to je odevni detalj koji vlasniku daje **slobodu pokreta**, savršen alibi sportiste u dva noću, prikriva naoružanje i suviše kilograme. Eksploziju sam odlično čuo, u tom komšiluku sam dotičnih devedesetih redovno za **jugo 55** kupovao na ulici smešu benzina i vode u plastičnim flašama (prethodno prokuvanim da bi se zapremina smanjila).

U istoj ulici postoji i parkić po kojem sam šetao decu u kolicima i **sa jezom** gledao nekakva iskopavanja za podzemne vodove. Sve do akcije Sablja, imao sam osećaj da je možda pod tim humkama možda zakopano telo Ivana Stambolića.

Samo nekoliko dana ranije, vodio sam sina u Zemun na dečiji rođendan. Te večeri je u Glavnoj ulici izvedena klasična sačekuša i izrešetani su tipovi – **od ranije poznati organima gonjenja**. Na sreću, nije bilo kolateralnih žrtava, ako ne računamo nesrećne ljude sa detetom u koje se zakućao mercedes sa žrtvama.

Božidar Vučurević je odlučio da se ipak preda u Trebinju, pa je zbrisao iz Srbije. Za mene su njegov lik i **delo primer politike devedesetih**, a on kaže da je nekada bio spreman da dà

devet glava za Srbiju, danas za ovakvu nije ni devet zrna boba.

Iako me ta vest ohrabruje i uliva nadu, pažnju mi je privukla njegova izjava da je otišao u rodni grad, prijavio se i tražio da mu **"organizuju neko suđenje"**!!!! Božidar u suštini produžava istoriju presedana, formulisanu u principu LEX SPECIALIS, gde je svaki predmet originalan i **ono što važi za Jupitera ne važi za vola**.

Moj stariji sin koji ide u 5. razred, osetio je pojačanu napetost u ovdašnjim medijima pred **famozni 16. septembar**. Kosovo je tema vesti, baš kao devedesetih, i dolazak carinika i specijalnih policajaca sa Kosova zaista zvuči kao najava revolveraškog obračuna kod Jarinja ili Brnjaka. Pitalo me dete potpuno ozbiljno da li sve ovo znači **da će ponovo biti rata na Kosovu**. Doživeo sam dvostruku sramotu, jer kao roditelj nisam mogao da svom detetu garantujem bezbrižno detinjstvo, a kao nekakav učesnik promena doživeo sam debakl, jer evidentno ostavljam naslednicima problem koji je naša generacija morala da reši. **Eto kako brzo rastu deca u Srbiji**.

Neki drugi klinici, dotične devedesete obožavaju kao vreme kada je vladala potpuna sloboda. Mogao si da divljaš, pucaš, da se obogatiš, da rokneš onog ko te nervira, a tek muzika, **kakva je samo muzika bila!** Pokrenut je čitav projekat / "Volim devedesete", gde se ekipa okuplja na splavovima i evocira uspomene. Finalna žurka biće u Areni u oktobru, a medijski partner je naravno TV Pink. Možda zato nedeljama na Pinku gledamo one poznate TV džinglove – nisam skapirao retro fazon. Pevače praktično svi, od familije Đogani, do Dr Igija, preko Gale, Kneza, Modelsica, Ivana i Leontine. Bilo bi, naravno, besmisleno i glupo identifikovati muziku i tragične detalje iz novije istorije Srbije, ali upravo muzika ima tu neobičnu moć da vas sa samo nekoliko taktova **vraća u određenu epohu**. Ovaj povratak samo govori o potrebi da se rehabilituje jedno stanje duha, jedna usiljena lakoća i bezbrižnost, tokom koje su u vazduh letele kuće, gradovi, automobili i počinjeni strašni zločini, bilo da su akteri u trenerkama ili maskirnim uniformama. **Ta žurka u suštini nije ni prestajala**, samo su se stekli uslovi da Divljina ponovo bude u fazonu. Neka nam sportisti redovno donose nove medalje, da žurka ne prestaje, a pesme ionako znamo odranije. Ove godine nema dileme – posle 5. oktobra dolazi 8. oktobar i www.volimdevedesete.com/

GLASNIKOVE KNJIGE

NOVA IZDANJA SLUŽBENOG GLASNIKA

SEPTEMBAR 2011.

ISTORIJA BOJA

SVE BOJE PLAVO

OVA KNJIGA, ZANIMLJIVO PISANA I BOGATO ILUSTROVANA, NIJE SAMO UZBUĐLJIVA POVEST JEDNE BOJE, VEĆ ZANIMLJIVA I OTKRIVALAČKA ISTORIJA DRUŠTVA I KULTURE KOJOJ PRIPADAMO, ISPRIČANA IZ JEDNOG DRUGAČIJEG UGLA I NAMENJENA SVAKOM RADOZNALOM I ZAHTEVNOM ČITAOCU

MIŠEL PASTURO:

PLAVA – ISTORIJA JEDNE BOJE
PREVOD: MILAN KOMNENIĆ

Okretanje pažnje istoričara sa krupnih istorijskih događaja, političkih lomova, bitaka i ratova ka svakodnevnom životu, rezultirala je nizom zanimljivih knjiga koje se bave "istorijom malih stvari". Jedna od takvih "malih istorija" jeste i istorija boja kojom se bavi francuski istoričar, stručnjak za srednji vek i heraldiku Mišel Pasturo. Pasturo, naime, boju posmatra ne kao prirodnu pojavu, već kao složenu kulturnu tvorevinu koju sagledava u istorijskoj perspektivi, i u dve svoje knjige, objavljene izvorno 2003, odnosno 2008. godine, rekonstruiše i tumači načine na koji su se društvene, religijske, političke i kulturne tendencije u prošlosti prelamale kroz simboliku, komunkativni

potencijal i upotrebu pojedinačnih boja – posebno crne i plave. Službeni glasnik je objavio obe ove Pasturoove studije. Nakon *Crne*, objavljene na srpskom jeziku prošle godine, iz štampe je upravo izašla i druga Pasturoova "istorija jedne boje" – *Plava*.

Plava je danas najčešća boja u zapadnjačkoj odeći i bez premca najomiljenija globalna boja. Njena zastupljenost u svakodnevnom životu, marketingu i političkoj upotrebi daleko prevazilazi zastupljenost ostalih boja. U simboličkom smislu ona prenosi poruke mira, neutralnosti i stabilnosti, te je otud, pored

ostalog, plava osnovna boja velikih međunarodnih organizacija poput Ujedinjenih nacija, Uneska, Evropske unije, Saveta Evrope. Međutim, nije oduvek bilo tako.

Istoriju plave boje

zapravo karakteriše jedan neobičan preokret koji se desio pre jednog

milениjuma, a koji u svojoj monografiji Mišel Pasturo detaljno opisuje i objašnjava.

Naime, do pre hiljadu godina plava boja skoro da nije postojala na evropskoj paleti. Osnovni hromatski sistem u istočnjačkoj, biblijskoj i grčko-rimskog antičnog doba bio je trojni i sadržavao je crvenu, belu i crnu boju. Narodi antičkog doba plavu boju malo su cenili, a Grci i Rimljani su je toliko ignorisali u spisima i izbegavali u upotrebi da su pojedini isto-

Plavi vitez,
ilustracija (oko 1535)

ričari XIX veka sumnjali da su stari narodi uopšte bili u stanju da ovu boju vide. Za Rimljane plava boja je bila boja varvara, Kelta i Germana, koji su, po Cezarovim i Tacitovim rečima, nje boje bili svoja tela da bi tako zastrašili svoje protivnike. Stoga su u Rimu plavu odeću držali bezvrednom, ekscentričnom i neprikladnom, i povezivali je sa smrću i paklom. Ovakav simbolički sadržaj plave tokom ranog srednjeg veka od Rimljana preuzimaju crkva i evropski dvorovi, na kojima dominira u prvom radu crvena, takođe preuzeta iz rimskog razdoblja kao boja dostojanstva i moći, a zatim zelena, bela i crna boja. Međutim, posle 1000. godine plava polako prestaje da bude drugorazredna boja, već opasan konkurent do tada neprikosnovenoj crvenoj. U svega nekoliko decenija XII veka dolazi do neobičnog preokreta na evropskoj simboličkoj hromatskoj skali i status plave boje se iz korena menja. U ovom periodu dolazi do potpunog preuređenja hijerarhije boja u društvenim kodeksima, načinu mišljenja i osećanja. Javljaju se autori koji tvrde da je plava najbolja od svih boja, simbol aristokratije

i duhovnosti i ona postaje sve popularnija u odevanju i umetnosti. Ova iznenađujuća popularnost plave posledica je duboke promene u društvenim odnosima i percepciji stvarnosti kojima će otpočeti "budućnost Evrope" – upravo ove procese Mišel Pasturo detaljno opisuje i tumači. Novi poredak boja najuočljiviji je u slikarstvu i heraldici tog doba – plava je sve prisutnija, a njena simbolička vrednost u odnosu na antiku menja predznak. Plava postaje ikonografska boja Bogorodice, amblematska boja francuskog kralja, kao i kralja Artura, uopšte simbol kraljevskog dostojanstva, boja koja se u modi, slikarstvu i književnim tekstovima sve više vezuje za osećanja radosti, ljubavi, odanosti, mira, duhovnosti i utehe, da bi na kraju srednjeg veka plava potisnula crvenu sa mesta najlepše, najpoželjnije i najotmenije boje. Ova revolucija u shvatanju boja uspostavila je novi hromatski poredak. Umesto nekadašnjeg trojnog (crvena, bela, crna), novi poredak sadrži šest osnovnih boja (bela, crvena, crna, plava, zelena i žuta), s tim da je u njemu plava zauzela mesto tačno nasuprot crvenoj; opozitni par plava/crvena,

koji se tada prvi put formira opstaje kao takav manje-više do našeg vremena. Mišel Pasturo dalje prati istorijat plave i skreće pažnju na još jednu promenu u percepciji ove boje koja se zbilja pod uticajem "hromoborstva" koje je donela reformacija. Polihromija rimokatoličke crkve u hramovima, obredima i odeždi visokog sveštenstva, iz ugla Kalvina, Luterana i njihovih naslednika vidi se kao znak dekadencije, raskoši, tашtine i nemoralne koje treba po svakom cenu ukloniti. Tako, sredinom XVI veka hugenoti u talasu ikonoborstva i hromoborstva uništavaju, struguju i premazuju crkve, pa čak i jarko obojene grobove srednjovekovnih velikaša. Ali, za reformacijom koja pokušava da uspostavi novi poredak moralnih i nemoralnih boja – plava će i za protestante nakon prvobitne nedoumice krajem XVI veka dobiti status "časne boje" – sledi protivreformacija koja će doneti novu kitnjastost i vatromet boja. Kako je na udaru reformacije kao temeljna rimokatolička boja u prvom redu bila crvena, iz ovog verskog "rata boja" plava će izaći kao pobednik, zauzevši status neutralne i poželjne boje na svim stranama. Na konačan trijumf plave koji će zatim uslediti uticale se tri stvari: tehnološki napre-

dak tokom XVIII veka koji će dovesti do otkrića načina za masovnu proizvodnju raznih nijansi plave boje, zatim Francuska revolucija koja će plavoj dati novu političku vrednost, i romantizam koji će ustanoviti i učvrstiti njen novi/stari metafizički potencijal. Kao posledica toga, tokom XIX veka plava boja se konačno i neopozivo uspostavlja kao nulta, temeljna boja savremenog sveta, i taj položaj je zadržala da danas. Pišuci istoriju pojedinačnih boja, Pasturo zapravo piše o istoriji društva. "Sa stanovišta istoričara – kao uostalom i sa stanovišta sociologa ili antropologa – boja se definiše prvenstveno kao društvena činjenica", objašnjava Pasturo. "Društvo je to koje 'stvara' boju, definiše je i daje joj smisao, utvrđuje njene kodove i vrednosti, određuje gde će biti upotrebljavana. To ne čine umetnik ili naučnik; još manje biološki aparat ljudskog bića ili prirodni prizor. Pitanja boje su uvek i prvenstveno društvena pitanja, jer ljudsko biće ne živi samo i izdvojeno nego živi u društvu." Odatle njegova knjiga, zanimljivo pisana i bogato ilustrirana, nije samo uzbudljiva povest jedne boje, već zanimljiva i otkrivačka istorija društva i kulture kojoj pripadamo, ispričana iz jednog drugačijeg ugla i namenjena svakom radoznom i zahtevnom čitaocu.

R. V.

DOMINIK FERNANDES: REČNIK ZALJUBLJENIKA U RUSIJU

PREVOD: MILAN KOMNENIĆ

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE, UMETNOST I KULTURA

EDICIJA: REČNICI I ENCIKLOPEDIJE SVAKODNEVNOG ŽIVOTA

Nakon *Rečnika zaljubljenika* u vino, mačke, Grčku i Latinsku Ameriku, u okviru Glasnikove edicije "Rečnici i enciklopedije svakodnevnog života" objavljen je još jedan naslov iz originalne kolekcije francuske izdavačke kuće "Tlon" – *Rečnik zaljubljenika u Rusiju* francuskog pisca Dominika Fernandesa. Reč je o zbirci eseja organizovanih u formi rečnika, posvećenih pojedinim ličnostima, pojmovima i fenomenima sa ambicijom da zajedno daju profil ruske kulture, opisan iz ugla jednog vrsnog poznavaoa, ali i zaljubljenika koji svoju naklonost ne želi da skriva i maskira je lažnom objektivnošću. U uvodu knjige Fernandes otkriva i korene svoje naklonosti prema Rusiji. Pored ruske književnosti koja je obeležila njegovo rano čitalačko iskustvo, Fernandes je u Parizu kao mladić, preko kolege ruskog studenta, upoznao jednu siromašnu rusku emigrantsku porodicu grofovskog porekla s kojom se zatim zbližio i u njoj pronašao toplinu i neposrednost koja je stajala tačno nasuprot hladnoj, puritanskoj atmosferi roditeljskog doma. "Stoga se u meni od tog doba probudila ne-

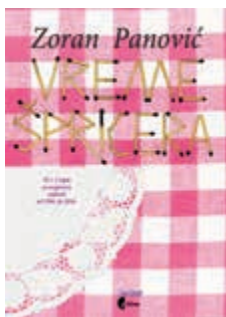
izmerna ljubav prema ruskom načinu života i prema ruskoj kulturi", piše Fernandes. "Čini mi se da sam svoju pravu otadžbinu našao u toj zemlji koja rađa muškarce i žene takvih vrлина, ljude koje ne mogu da slome nikakve nedaće niti postradanja i koji su spremni da druga svoga sina prihvate kao rođeno čedo." Ova knjiga je izraz njegove zahvalnosti prema toj svojoj drugoj otadžbini i nepatvorene ljubavi prema ruskoj kulturi. U knjizi se nalaze eseji posvećeni u najvećem broju velikim imenima ruske književnosti (Ahmatova, Babelj, Blok, Gorki, Nabokov, Makin, Puškin, Peljevin, Tolstoj, Turgenjev, Gogolj, Dostojevski, Čehov, Ullicka, Zamjatin, Solženjicin, Šolohov i mnogi drugi), zatim muzike

(Šostakovič, Musorgski, Čajkovski, Gubajdulina, Rimski-Korsakov, Šnitke, Prokofjev, Stravinski...) i filma (Ajzenštajn, Tarkovski), a kao zasebne odrednice obrađeni su karakteristični pojmovi kao Sibir, ikona, Bog, balet, Čečenija, erotizam, Gulag, Jalta, Oblomov, Raspućin, konji, ljubomora, Lenjingrad, sovjetska književnost, slikarstvo, šala, smrt, porodica, žena, žrtvovanje... *Rečnik zaljubljenika u Rusiju* predstavlja zanimljiv i pouzdan vodič za putovanje kroz jednu veliku kulturu, uzbudljivu u svojoj širini i fascinantnu po svojim dometima.

ZORAN PANOVIĆ: VREME ŠPRICERA

BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE

Knjiga novinara i publiciste, visprenog tumača naših političkih, društvenih i popkulturnih (ne)prilika Zorana Panovića, pod naslovom *Vreme špricera*, sastavljena je od sedamdesetak intervjua sa raznim akterima društvenog, političkog, kulturnog i sportskog života, vođenih tokom poslednjih petnaestak godina i objavljenih uglavnom u njegovom matičnom listu "Danas". U koricama ove knjige našlo veoma šaroliko društvo – Panovićeve sagovornici su, pored ostalih, Desimir Tošić, Miroslav Ilić, Todor Kuljić, Radomir Antić, Momčilo Bajagić, Azem Vlasi, Boris Tadić, Zdravko Čolić, Ranko Munitić i mnogi drugi. Panović je izvrstan intervjuista, a o karakteru i strukturi njegovih intervjua Zdravko Huber je u predgovoru knjige zapisao: "Bez pouzdanog saznanja da li je na njegovoj strani ili protiv njega, da li ga hvali ili ga kritikuje, ali sa osećanjem da je novinar koji ga ispituje dokraja prozreo šta on to radi, svako ko je seo naspram Panovića svojski se potrudio da objasni sebe i ono čime se bavi. I to je ona korist koju su dobijali čitaoci Panovićeve intervjua i zbog čega ih vredi još jednom pročitati, ukoričene u knjigu." *Vreme špricera* je jedna od najkompletnijih portreta naše društvene elite u trenutnoj izdavačkoj ponudi.

MILOŠ JEVTIĆ: ČUVARI TRADICIJE – RAZGOVORI SA ISTRAŽIVAČIMA I TUMAČIMA PROŠLOSTI

BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE

U biblioteci "Svedoci epohe" Službeni glasnik objavljuje izabrana dela Miloša Jevtića u dvanaest knjiga. U njima su sabrani razgovori koje je ovaj vrni publicista vodio sa nosiocima našeg kulturnog i naučnog života u svojoj autorskoj emisiji na talasima Radio Beograda tokom tri decenije, od sedamdesetih godina prošlog veka naovamo. Tomovi Glasnikovog izdanja Jevtićevih *Izabranih razgovora* uređeni su prema oblastima delovanja Jevtićevih sagovornika.

Upravo je izašla iz štampe još jedna Jevtićeva knjiga, *Čuvari tradicije – razgovori sa istraživačima i tumačima prošlosti*. Jevtićevi sagovornici su istoričari, arheolozi i istoričari umetnosti, pored ostalih Dragoslav Srećković, Vojislav J. Đurić, Dejan Medaković, Milan Kašarin, Vojislav Korać, Pavle Vasić, Aleksa Čelebonović, Milorad Ekmečić i drugi. I u razgovorima sa njima, Jevtić je, kao i uvek, kompetentan i diskretan vodič, vešt da podstakne sagovornika na ličan i neposredan ton, ali i da izbegne zamke površnosti i trivijalnosti zadržavajući visok nivo razgovora o temi o kojoj je reč.

LEONARDO DA VINČI: PREDSKAZANJA

IZBOR I PREVOD: NEBOJŠA ZDRAVKOVIĆ

EDICIJA: 1001 KNJIGA

Kao da je sve čega se dotakao, odjednom oživljavalo. Ta njegova čarobna moć nije ležala, međutim, u nečemu natprirodnom, nego u moćnom i radoznom duhu koji je duboko zaranjao u materiju i otkrivao najdalekosežnije tehnike za nju. Nama, onda, Leonardova genijalna postignuća izgledaju zagonetno, poput osmeha njegove Mona Lize, ali on sam bi rekao da je sve iz njegovih ruku proizišlo samo zahvaljujući istinskoj saglasnosti sa prirodom, a koju je on neprestano izučavao do najskrivenijih pojedinosti. Takav stav prepoznamo i u njegovim filozofskim pogledima o ljudima i svetu, u njegovim aforističkim izrekama, i, najzad, u njegovim prilično humornim proročanstvima čiji katastrofalni prizori su, zapravo, plod umetničke igre sa svakodnevnim pojavama, takoreći osobeni književni rebusi, pa bismo utoliko mogli reći da su u pitanju tek navodna predskazanja, pri čemu u to, svakako, nikad ne možemo biti potpuno sigurni. Za sobom je, kad je umro 1519. godine, ostavio mnoštvo rukopisa, često kriptovanih, u kojima je pisao o umetnosti, arhitektonskim, konstruktorskim projektima, izumima, ali i sastavljao bajke, basne, novele, izreke i druge literarne tvorevine. U ovom izdanju nalazi se manji i tematski ograničen izbor, složen u tri celine – filozofija, aforizmi i predskazanja – iz tog univerzuma moćnih, munjevitih imaginacija i analiza u kojima nema suvišnih reči. Dovoljno da sa korišću uživamo u njegovoj krajnje ličnoj viziji prirode i sveta ljudi, životinja i biljaka, podjednako dalekosežnoj danas kao i pre pola milenijuma kada je nastala.

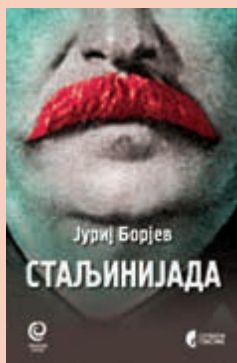

JURIJ BORJEV: STALJINIJADA

PREVOD: ZORAN BOŽOVIĆ

BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE

Ruski pisac i teoretičar književnosti Jurij Borisovič Bitov je oko pola veka prikupljao anegdote, predanja, legende, viceve i apokrifne o Josifu Visarionoviču Staljinu, i to u najrazličitijim socijalnim, profesionalnim i nacionalnim sredinama. Njegovi sagovornici bili su u rasponu od onih koji su Staljina lično poznavali i sa njim sarađivali, do nepoznatih, tzv. običnih ljudi koji su o njemu pričali viceve i prepričavali glasine i od prikupljenih crtica koje su se o "velikom vođi naroda" širile uprkos cenzuri i strahu od represije, sastavio je knjigu pod nazivom *Staljinijada*. Među njenim koricama zatičemo njenog junaka u najrazličitijim situacijama – u scenama i razgovorima sa svojim saradnicima, stranim političarima, potčinjenima, piscima i filmskim rediteljima, a tu su i priče koje sa jedne strane ilu-

struju represiju i pritisak kulta ličnosti na svakodnevni život u Sovjetskom Savezu tog vremena, a sa druge svedoče o humoru koji u najtežim vremenima postaje poslednja linija odbrane ljudskog dostojanstva i tajno oružje protiv jednog totalitarnog sistema. Bitovljeva knjiga ne pretenduje na istorijsku verodostojnost i dokumentarnost, već na to da oslikava duh vremena i način na koji je fama o Staljinu nastajala, prenosila se i kakvo je dejstvo imala na kulturne i političke prilike. Ubrzo po objavljivanju *Staljinijada* je postala svetski hit, a tajna njene uspešnosti je u anegdotsko-apokrifnoj formi. Staljin je u anegdotama iz knjige u isto vreme smešan i strašan, uman i bezuman, širokogrud i samovoljan, duhovit i tupoglav. Nekoliko anegdota govori i o Staljinovom odnosu prema Titu i još nekim jugoslovenskim rukovodiocima. Ovu knjigu, pre svega, treba čitati kao gorko-smešnu istoriju jednog zlom obeležjenog vremena, kako stoji u uredničkoj preporuci, i jedne revolucije koja je, to danas dobro znamo, uvek bila gladna svoje dece.

ZDRAVKO KUČINAR: SRPSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO – KRATKA ISTORIJA

BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE

Studija prof. dr Zdravka Kučinara *Srpsko filozofsko društvo – kratka istorija* bavi se istorijatom srpskih filozofskih društava, njihovim aktivnostima i dometima od kraja XIX veka naovamo. U prvom od dva najavljena toma Kučinarove studije, govori se najpre o prvom filozofskom društvu u Srbiji, Filozofsko-pedagoškom društvu osnovanom 1898. godine, zatim o kratkotrajnom radu Srpskog filozofskog društva između dva rata, da bi

se zatim prešlo na detaljnu hroniku trećeg po redu srpskog filozofskog udruženja, Srpskog filozofskog društva, osnovanog 1951. godine na inicijativu Dušana Nedeljkovića. Hronika Srpskog filozofskog društva u ovoj knjizi podeljena je na dva dela, na period od 1951 do 1953, i

period 1953–1956. U ranoj fazi, naime, Društvo vode stariji kadrovi, formirani u dogmatskom marksizmu, da bi ih ubrzo zamenila generacija filozofa formiranih posle rata, otvorenijih prema drugim strujama savremene filozofije, što će izazvati niz sukoba i polemika koji će dugoročno odrediti razvoj filozofije u našoj sredini. "Ova monografija nije samo istorija jednog malog ali značajnog udruženja, nego je mnogo više od toga – prikaz transformacije srpske filozofije u jednom vrlo dramatičnom periodu, punom ideoloških preloma i sukoba, periodu koji uopšte nije istražen iako je od najveće važnosti za razumevanje događaja koji su doveli do sadašnjeg stanja naše filozofske misli", kaže recenzent knjige Slobodan Žunjić. "Može se reći da je autorov rad u tom pogledu pionirski i da on postavlja solidne osnove i merila za buduća istraživanja."

VENCESLAV GLIŠIĆ: DOSIJE O BLAGOJU NEŠKOVIĆU

BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE

U istoriji komunističkog pokreta Blagoje Nešković je odigrao važnu ulogu, ali je iz iste te istorije sklonjen, a njegovo ime decenijama prećutkivano nakon pada sa vlasti 1952. Njegova biografija je fascinantna. Rođen je u Kragujevcu 1907. godine. Gimnaziju i Medicinski fakultet završio je

u Beogradu. Na studijama se priključio komunističkom pokretu, bio je hapšen i zatvaran. Godine 1937. kao dobrovoljac odlazi u Španski građanski rat, a nakon povratka u zemlju uzima učešće u ilegalnim poslovima KPJ i zadobija poverenje rukovodstva. Početkom rata učestvuje u pripremama i podizanju ustanka u Srbiji. Od 1941. do 1948. je sekretar Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju. Za vreme rata ilegalac i konspirator, nakon rata zauzima visoke funkcije u državnom aparatu: predsednik je republičke vlade do 1948, a kasnije potpredsednik Vlade FNRJ. Tokom burne 1948. dolazi do razmimoilaženja između njega i rukovodstva KPJ, da bi ovaj sukob, koji se otvarao raznim povodima (odnosi sa Rusijom i Zapadom, nacionalna politika, ekonomska pitanja, lični animoziteti) kulminirao 1952. kada je smenjen sa svih funkcija i isključen iz partije. Nakon političkog pada, vratio se lekarskom pozivu i naučnom radu na polju istraživanja uzroka raka. Umro je 1984. godine. Ova knjiga Venceslava Glišića osim što baca novo svetlo na istorijske događaje čiji je Nešković bio svedok i učesnik, predstavlja i pokušaj da se ispravi istorijska nepravda nastala višedecenijskim prećutkivanjem njegove uloge u burnim dešavanjima tokom i nakon Drugog svetskog rata kao i da Blagoje Nešković zauzme mesto u nacionalnoj istoriji koje mu pripada.

PRAVNA BIBLIOTEKA

ZAKON O PLANIRANJU I IZGRADNJI

Zakon o planiranju i izgradnji od 2009. godine pretrpeo je više izmena i dopuna. Ovo izdanje sadrži redakcijski prečišćeni tekst Zakona, sa poslednjim njegovim izmenama i dopunama od 4. aprila 2011. godine.

ZAKON O JAVNOM BELEŽNIŠTVU

PREDGOVOR

PROF. DR DEJAN B. ĐURĐEVIĆ

Narodna skupština Republike Srbije je donela Zakon o javnom beležništvu 5. maja 2011. godine. Ovim zakonom se, po prvi put u domaćem pravnom sistemu, uvodi nova pravosudna profesija. Javni beležnik je samostalni i nezavisni stručnjak iz oblasti prava koji na osnovu javnih ovlašćenja prihvata od stranaka izjave volje i daje im potrebnu pismenu formu, o tome izdaje isprave koje imaju karakter javnih isprava i vrši druge poslove predviđene zakonom. Autor predgovora je Dejan B. Đurđević, vanredni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

Zakon o privrednim društvima pripada grupi veoma važnih, sistemskih zakona u Republici Srbiji. Kao obiman pravni akt sa 600 članova, on normira pravnu materiju u oblasti privrednih društva i obavljanja privrednih delatnosti. Osnovni razlozi za donošenje novog Zakona o privrednim društvima jesu unapređivanje pravnog okvira za dalji razvoj kompanijskog prava u Srbiji i sigurnosti poslovanja privrednih subjekata. Zakon o privrednim društvima je usklađen s propisima Evropske unije (njegovim direktivama kompanijskog prava) i sadrži novine u uređivanju pravnog položaja privrednih društava.

U PRIPREMI:

IZDAVAČKI PODUH VAT SLUŽBENOG GLASNIKA U OBLASTI PRAVNE LITERATURE
U SARADNJI SA INSTITUTOM ZA UPOREDNO PRAVO I PRAVNIM FAKULTETOM U NIŠU:

SPOMENICA VALTAZARA BOGIŠIĆA

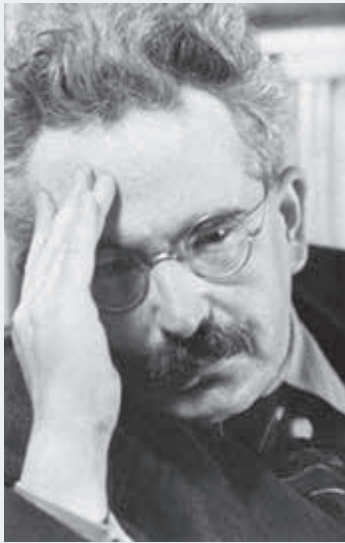
U skladu sa obeležavanjem stogodišnjice smrti Valtazara Bogišića, Javno preduzeće "Službeni glasnik" priprema za objavljivanje dvotomno izdanje posvećeno velikanu, ne samo srpske već i svetske pravne nauke. Spomenica sadrži 73 studije iz pravne, istorijske, sociološke, demografske, filološke i etnološke struke. Autori priloga su strani i domaći ugledni naučnici. Kao dodatak naštampana su Bogišićeva pisma, u kojima on objašnjava noveliranje Opšteg imovinskog zakonika. Neke od tema u Spomenici: pravne izreke i poslovice, nacionalni pokreti u Dalmaciji, kodifikacija građanskog prava, sociologija prava, epsko narodno stvaralaštvo, štamparstvo i izdavačka delatnost u Dubrovniku, kretanje stanovništva u Srbiji i Crnoj Gori, običajno pravo i proučavanje porodice, empirijski obrisi

međunarodnog krivičnog prava, recepcija naše nauke u inostranstvu, neobjavljena Bogišićeva pisma. U Spomenici su osvetljena Bogišićeva shvatanja i dovedena u vezu sa širim, evropskim i svetskim, naučnim kontekstom njegovog vremena. Zbog toga je objavljivanje ovog dela od ogromne važnosti sa srpsku pravnu baštinu. Za pravnike je ovo značajna knjiga za svaku advokatsku kancelariju u kojoj se drži do temeljnog i produbljenog pravnog shvatanja u širem evropskom kontekstu. Vredan poklon za svaki jubilej...

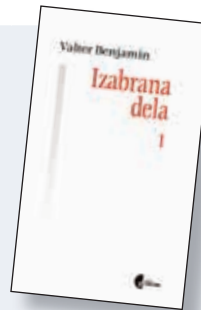

VALTER BENJAMIN:**IZABRANA DELA 1**

PREVOD: JOVICA AČIN

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE,
UMETNOST I KULTURA
KOLEKCIJA: GLASNIK

Službeni glasnik je otpočeo izdavanje izabranih dela Valtera Benjamina (1892-1940), nemačkog pisca, filozofa, sociologa, teoretičara kulture, književnog kritičara, jednog od najznačajnijih esejista XX veka. U upravo objavljenom prvom tomu Benjaminovih *Izabranih dela* našla su se tri naslova. To su fragmentarne esejističko-memoarske knjige *Jednosmerna ulica* i *Berlinsko detinjstvo*, kao i kolekcija Benjaminovih eseja o fotografiji i umetnosti. *Jednosmerna ulica* predstavlja Benjaminovu zbirku zapisa i fragmenata najrazličitijeg sadržaja, predstavljenih u formi "znakova pored puta" i nastalih tokom lutanja kroz stvarnu i imaginarnu ulicu unutrašnjeg iskustva, nazvanu po ženi koju je voleo. Reč je o prekretničkom delu unutar Benjaminovog opusa koje će ga dalje uputiti ka otkrivanju "oluja u malim stvarima" i sazdanju lične (apokaliptičke) mikrokosmosa. "U zbirci je sve izmešano: aforizmi, mikrosociološke analize, snovi, cinični recepti, metaforičke transfiguracije, šale... I sve je to prožeto ironičnom lucidnošću autora koji zahvata u kaos istorije. Knjiga-ulica. Pisanje-šetanje. Duh detinjstva i detinjstvo duha. Živopisni analitički pogledi... Zapis u *Jednosmernom*

ulici su poput minijaturnih karata čijim slaganjem, mozaički, dobijamo prikaz ogromnih teritorija sveta", beleži priređivač ovog izdanja Jovica Ačin. Druga knjiga u ovom tomu, zbirka *Berlinsko detinjstvo* nastavlja se na *Jednosmernu ulicu* po svojoj fragmentarno lutalačkoj strukturi, s tim da je ovoga puta reč o melanholičnom lutanju Berlinom iz sopstvenog detinjstva. Traganje za znamenjima i putokazima u ovim zapisima nije

nikakvo "traganje za izgubljenim vremenom", primećuje Ačin, već istraživanje propuštenih šansi koje su ostale zatamljene u detinjstvu, izneverene od strane budućnosti koja ih nije realizovala. Treća knjiga u ovom tomu Benjaminovih *Izabranih dela* jeste *O fotografiji i umetnosti*, zbirka eseja među kojima se nalazi i njegova kapitalna studija *Umetničko delo u razdoblju njegove tehničke reproduktivnosti*. *Izabrana dela* Valtera Benjamina u izdanju Službenog glasnika biće objavljena u četiri toma. U drugom tomu naći će se Benjaminovi eseji *O hašišu*, *O snovima* i *Pripovedač i pripovedanje*, u trećem njegovim spisima koji se bave filozofijom istorije i istorijskom geografijom, dok će se u četvrtom tomu naći Benjaminovo *Prosvetiteljstvo za decu*.

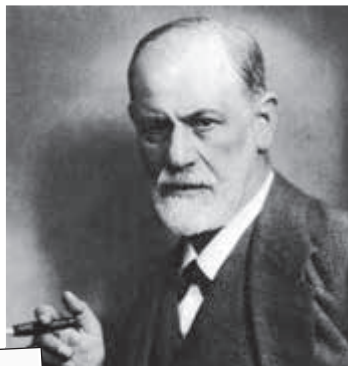
SIGMUND FROJD: PORODIČNI ROMAN NEUROTICARA I DRUGI SPISI

IZBOR I PREVOD: JOVICA AČIN

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE, UMETNOST I KULTURA
KOLEKCIJA: GLASNIK

Snovi, fantazije, sećanja, ljubavi, mržnje, istine i obmane, scenariji želje, analitičke konstrukcije, sve nas to nepobitno vuče da na psihoanalitičko pisanje gledamo kao na svojevrsno književno stvaranje. S druge strane, koliko je samo stvari psihoanaliza crpla iz književnosti i, u svakom slučaju, prizorima i zapletima iz književnih dela ilustrirala svoje

pretpostavke, uvide i zaključke. Mnogi hoanaliza upoznala priče... Književna psiku da i samu psihoanaliziramo kao osobu. To bi bio frojdistički roman svoga tvorca? Prema tom romanu, Frojd je izmislio novu nauku zvanu psihoanaliza i tako se uspostavio kao "junak kulture", boreći se za istine potisnute tokom istorije čovečanstva. Kao takav će se Frojd videti tik uz Galileja i Darvina. To je samo grub nacrt, ali je moguće detaljnije pokazati, kao što je to manje ili više učinjeno u literaturi, u kojoj meri je Frojdov lični roman artikulisao mnoge od njegovih postavki i obojio niz njegovih uvida i zaključaka. Sa ovih premisa je priređivač ovog izdanja načinio izbor iz Frojdovih tekstova koji se bave fantaziranjem, okultnim, snevanjem, umetničkim stvaranjem, jezikom, detinjstvom, telepatijom, humorom, sećanjem i seksualnošću... Izabrani ogledi utemeljitelja psihoanalize nezaobilazni su za razumevanje našeg nesvesnog psihičkog života – u jeziku i komunikaciji, tvorevinama kulture i individualnim mitologijama – čije sve enigme još nisu odgonetnute.

slučajevi s kojima nas je psimogu biti čitani kao romani i hoanaliza nam otvara priličnu analitičku teoriju i praksu beniporodični roman detinjstički roman. Ne ponavlja li hoanalize neprestano li-

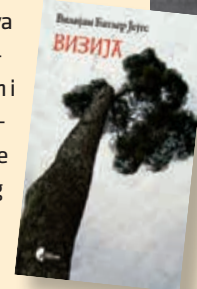
VILIJAM BATLER JEJTS: VIZIJA

PREVOD: MILAN MILETIĆ

BIBLIOTEKA: KNJIŽEVNE NAUKE,
UMETNOST I KULTURA
KOLEKCIJA: TRAGOVI

Jedan od najvećih pesnika engleskog jezika Vilijam Batler Jejts (1865-1939) bio je uključen u mnoge političke i duhovne tendencije svog vremena. Njegova interesovanja za irsku mitologiju, folklor, keltski misticizam i Blejkovu proročku poeziju, odvešće ga u dublje proučavanje tnog; bio je član Teozofskog Hermetičnog reda Zlatne

nio se sa Džordži Hajd Lis, svećenica u okultne teme, astrologiju, i, kao i on, članica Zlatne zore. Džordži je bila trideset godina mlađa od njega, a brak izgleda nije dobro počeo – Jejtsa su razdirale sumnje da li je dobro postupio što se njome oženio. Da bi odagnala muževljeve sumnje, Džordži je predložila da se ogledaju u automatskom pisanju i tako "dobiju potvrdu" iz sveta nevidljivih sila da je njegov izbor pravilan. Usledile su seanse koje će, skoro svakodnevno, potrajati sledeće tri godine – Jejts je postavljao pitanja, a Džordži je u stanju nalik transu automatski ispisivala odgovore koje je pripisivala "višoj sili", duhovima, Kontrolorima ili Instruktorima, kako ih je nazivala. U njenim zapisima polako je počeo da se uočava složen ezoterički sistem mišljenja i opis stvarnosti, a Jejts je nepovezane fragmentarne zapise vremenom uobličavao i doterivao, iz čega je nastao rukopis *Vizije*. Knjigu pod ovim naslovom Jejts će u konačnom obliku objaviti tek 1937. godine i posvetiti je svom prijatelju Ezri Paundu uz reči da je Sistem koji je stvorio u *Viziji* presudno uticao na njegovo pesništvo koje je zahvaljujući njemu dobilo na prisebnosti i snazi. "Ne znam šta će moja knjiga biti za druge – možda ništa", zapisao je Jejts. "Za mene je ona poslednji čin odbrane od haosa sveta." U ovom izdanju Jejtsova *Vizija* se prvi put objavljuje na srpskom jeziku.

natprirodnog i okuldruštva, a potom i zore. Godine 1917. ožekoja je takođe bila pospiritizam, ezoteriju i

TFT

Novi, jedanaesti broj časopisa za teatar, film i televiziju **TFT** predstavlja dramalet "Razgovor dvojice pronalazača" Vladimira Đurića Đure, zatim tekstove "Video killed the radio star" Aleksandra Luja Todorovića, "Knjižnica bez čitalaca" Dejana

Miladinovića i "TFT: Sarajevo, zima 2011 – o upotrebi umetnika" Ljiljane Todorović, i zanimljiv intervju o pozorišnoj predstavi *Elijahova stolica* Nataše Gvozdenović.

O "Folk heroinama u srpskom filmu" piše Saša Radojević, a Branislava Džunov ispisuje tekst o adaptaciji Prustovog romana *U potrazi za izgubljenim vremenom*, "Dragi, skratila sam Prusta". Tekst Zorana Panovića "Zaboravljene ikone: Ali Mekbil i Bridžet Džons – Da se čuje muški glas iz gajbe" objašnjava savremene fenomene, a potom slede lucidne analize Danice Pajović "The Big Bang Theory – Veliki prasak među sitkornima", "Boardwalk empire – Iznad zakona" Tamare Baračkov, "Nacionalna istorija na filmski način" Petra Jončića i "Da li je čaroliji potreban čarobnjak?" Milana Alempijevića. O novim teatarskim tendencijama piše Igor Marojević u tekstu "Nova parodija i teatar", a Boro Stjepanović u "Razmjeni" i Boro Drašković u "Rečniku profesije" na teorijski način objašnjavaju određene aspekte glume i teatra. "Teatar F. M. Dostojevskog – fragmenti ne-napisanih tragedija" Zorana Đerića i "Svetost u filmu *Bežin lug* – film protiv sovjetskog kanona" Dunje Dogo donose dva inovativna pogleda na ruske klasike, Dostojevskog i Ejzenštajna, dok radovi "Pogled i Nova lakanovska filmska teorija" Radeta Pantića i "Magija nemogućeg II deo" Maše Stokić upućuje na različite forme stvaranja; prvi, s teorijske strane, drugi sa kreativne u okviru umetnosti cirkusa i igre. Broj zatvara odlomak iz scenarija *Artijero* Srđana Anđelića čije se snimanje očekuje na jesen.

IZAZOVI EVROPSKIH INTEGRACIJA

Novi, petnaesti broj *Izazova evropskih integracija* sadrži tekstove uglednih stručnjaka i naučnih radnika o brojnim aktuelnim temama, a najveći broj tekstova u novom broju posvećen je temi zajedničke bezbednosne i odbrambene politika EU i Srbije.

U novoj broju možete pročitati sledeće tekstove:

Dragan Šutanovac: "Srbija u zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici",

Tanja Mišević: "Izazovi za zajedničku bezbednosnu i odbrambenu politiku EU",

Mirjana Milenković: "Da li Zapadnom Balkanu treba NATO i/ili EU",

Predrag Simić: "Teorija bezbednosne zajednice",

Srđan Gligorićević: "Institucionalna struktura Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike EU",

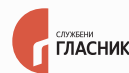
Duško Lopandić: "Koliko je ozbiljna sadašnja kriza EU?",

Dražen Maravić: "Perspektive dugoročnog razvoja policije u svetlu evrointegracije Srbije",

Vladimir Petrović: "Osvrt na Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga",

Božidar Jeličić: "Neki aspekti izvora privatnog prava EU",

Milena Stefanović: "Država i kultura"

30%

ПРЕТПЛАТИТЕ СЕ НА НОВУ БИБЛИОТЕКУ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК

ИЗАБЕРИТЕ КОЛЕКЦИЈУ НАЈБОЉЕ БЕЛЕТРИСТИКЕ ПО СОПСТВЕНОМ УКУСУ!

КОЛЕКЦИЈА ГЛАСОВИ СВЕТА

Дон Кихот, Процес, Пустиловине Хаклберија Финна, Азијати и Оњени анђео
ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА КОМПЛЕТА од пет књига: 3.969,00 дин.

КОЛЕКЦИЈА СОПСТВЕНА СОБА

Будење, Нове и Говор ствари
ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА КОМПЛЕТА од три књиге: 1.285,20 дин.

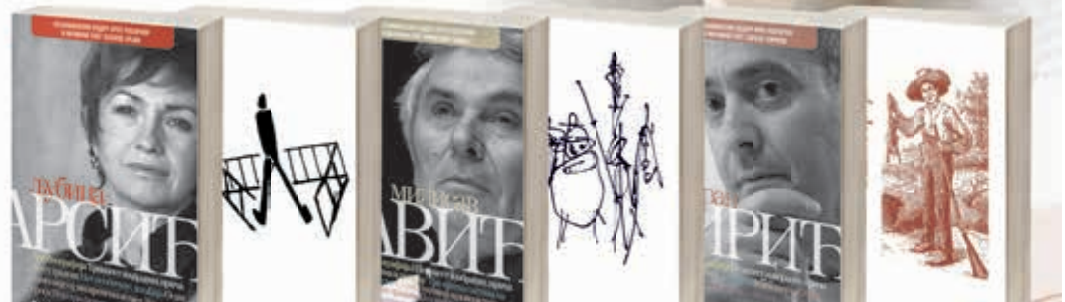
КОЛЕКЦИЈА ЈЕДАН ПРЕМА ЈЕДАН – Српски писци у три књиге:

Љубица Арсић, Зоран Ђурић и Милисав Савић
ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА КОМПЛЕТА од три књиге: 1.587,60 дин.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА СВА ТРИ КОМПЛЕТА: 6.841,80 дин.

Претплата траје до 22. октобра 2011.

Књиге можете поручити на телефоне: 011/36 444 52, 36 310 49, 30 60 359 или e-mail: pretplata@slglasnik.com. У *Гласниковој* on-line књижари сајамски попусти су већ почели! Одаберите свој комплет на сајту: www.slglasnik.com. Искористите понуду куповине комплета *Гласникових* књига на више рата по специјалним ценама.

НАРУЧЕНИЦА

Име и презиме, ЈМБГ (назив фирме)

адреса, телефон, e-mail

текући рачун, ПИБ

назив књиге, количина

Наручницу послати на адресу: ЈП Службени гласник, 11000 Београд, Јована Ристића 1, или на факс: 011/ 30-60-571. Тел.: 011/36-444-52, 36-310-49, 30-60-359, 30-60-369, e-mail: pretplata@slglasnik.com. Поштарина и ПДВ урачунати у цену.

Oblak po vašoj meri

Kompletna rešenja za Internet poslovanje

Business paket 1

Web server – profesionalno rešenje za poslovnu web prezentaciju

Mail server – rešite internu i eksternu e-mail komunikaciju na jednostavan način

ADSL Business paket flat 4096/512 Kbps
7.999,00 mesečno + PDV

Business paket 2

Backup server 30GB - svi vaši podaci na sigurnom

ADSL Business paket flat 4096/512 Kbps
4.999,00 mesečno + PDV

Odlukom da svoju hosting infrastrukturu izgradite u EUnet Cloud okruženju, kompletnu brigu o vašem poslovanju prepuštate našim stručnjacima, a ulaganja u sopstvene hosting resurse svodite na minimum.

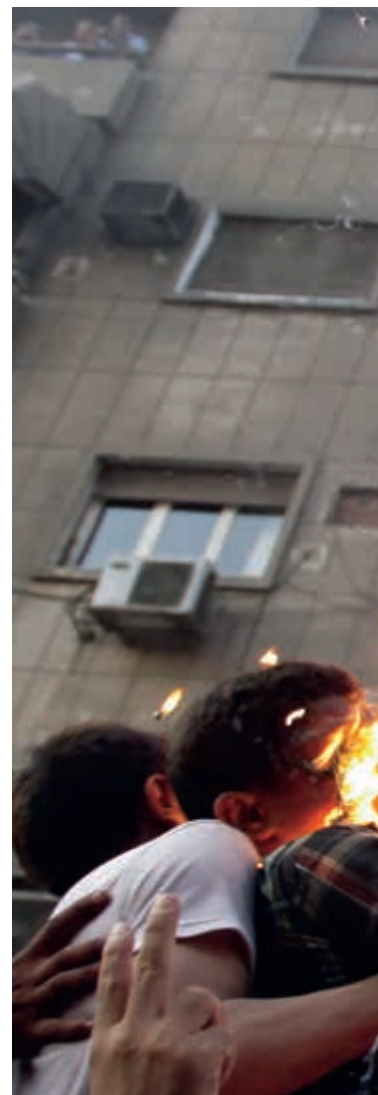
Iskoristite sve prednosti Cloud okruženja - brzinu linkova, visoku dostupnost vaših podataka i sigurnost koju pružaju najmoderniji Data centri u Beogradu, Londonu ili Majamiju. Mogućnost samostalnog dodavanja ili oduzimanja resursa korišćenjem Cloud kontrolnog panela, omogućava vam da platite isključivo upotrebljene kapacitete.

Pozovite nas i mi ćemo vam predstaviti sve mogućnosti i uštede koje ostvarujete i pomoći vam u izboru oblaka po vašoj meri!

Bliski istok, Severna Afrika i turska ekspanzija

Rasplamsavanje

U Kairu su demonstranti zauzeli izraelsku ambasadu. Ankara preti da će njena ratna mornarica probiti pomorsku blokadu Izraela u pojasu Gaze. Turska i Izrael zamrzli su vojne i sve druge sporazume i opozvali ambasadore. Ankara preti da će turski ratni brodovi sprečiti i postavljanje platformi za eksploataciju gasa ispred kiparske obale, u kojima učestvuju i izraelske firme. Atina najavljuje odmazdu ukoliko dođe do “napada na Kipar”. Turska se sve više ponaša kao regionalna sila i lider muslimanskog sveta i sve jasnije napušta ideju o približavanju Evropskoj uniji. Izrael gubi ono malo partnera koje je imao u regionu, u kome zveckanje oružjem preti da preraste u oružane sukobe

Petak posle podne. Hiljade demonstranta opседа izraelsku ambasadu u Kairu. Gvozdenim šipkama, čekićima i kamenicama probijaju preko dva metra visoku ogradu oko zgrade koja ima 21 sprat, upadaju unutra, skidaju izraelsku zastavu i bacaju dokumenta kroz prozor. Ambasador, diplomatsko osoblje i članovi porodica glavom bez obzira beže na aerodrom i prebacuju se u Tel Aviv. Razjareni demonstranti sukobljavaju se

sa egipatskom policijom, pale policijska vozila, provaljuju u obližnju policijsku stanicu. Vojska se drži po strani. Troje ljudi je poginulo, više od hiljadu povređeno, među njima i 46 policajaca. Prelazne vlasti Egipta pokazuju da su nemoćne da kontrolišu razjarene mase na ulici, odnosi između Egipta i Izraela, na kojima počiva više-decenijska stabilnost čitavog regiona, ozbiljno su poljuljani. U subotu Izrael protestuje zbog “teške povrede” diplomatskih normi i običaja,

uključuje se i predsednik SAD Barak Obama i poziva vlasti u Egiptu da obezbede nesmetano funkcionisanje izraelske ambasade u Kairu.

Demonstranti su se prvobitno okupili na trgu Tahrir da bi protestovali zbog “preblagog” sudskog postupka protiv bivšeg egipatskog predsednika Hosnija Mubaraka. Masa je zatim krenula u pravcu izraelske ambasade da bi tu sebi dala oduška, bezbednosne snage nisu dovoljno energično intervenisale. Tradicionalna

starih sukoba

EKSPLOZIJA BESA: Opsada izraelske ambasade u Kairu

Fotografije: REUTERS

netrpeljivost prema jevrejskoj državi eskalirala je još pre nekoliko nedelja kada je pod nerazjašnjenim okolnostima izraelska vojska u akciji protiv palestinskih terorističkih grupa ubila petoricu egipatskih pograničnih policajaca. Mada se Izrael zvanično izvinio, mnogi Egipćani zahtevaju od trenutno vladajućeg vojnog saveta da promeni kurs prema Izraelu. U zapadnom svetu vlada bojazan da bi posle prvih demokratskih izbora u Egiptu, na kojima se

očekuje pobeda islamističkih, manje ili više radikalnih partija, upravo to moglo de se desi što bi dovelo do još veće destabilizacije regiona.

SMIRIVANJE STRASTI: Prelazne vlasti u Egiptu i vojni savet, koji defakto ima vlast, baš kao i zvanični Izrael, trude se da smire situaciju. U Kairu obećavaju oštre sankcije protiv demonstiranata koji su provalili u izraelsku ambasadu i bolju zaštitu diplomatskih predstavništava. Ministar za informacije Osama Haikal

izjavio je da će egipatske vlasti primenjivati sve odredbe vanrednog stanja, koje je u Egiptu na snazi više od 30 godina, a koje dozvoljava hapšenja i osude po kratkom postupku, i koje nije suspendovano ni posle pada Hosnija Mubarka 11. februara ove godine.

Predsednik vlade Izraela Benjamin Netanjahu zahvalio se egipatskim snagama bezbednosti što su obezbedile evakuaciju izraelskog diplomatskog osoblja. On je najavio brzu ►

VOJNA DIPLOMATIJA: Palestinski aktivisti u Istanbulu dočekuju povratak broda *Mavi Marmara* (levo) i parada turske vojske

rekonstrukciju ambasade i povratak diplomatskog osoblja, poredio prevrate u arapskom svetu sa "istorijskim zemljotresom" i opomenuo da svi moraju da sačuvaju mir i prisebnost. "Izrael će se držati mirovnog sporazuma sa Egiptom", rekao je Netanjahu. Egipat je, pored Jordana, jedina arapska država u okruženju koja je 1979. godine zaključila mirovni sporazum sa Izraelom. Od tada je Egipat od SAD dobijao milijarde dolara vrednu vojnu pomoć.

Egipatski mediji prenose glasine da je šef egipatske prelazne vlade Esam Šaraf u subotu ponudio ostavku, jer vlasti nisu bile u stanju da izađu na kraj sa demonstrantima na ulicama, ali da je vojni savet to odbio. Vojska i policija nalaze se u stanju pripravnosti.

PRAVO LICE ARAPSKOG PROLEĆA: Neki zapadni mediji pisali su da romantično "arapsko proleće" pokazuje svoje pravo lice", neki pak da zauzimanje izraelske ambasade u Kairu podseća na napad na američku ambasadu u Teheranu 1979. godine. To je, makar za sada, preterano, s obzirom na to da su i egipatske vojne i civilne vlasti, i omladinski pokret mladih 6. april koji je predvodio egipatsku revoluciju protiv Mubaraka, osudili ovaj događaj. Što ne menja činjenicu da je javno mnjenje u Egiptu u velikoj meri antiizraelski nastrojeno, i da se to nikakvim diplomatskim akcijama neće promeniti. Koliko je Izraelu stalo do stabilnih odnosa sa Egiptom, najbolje pokazuje neuobičajena uzdržanost Tel Aviva. Vlada je uspela da smiri uzavrele glave u sopstvenim redovima i medije kao što su novine "Maariv", koje su napad na izraelsku ambasadu predstavile kao da "počinje cunami".

Izraelski politikolog Šlomo Avineri kaže da se u Egiptu vide tragične posledice slabosti egipatske prelazne vlade i političkog razvoja posle obaranja Mubaraka, posle koga nije oformljena stabilna vlast. Egiptom, po njegovim rečima, privremeno vlada vojna hunta koja nema legitimitet i koja je pokazala nemoć naspram plebsa na ulici.

Koliko je trenutno stanje nepredvidivo i opasno, pokazuje i to što je za vreme napada na izraelsku ambasadu u Kairu došlo do potpunog prekida komunikacija na relaciji Tel Aviv – Kairo. Izraelske novine "Harec" pišu da ni Netanjahu lično nije mogao da dobije vezu sa šefom egipatske vojske Mohamedom Hoseinom Tantavijem. Netanjahu je navodno morao da traži Obamu, koji je opet dobio tek ministra odbrane SAD Leona Panetu, da bi ovaj pronašao Tantaviju, za šta mu je, kažu, bilo potrebno čitava dva sata. Za to vreme, pukom srećom nijedan izraelski diplomata nije ubijen ili povređen. Za vreme Mubaraka, preko šefa obaveštajnih službi Omara Sulejmana Egipat je bio u neprestanom kontaktu sa Izraelom.

Baš kao i čitavom zapadnom svetu, i Izraelu je više odgovarala predvidiva diktatura nego nepredvidiva demokratija u Egiptu. Samo mesec dana nakon pada Mubaraka, ministar spoljnih poslova Egipta Nabil Elarabi nagovestio je promene smernica egipatske spoljne politike: normalizaciju veoma loših odnosa sa Iranom koji datiraju od islamske revolucije 1979. godine i otvaranje naspram Hamasa u pojasu Gaze. Za vreme Mubaraka, Hamas je bio tretiran kao palestinska verzija Muslimanske braće, koju je egipatski režim oštro potiskivao. Ova promena

u Egiptu, kao i provala antijevrejskih osećanja, izazivaju veliku podozrivost Izraela. Smatra se da Egipat otvaranjem želi da poveća svoj uticaj u regionu, a pre svega u pojasu Gaze. Sa zebljom se čeka ishod parlamentarnih izbora.

TURSKI FRONT: Gotovo istovremeno otvoren je i diplomatski front sa Turskom. U diplomatskoj ofanzivi praćenoj teškim rečima, koje su melem za uho muslimanskog sveta, premijer Tajip Erdogan izjavio je da Turska ima humanitarnu pomoć za Palestince i da te pošiljke "niko više neće napadati", kao što je to bilo u slučaju broda "Mavi Marmara". Ako Izrael ponovo pokušao da napadne turske brodove sa humanitarnom pomoći, naići će na "adekvatan odgovor", rekao je Erdogan, i nagovestio da će turska ratna mornarica pratiti buduće pošiljke namenjene pojasu Gaze. Osim toga, Erdogan je nagovestio da će Turska "sprečiti jednostranu eksploataciju" resursa u istočnom Sredozemlju od strane Izraela, te da će ubuduće svi veoma često imati prilike da se susretnu sa turskom ratnom mornaricom.

Tursko-izraelski odnosi drastično su se pogoršali kada su prošle godine izraelski specijalci, sprečavajući da brodovi sa turskom humanitarnom pomoći za Gazu probiju izraelsku blokadu, na brodu "Mavi Marmara" ubili devetoricu turskih aktivista. Izrael je tvrdio da su njegovi vojnici napadnuti, da su delovali u samoodbrani, da su aktivisti bili naoružani i da je na brodovima bilo oružja namenjenog Palestincima. Sukob se nedavno ponovo rasplamsao kada su Ujedinjene nacije objavile izveštaj u kome se tvrdi da je akcija izraelske vojske bila "ekscesivna" i "neprimerena", ali

se izraelska pomorska blokada pojasa Gaze tu- maći kao "legitimna". Izveštaj se u velikoj meri smatra porazom Erdoganove politike.

Pre dve nedelje Ankara je proterala izraelskog ambasadora i zamrzla vojni sporazum sa Izraelom. Izrael uporno odbija da se izvini Turskoj za ubijanje devetorice njenih državljana, kao što je to učinio u slučaju petorice egipatskih pograničnih policajaca.

Naravno da je ubrzo usledila reakcija Izraela. Izjave Erdogana su "loše i teške, ali mi ne želimo dodatno da podgreavamo svađu", izjavio je Dan Meridor, šef izraelske obaveštajne službe. Ukoliko, međutim, Turska pokuša da probije izraelsku blokadu pojasa Gaze, Tel Aviv će to smatrati povredom međunarodnog prava. Jer, na kraju krajeva, i UN su tu blokadu

ocenile kao legitimnu.

U Izraelu istup Turske smatraju "teškom provokacijom", ali se polazi od toga da se Turska kao članica NATO-a neće usuditi da ode tako daleko, da pokuša da svojim ratnim brodovima probije blokadu Gaze. "Džeruzalem post", pozivajući se na izvore iz izraelske vlade, tvrdi da će Tel Aviv učiniti sve da obuzda opasan "rat rečima". S obzirom na krizu sa Egiptom i izglasavanje o prijemu Palestine u UN 19. septembra pri Generalnoj skupštini (vidi okvir), ne čudi što Netanjahu pokušava da smiri strasti na sve strane.

Za razliku od njega, desno-konzervativni ministar spoljnih poslova Avigdor Liberman pre- ti Turskoj da bi joj bolje bilo da "tretira Izrael sa dužnim poštovanjem, ili...". Ili bi Izrael mogao u budućnosti tesno da sarađuje sa Jerme- nijom, zemljom tradicionalno sukobljenom sa Turskom zbog genocida nad Jermenima za vre- me Prvog svetskog rata koji Turci poriču. Neki izraelski mediji tvrde i da će se Liberman sle- dećeg meseca u SAD sresti sa predstavnicima jermenskog lobija i ponuditi im saradnju. Još mnogo gore zvuči pretnja da bi Izrael mogao da ponudi "svaku moguću pomoć" i militan- tnim Kurdima – vojnu obuku i naoružavanje.

U međuvremenu su izraelske vlasti šikani- rale turske turiste na aerodromu u Tel Avivu, a istom merom je uzvraćeno izraelskim državlja- nima na aerodromu u Istanbulu. Potom je Er- dogan otišao korak dalje i rekao da neće ostati na proterivanju izraelskog ambasadora i zamr- zavanju vojnih odnosa i da će "u potpunosti" obustaviti saradnju vojne industrije sa Izrae- lom, kao i da će biti zamrznuti svi drugi odnosi.

Dok Turska u prepucavanju sa Izraelom stiče poene i ugled u muslimanskom svetu, u Izra- elu mnogi smatraju da jevrejska država sebi ne može da dopusti pogoršavanje odnosa sa Ankarom.

TURSKO-GRČKE PRETNJE: Pale su teške reči i između Turske i Grčke. Kada je Tajip Erdo- gan najavio upotrebu ratne mornarice ukoliko Izrael pokuša da postavlja naftne platforme u međunarodnim vodama blizu Libana, pome- nuo je da bi se, istim povodom, to moglo de- siti i pored obala Kipra. Potpredsednik grčke vlade Teodoros Pangalos upozorio je Tursku da će Grčka podržati Republiku Kipar i da će svaki napad ili vojna akcija protiv te države biti smatrana napadom na Grčku.

Možda je u pitanju samo retorika kojom Tur- ska demonstrira svoju snagu, a Grčka pričom o spoljašnjim izazovima bar malo zatrpava krizu koja razdire zemlju, ali neprijatan osećaj iza- ziva pominjanje oružja između dve države sa tako dugom listom nerešenih problema, makar obe bile članice NATO-a. Među najveće spa- da podela Kipra na grčki i turski deo, ali ima omraza koje se vuku još od grčko-turskog rata koji se vodio od 1919. do 1923. godine. Dok Grci smatraju da su se tada borili za grčke teritorije koje su Turci vekovima držali pod okupacijom, Turci tvrde da su odbranili svoju zemlju koju su Grci zauzeli. Na kraju rata je turska vojska odbacila Grke iz Male Azije, a Mustafa Kemal Atatürk postao je heroj nacije. Rezultat rata je bila i "razmena stanovništva", stotine hiljada Grka iz Turske je otišlo u Grčku, dok su Turci iz Grčke krenuli u obrnutom smeru. Istorija je prepuna primera da u vreme kriza sva brza re- šenja mogu da deluju privlačno, i za one koji su u problemima i za one koji misle da su dovoljno jaki, a stare mržnje su idealan okidač i ventil.

TURCI I VOJSKA: Nagli agresivan proboj Turske sa očiglednom namerom da postane bitan faktor svetske politike mnogi povezuju sa promenama koje se dešavaju u ovoj zemlji, od kojih se neke mogu nazvati tektonskim. Od 1960. vojska je u Turskoj tri puta rušila vladu, poslednji put 1997. godine, tvrdeći da brani se- kularizam koji joj je u nasleđe ostavio Atatürk. Međutim, čini se da je vlada Tajipa Erdogana uspela da slomi "lanac komandovanja" u kome vojska uvek ima poslednju reč. U prošlogodiš- njoj operaciji "Čekić" više od 200 oficira turske vojske uhapšeno je i optuženo za izdaju, na- stavljaju se i smene "nepodobnih" generala. Iza rastućeg samopouzdanja Turske stoji i sna- žan privredni rast, strane investicije. Mnogi u ►

TURSKO-GRČKI KONFLIKT: Prisećanja na stara vojevanja

SPORNA ZEMLJA: Sahrana Izraelaca poginulih u bombaškom napadu (gore) i Žid na Zapadnoj obali

svetu smatraju da bi najbolji rezultat “arapskog proleća” bila transformacija arapskih zemalja u države nalik sadašnjoj Turskoj.

U svakom slučaju, posle mirovnog angažovanja u mnogim kriznim područjima, Turska je počela da pokazuje i mišiće, najpre u odnosima sa Izraelom. Reakcija u većem delu arapskog sveta bila je očekivana. U Kairu, gde se održava sastanak Arapske lige, Erdogan je ove nedelje dočekan kao nacionalni heroj, a njegova trijumfalna turneja uključuje i posete Tunisu i Libiji.

Trenutno se čini da je Turska načinila zaokret od Evrope, a ka naglašenijoj islamizaciji. Turci su očigledno umorni od čekanja pred vratima Evropske unije. Pred tim vratima čekaju još od 1959. godine, kada su predali aplikacije za članstvo, a tek 2005. su počeli pregovore. Turski zvaničnici sada često tvrde da EU i ne želi Tursku kao punopravnog člana, zato što je muslimanska zemlja. Vreme će pokazati da li

su sadašnji potezi taktika Turske kojom bi naterala Evropu da ubrza njen put u Uniju, ili je iza svega ambicija koja se sve češće pominje i u Turskoj i u ostatku sveta, da ova zemlja želi da se nametne kao lider muslimanskog sveta.

Ne bi trebalo, međutim, misliti ni da je taj

svet jedinstven i da jedva čeka da na njegovo čelo stane samo jedna država. Turski glas sada zvuči moćno, ova zemlja je u ofanzivi na mnogim poljima, ali na to sigurno ne gledaju blagonaklono drugi pretendenti na vodeće mesto među muslimanima, poput Saudijske Arabije ili Irana. Ne treba zaboraviti ni neprijatna sećanja na viševjekovnu okupaciju arapskih zemalja od strane otomanske imperije. Savezništva u ovom delu sveta se brzo sklapaju i još brže rasturaju, a dojučerašnji heroji nacija lako padaju u prašinu, što se videlo u poslednjih nekoliko meseci u Tunisu, Egiptu, Libiji. Osim toga, i neprijatelji su često prinuđeni na saradnju, naročito ako su u pitanju zajednički problemi.

SIRIJA: Trenutno Turska i Izrael dele zajednički strah kome je ime Sirija. Zvanično, Turska je dugogodišnji prijatelj režima Bašara el Asada, još od okupacije Golanske visoravni 1967. godine Izrael je najveći neprijatelj Sirije. Upadljivo uzdržana reagovanja sa obe strane prate kaos koji u ovoj zemlji traje još od marta ove godine.

Izraelci deluju kao da su zbunjeni i da ne znaju kako da reaguju na prevrate u arapskom svetu. Bašar el Asad jeste protivnik, ali protivnik koga Izrael poznaje i s kojim je neki dogovor bio moguć. Turska, čiji je Sirija sused, strahuje od eskalacije sukoba u toj zemlji i velikog talasa izbeglica koji bi se najpre mogli preliti u Tursku. Uz pozive na smirivanje, opomene Asadu da je preterao u obračunu sa protivnicima, očigledan je i strah obe zemlje od posledica bezvlašća u koji bi Sirija lako mogla da potpuno potone.

KURDSKO PITANJE: Još jedan od problema koji deli više zemalja regiona je i “kurdsko pitanje”, koje u situaciji kada se region talasa ponovo izbija na površinu. U vestima se pominje da na severu Sirije već mesecima traju borbe između sirijskih Kurda i snaga bezbednosti. Na

Palestina

Predsednik SAD Barak Obama nedvosmisleno je zapretio vetom u Savetu bezbednosti, ukoliko bi Generalna skupština UN 19. septembra većinski priznala Palestinu kao državu. Podnošenje takvog zahteva nije nikakvo rešenje, rekao je Obama, i istovremeno pozvao Izrael da se uzdrži od eventualnih mera protiv Palestinaca. Palestinski predsednik Mahmud Abas već je obezbedio ubedljivu većinu u SB. Obama rešenje za pitanje palestinske države i njenih granica vidi isključivo u dogovoru sa Izraelom. Trenutno samo Palestinska oslobodilačka organizacija PLO ima status posmatrača u UN. Arapska liga, pa i Egipat, podržava zahtev Palestinaca. I EU, doduše, podržava ideju o palestinskoj državi, ali traži da ona bude rezultat pregovaračkog procesa sa Izraelom. Rusija je, sa druge strane, Palestincima obećala podršku u UN. Palestinsko pitanje decenijama opterećuje odnose Izraela sa susednim arapskim zemljama.

jugoistoku Turske ponovo su eskalirale borbe između kurdske gerile i turske vojske. U poslednjih mesec dana, u napadima boraca Radničke partije Kurdistan (PKK) ubijeno je 40 osoba. Turska vojska je prošle nedelje izvela niz vazdušnih napada na mete PKK na severu Iraka gde je, kako tvrdi, ubila oko 100 kurdskih pobunjenika. Turci kažu da će zatražiti i bespilotne letelice za dejstvovanje protiv Kurda u severnom Iraku, poput onih koje koristi američka vojska u Avganistanu i Pakistanu.

Osamdesetih i devedesetih godina turska je vojska svakog proleća, “kad gora zazeleni”, kretala u tradicionalnu ofanzivu protiv kurdskih pobunjenika na jugoistoku zemlje, redovno ulazeći duboko u severni Irak. Intervencija savezničkih snaga u Iraku 2003. je mnogo toga promenila, Kurdi su na severu Iraka dobili državu koja je faktički nezavisna, osim na papiru. Situacija je u tom delu zemlje neuporedivo mirnija nego u ostatku Iraka, malo je sektaškog nasilja i samoubilačkih napada. Irački Kurdistan je mesto na koje često dolaze Iračani iz ostatka zemlje da nakratko pobegnu od crne svakodnevice, zbog odmora ili biznisa. Pored biznisa, cveta i korupcija zbog koje je lokalno stanovništvo u Sulejmaniji, jednom od najvećih gradova tog regiona, pre nekoliko meseci organizovalo velike demonstracije.

Na jačanje kurdske države na severu Iraka Turska ne gleda blagonaklono, smatrajući da je ta teritorija baza iz koje polaze napadi na turske snage bezbednosti. Turci se uzdaju i u pomoć Irana, koji takođe sa nelagodom motri na kurdske gerilce sa druge strane granice, bojeći se preliivanja kurdske separatizma na svoju teritoriju. Iran i Tursku vezuje i oko 18 miliona iranskih Azera, koji čine skoro četvrtinu stanovnika ove zemlje, koje u Iranu zovu Turci.

IRAN: U moru dramatičnih vesti koje svakodnevno stižu iz regiona kao da je trenutno u zasenak pao Iran, čiji je sukob sa Zapadom oko korišćenja nuklearne tehnologije godinama bio jedna od najvažnijih svetskih tema. Predsednik Irana Mahmud Ahmadinežad kao da seiri nad svim događajima po muslimanskom svestu, deli javno lekcije povodom zbivanja u Tunisu, Egiptu, Libiji, ali ne bi trebalo previše da se opušta. Koliko god zapadne sile izgledale zauzete po drugim neuralgičnim tačkama i ratištima, Iran je meta koja je samo trenutno odložena u stranu.

Posle decenija u kojima su čak i mnogobrojni ratovi u regionu delovali nekako predvidljivo, jer su na čelu država bili i ostajali lideri za

Kurdi

Kurdi su narod persijskog porekla koji danas u najvećem broju živi na teritoriji istočne Turske, zapadnog Irana, severnog Iraka i Sirije. Tačan broj Kurda se ne zna. Turci tvrde da ih je u toj zemlji pet miliona, Kurdi da ih ima 20 miliona, a nezavisni izvori procenjuju da ih je u Turskoj oko 13 miliona, u Iranu šest, u Iraku četiri, u Siriji milion. Ukupan broj Kurda je preko 25 miliona, što ih čini najvećim narodom na svetu koji nema svoju državu. Na konferenciji u Sevru održanoj 1920. godine velike sile su dale dozvolu za proglašenje nezavisnosti Kurdistan, ali je ta odluka kasnije poništena.

VERBALNI RAT: Premijer Turske Tajip Erdogan sa šefom egipatske vojske Tantavijem (gore), premijer Izraela Benjamin Netanjahu (dole)

koje se uglavnom znalo šta misle i žele, Bliski istok i Severna Afrika kao da ulaze u neprozirnu budućnost. U delu sveta u kome ne manjka mržnje, nacionalne, verske, sektaške, gde se lome interesi velikih sila oko nafte, gasa, stratejskog položaja, oružja, promene izazivaju zebnju pre svega zbog saznanja da su retko kada donosile bolje sutra, čak i kada je sadašnjost nevesela.

Ismail, biznismen koji se školovao u Beogradu i Zagrebu i koji sada živi u Kairu, u

razgovoru kaže novinaru “Vremena” da se atmosfera u Egiptu promenila i da namerava da svoj biznis seli u neki sigurniji deo sveta. “Sve je, kao, u redu, posao opet ide, ali nesigurnost visi u vazduhu. Možda će biti bolje, ali ja sam se ranije isto ovako osećao u Kuvajtu, Iraku, Siriji, pa i kod vas, u Jugoslaviji. Više ne mogu da rizikujem i čekam, moram da odem.”

Andrej Ivanji
Momir Turudić

Novak Đoković

Junak našeg

Finalni meč poslednjeg ovogodišnjeg grend slema, Otvorenog prvenstva Sjedinjenih Država, bio je više od četiri sata čistog uživanja za gledaoce

Razlika između mašine i čoveka može se opisati na hiljadu načina, ali za ovaj slučaj dovoljno je uporediti Đokovićeva dva poslednja meča u Njujorku.

Pobediti Federera nekako izgleda kao tuča s mašinom, a mora da se čovek posle toga tako i oseća. Ako je ovo i preterivanje, nije baš mnogo – najbolje se vidi iz načina na koji je Rodžer Federer objašnjavao svoj poraz u polufinalu i fantastične udarce kojima se Novak Đoković “izvukao” iz šapa sudbine, tj. da ga Rodžer pobedi, baš kao što treba.

Na sreću, to se nije desilo, pa su se u finalu srela dva ljudska bića, čiji je meč – tačno četiri sata i deset minuta borbe gotovo bez trenutka popuštanja – pokazao sve ono što tenis čini lepim, plus ljudsku dramu kroz koju su obojica finalista prolazila.

Novak je na kraju pobedio s 3:1 u setovima (6:2, 6:4, 6:7 /3:7/, 6:1).

To mu je 64. pobeda ove sezone, četvrta grend slem titula, 28. ATP trofej u karijeri a deseti u ovoj sezoni (grend slem titule na Australija open u Melburnu, Otvorenom prvenstvu Engleske u Vimbldonu i US Open u Njujorku, titule na mastersima u Indijan Velsu, Majamiju, Madridu, Rimu i Montrealu, turniri u Dubaiju i Beogradu). Usput, postao je tek šesti teniser u open eri sa tri grend slem titule osvojene u jednoj sezoni.

Već na početku meča Đoković je demonstrirao ono što ga je učinilo prvim teniserom sveta, samouverenost i majstorstvo kakvo je ranije pokazivao Rafael Nadal. Da na brejk odmah i bez razmišljanja uzvрати ribrejkom – što smo imali prilike da gledamo u identičnom obliku

na početku prvog i drugog seta. Rizik s kojim je ušao u meč takođe je bio vidljiv posle prva tri gema u prva dva seta, kada je odnos Đokovićevih i Nadalovih neiznuđenih grešaka bio 6:1 i 7:1. U svakom slučaju, situacija na terenu bila je mnogo dramatičnija od rezultata 6:2 u prvom setu – koji je trajao 53 minuta, i 6:4 u drugom setu – 71 minut igre, u kojima su pojedini poeni osvajani u razmenama od po dva-desetak ili čak 30 udaraca, u kome je treći gem na Nadalov servis trajao čitavih 17 minuta...

Nadal je pokušao da meč preokrene u trećem setu i bilo je stvarno razloga za bojazan da će on možda ponoviti čudo koje je Đoković napravio posle Federerovog vodstva od 2:0 u polufinalu. Strah je samo pojačalo to što je Novak sredinom trećeg seta pokazao znake da ima problema s kičmom, strah koji medicinski tajmaut

doba

BEZ PREMCA:
Pozdrav sa pobeđenima

fotografije: Reuters

po završetku trećeg seta nije smanjio; naprotiv.

Nadal ga je dobio u taj brejku, posle 84 minuta igre.

Taj napor ga je koštao više nego Đokovića problem s kičmom, zbog čega je, kao i nedavno u Sinsinatiju, brzina njegovog servisa pala za četvrtinu; s druge strane mreže u četvrtom setu Rafael Nadal se zbog umora i grčeva povremeno jedva kretao.

PRVO RODŽER: “Čudno mi je što moram sada da objašnjavam ovaj poraz, kad osećam da bi trebalo da držim drugačiju konferenciju za novinare.” Jedan od najboljih, ako ne i najbolji teniser u istoriji, Rodžer Federer od kako nije formalno na mestu broj jedan, povremeno ima problema da drugima – a možda i sebi – objasni zašto gubi od Novaka Đokovića. Posle polufinalnog meča u prošlu subotu priznao je razočaranje i dodao “ali mogu samo sebe da krivim”.

To posle vodstva od 2:0 u setovima – što je profesionalne statističare i sujeverne nagnalo

u očaj, kako da prognoziraju kraj meča kad se početak ne uklapa u šemu – Federer je u petom setu imao rezultat 5:3 i dve meč lopte. “Pogodio je jedan udarac i sve se promenilo”, misli Federer. Iz odgovora na pitanje šta je to Novak bolje uradio sada na Flešing medousu nego pre nekoliko nedelja na Rolan Garosu, izlazi da je “ovo samo jedan od onih mečeva, sve sam namestio savršeno, ali nisam mogao da ih dovršim”.

Rizično spasavanje je jedne od dve meč lopte, Novakov forhend ritem koji je završio na liniji, Federera nije impresioniralo – bar ne na pres konferenciji. “Samopouzdanje? Šalite se? Neki igrači odrastaju igrajući tako. Kada sam bio u juniorima, sećam se da svi kad gube sa 5:2 počnu da ‘šamaraju’ udarce. To sve dolazi zato što su gubili dok su odrastali. Ja nikad nisam tako igrao. Ja verujem da se vredan rad isplati... Vama mi je teško da razumem kako neko može da odigra taj udarac na meč poenu.”

Tako je to. Federer će, zbog te pacerske

Doković na US Openu 2011.

Konor Niland 6:0, 5:1, predaja

Karlos Berlok 6:0, 6:0, 6:2

Nikolaj Davidenko 6:3, 6:4, 6:2

Aleksandar Dolgoplov 7:6, 6:4, 6:2

Janko Tipsarević 7:6, 6:7, 6:0, 3:0, predaja

Rodžer Federer 6:7, 4:6, 6:3, 6:2, 7:5

Rafael Nadal 6:2, 6:4, 6:7, 6:1.

ATP lista

1. (1) Novak Đoković (Srbija) 14.720
2. (2) Rafael Nadal (Španija) 10.620
3. (3) Rodžer Federer (Švajcarska) 8380
4. (4) Endi Mari (Britanija) 7165
5. (5) David Ferer (Španija) 4200
6. (6) Robin Soderling (Švedska) 3785
7. (7) Gael Monfis (Francuska) 2850
8. (8) Mardi Fiš (SAD) 2820
9. (9) Tomaš Berdih (Češka) 2770
10. (11) Žo-Vilfred Conga (Francuska) 2710
- ...
13. (20) Janko Tipsarević (Srbija) 2010
- ...
16. (16) Viktor Troicki (Srbija) 1935

Đokovićeve igre, godinu završiti bez pobeđe na nekom grend slemu uprkos napornom radu; kaže da ga to ne pogađa.

RAFAEL, ŠESTI PUT: S druge strane, Rafael Nadal posle šest ovogodišnjih uzastopnih poraza od Novaka Đokovića niti može niti želi da krije koliko ga to pogađa. Pa, kao što se Federer uzda u još više napornog rada, tako i Nadal kaže da je uspeh i to što je ove sezone odigrao toliko finala, a što se Đokovića tiče... “Razočaran sam, ali je ovaj momak neverovatan i mogu samo da mu čestitam. Dao sam sve od sebe, izgubio sam od najboljeg na svetu.”

Ključ tog razočaranja verovatno leži u trećem setu, kada je Novak servirao za pobeđu u meču, ali je Nadal uspeo da se odbrani i rezultat posle taj brejka smanji na 2:1. Povremeno je izgledalo da se u Nadala vraća onaj nekadašnji Vamos Rafa, pun energije, adrenalina i besa. Onda je, na sve to, Đoković zatražio i medicinski tajmout, pa se – zakratko – učinilo da je ishod finalnog meča neizvestan.

Pred početak naplate

Prvo mesto na ATP listi i istorijska sezona tek treba da budu potvrđeni komercijalnim uspehom, ali kakve to veze ima sa životom u Srbiji

Vrhunski sport i način na koji se u njemu zarađuje novac može da bude dobar pokazatelj i za obične ljude. Dve kategorije uspevaju da na tržištu, dakle, van terena, naplate ono čime izazivaju divljenje na terenu: istinske lepote i velemajstori sporta.

Pogledajte tenis: godinama unazad najviše zarađuju, prema listama koje američki magazin "Forbs" objavljuje svakog leta, Marija Šarapova i Rodžer Federer. Šarapova svakako nije najbolja koja je igrala tenis, zapravo, daleko je od tog kluba, poslednjih sezona ne igra značajnu ulogu jer je bila dugo povređena, ali uspeva da zaradi preko 24 miliona dolara godišnje, od čega najmanji deo čini novac zarađen na turnirima.

U poslednjih godinu dana Federer je imao najslabije rezultate još od 2002. ali ga to nije sprečilo da na račun svog imena i dokazanog majstorstva, aure najvećeg igrača svih vremena, zaradi više od 47 miliona dolara između jula 2010. i jula 2011. godine.

NOVO LICE SRBIJE: Pored toga, osim u državama gde narod zaista nema šta drugo da radi nego da gleda mečeve koji traju satima, tenis nije nešto što ima visoke TV rejtinge i u tom smislu nije lukrativan sport.

Gde je tu Novak Đoković, mladić sa prebivalištem u Monte Karlu i trenutno najbolji teniser na svetu, i zašto izgleda da se njegov "komercijalni kapacitet" prepoznaje u najvećoj meri kao "lice nove Srbije" – prema shvatanju u Srbiji – a ne i kao lice za koje bi jedan "Žilet" dao milione dolara za pojavljivanje u njihovim reklamnim kampanjama? A Novak ima izrazito oštru bradu.

Superiornost koju je ove godine pokazao na svim podlogama još uvek nije naplatio kod velikih sponzora. Prema „Forbsovoj“ listi on je ukupno zaradio nešto preko 18 miliona dolara, s tim što je gro tog novca zarađen posle hektolitara znoja prolivenog na teniskim terenima.

Đoković skoro da u potpunosti živi od svog rada, a na "ime"

Sasvim profesionalno i očekivano, Nadal je u početku četvrtog seta servirao i igrao na Đokovićevu bolnu, bekhend stranu; nešto manje očekivano, Novak je i u tim trenucima uspeo da napravi brejk – u petoj prilici – potom i da ga "overi" i povede sa 3:0. Đoković pri 4:1 pravi drugi brejk ne dozvoljavajući Nadal da osvoji ni jedan jedini poen, potom završava igru sa 6:1, bekhend vinerom za meč loptu, i forhend vinerom koji mu je doneo pobjedu.

Konačno, na stadionu "Artur Eš" dobio je i ovacije dvadesetak hiljada gledalaca, publike s kojom još uvek nije uspostavio dobar odnos, ali i publike koja se tokom polufinalnog i finalnog meča povremeno ponašala kao u cirkusu – u čemu ne treba zanemariti učinak malobrojnih "naših" na tribinama.

"Ovo je čudesna godina koja traje", izjavio je

dobija znatno manje od svojih glavnih konkurenata. Od njega, na polju reklama i unosnih ugovora više zarađuju i Endi Mari i Endi Rodik, koji su daleko iza po rezultatima, ali je njihovo ime prepoznato kao značajno u svetu oglašavanja. Đoković, koji je poslednje četiri godine u apsolutnom svetskom vrhu, nije još uvek uspeo da zagrebe sa stola velikih kompanija koje svoje brendove vezuju za ime vrhunskih ili lepih sportista i sportistkinja.

Na listi njegovih sponzora su samo proizvođači sportske opreme Hed i "Serđo Takini", nemački Fitlajn i Telekom Srbija. S druge strane, pored ogromnih ugovora sa Najkijem, Federer i Nadal "vuku" za sobom "domaće kompanije" koje em dobijaju kod kuće, kod publike u Španiji odnosno Švajcarskoj, em postaju međunarodno poznati brendovi.

MIRSADOV AKSIOM: Revolucija za koju je u najvećoj meri na globalnom nivou zaslužan Dejvid Bekam, fudbaler LA Galaksija a ranije Mančester junajteda, Reala i engleske reprezentacije, postavši u devetdesetim najveća pop zvezda sporta, utabala je stazu koju danas slede svi koji nešto znače u svetu industrije sporta i marketinga, pa se krilatica "uzmi sve što ti fudbal pruža" (autor Mirsad Baljić, FK Željezničar iz Sarajeva) pretvorila u "uzmi sve što ti reklamne agencije pružaju", a ono sa terena ostaje za kikiriki i semenke.

Đoković nije Bekam svetskog tenisa, ali će ubuduće verovatno zarađivati znatno više nego što je to danas slučaj. Njemu se "spočitava" što je iz velikog Adidasa prešao u lokalni "Serđo Takini" brend, ali izgleda da je

to bila strateška odluka porodice Đoković, koja kroz svoju kompaniju Femili sport pokušava da proširi poslove na region Balkana i šire u svojstvu zastupanja ove italijanske modne kuće. Često se govori da je Đokovićev šarm nešto čime on pleni, ali to može da bude dvosekli mač u svetu marketinga, osim ako neko ne proceni da je njegov talenat za imitaciju nešto na čemu se može

Novak Đoković pošto je primio pehar. "Rafa je igrao sjajno, verujem da ćemo imati još sjajnih

mečeva u budućnosti."

Na kraju je prihvatio da odigra pobjednički ples – ako mu se pridruži publika. Pa su odigrali zajedno.

SVETSKI MEDIJI: Finalni meč Novaka Đokovića i Rafaela Nadala više je ličio na duel dva boksera teške kategorije nego na teniski meč, ocenio je "Vašington post". "Uprkos teškoj

LIKOVNI SVETSKE REKLAME: Marija Šarapova; Endi Mari; Endi Rodik i Goran Bregović, koji sam sebi određuje cenu

postaviti reklamna kampanja.

S druge strane, fizička superiornost koju demonstrira poslednjih godinu dana, koja ga je dovela do pozicije Nea svetskog tenisa (Nadal je agent Smit iz trilogije *Matriks*), nešto je na čemu će agencije koje se bave prodajom njegovog imena još morati da rade. Zvuči i izgleda sjajno kada vidimo da Novak igra kolo na velikoj američkoj televiziji kod Džeja Lenoa, ali to neće prodati ni srpsku šljivovicu ni već pominjani Žilet.

Kod kuće, u Srbiji, stvari su nešto drugačije. Novak je maneken Telekoma Srbija i pojavljivao se u najavi akcije "Očistimo Srbiju" koju je sprovodilo Ministarstvo za zaštitu životne sredine, rudarstvo i prostorno planiranje. Kolika je vrednost ugovora sa kompanijom Telekom ne znamo, njihov logo stoji na sajtu ovog tenisera. Za učešće u kampanji Ministarstva na čijem je čelu Oliver Dulić Novak je – odnosno kompanija Femili sport – "prihodovao" nešto preko 23 miliona dinara u 2010. godini, a za 2011. se procenjuje da je ta suma još veća. Na Đokovićevom zvaničnom veb-portalu nema logoa ni ove akcije ni ove institucije, a isti je slučaj i sa portalom turnira Belgrejd open i kompanije Femili sport.

PORODIČNA POSLA: Izgleda da je Novak pozajmio deo svoje harizme porodičnom preduzeću, što je na liniji ranije izjave njegovog oca Srđana

da su svi njegovi uspesi zapravo delo kolektiva porodice/familije Đoković, što nije novost u svetu sporta, naročito u tenisu. Ono što se do sada nije dogodilo jeste da osim podrške iz ovih državnih/javnih fondova, Đoković ili nije bio prepoznat ili nije mogao da bude plaćen od strane domaćih kompanija, što manje govori o njemu a više o generalnom zdravstvenom kartonu srpske/regionalne privrede. Srbija, odnosno njena privreda i njeni preduzetnici za sada jesu mali za tako veliko svetsko ime, što ne znači da se situacija neće promeniti u narednim godinama. Možda će sa hrvatskim ulaskom u Evropsku uniju Agrokor prepoznati značaj Đokovića u regionalnim okvirima, ili će Crna Gora i Bugarska reklamirati svoje more sa Đokovićem kao manekenom. Možda Turkiš erlajns, koji se pominje kao potencijalni partner srpske nacionalne avio-kompanije, odluči da, pored Karoline Vožnjacki, promoter njihove nove biznis klase bude baš Novak Đoković.

A možda se dogodi da ovaj teniser za godinu-dve ponavlja rečenicu potencijalnim kupcima njegovog imena, onu koja se često pripisuje drugoj globalnoj zvezdi sa "ovih prostora", Goranu Bregoviću: "Šta ću vam ja, to vam je skupo."

Slobodan Georgijev

borbi, Đoković je bio taj koji je rivalu zadao više jakih udaraca i došao do svog prvog trijumfa na turniru u Njujorku."

Prva dvojica svetskih tenisera još jednom su održala čas teniskih majstorija, smatra CNN. "Obojica su u nekim trenucima plasirali udarce koji kao da su bili navođeni laserom. Ipak, kao i tokom cele sezone, Đoković je bio bolji."

"Ove godine stvari su se potpuno okrenule i sada se svi pitaju da li Đoković igra jednu od najuspešnijih sezona u istoriji tenisa", piše

"Njujork tajms". I, naravno, ne odoleva "kraljevskim" metaforama o tronu i svrgavanju s trona, ovde je Đoković "svrgnuo sa trona branioca titule Nadala".

Mada genetski i po definiciji uzdržani, ni Britanci ne odolevaju jakim rečima: njujorško finale bilo je "senzacionalno", "Đoković i Nadal su terali jedan drugog do krajnjih granica izdržljivosti i konstantno su igrali vrhunske poteze" ("Indipendent"). Novak Đoković je u ovom trenutku "svetski teniski kralj" a potezi dvojice

finalista su "doveli do delirijuma navijače na prepunim tribinama stadiona 'Artur Eš' u Njujorku" ("Gardijan").

Trijumfom na US Openu Novak Đoković je do kraja godine obezbedio poziciju broj jedan na svetskoj rang-listi.

Ovog vikenda igraće u polufinalu Dejvis kupa protiv Argentine, u Beogradskoj areni, tamo gde je i počela ova neverovatna serija pobeda.

Aleksandar Ćirić

Čekajući PayPal

“Kupovina iz fotelje” u Srbiji podrazumeva da ipak moramo da ustanemo iz fotelje i prošetamo makar do banke, kako bismo preko interneta kupili neki proizvod

EVO JEDNOG NASUMIČNOG primera: sajt www.OdIgleDoLokomotive.rs, koji se reklamira kao “najveća internet robna kuća na Balkanu”, prodaje vrlo raznovrsnu robu – od opreme za automobile, preko baštenskog nameštaja i garderobe, do računara i usisivača. Firma koja je vlasnik sajta, prema podacima Agencije za privredne registre, osnovana je pre godinu dana, a po broju posetilaca sajt iz meseca u mesec ima izuzetan rast (prema Alexa.com, rast za poslednjih mesec dana bio je 30 odsto).

Međutim, evo kako se na www.OdIgleDoLokomotive.rs opisuje “čin” onlajn kupovine: “Zašto je lakše kupovati preko interneta? Zato što Vam treba samo stolica, internet i 15 minuta. Uđete u internet prodavnicu, izaberete grupu proizvoda koji Vas interesuje, pa kategoriju, pogledate sliku, detaljan opis proizvoda, karakteristike proizvoda, uslove garancije, rok i cenu dostave proizvoda, poručite i kurirska služba Vam donese na vrata proizvod koji tom prilikom i platite.” Zvuči odlično, ali evo gde je problem: “Trenutno je moguće izvršiti plaćanje na tri načina (virmanski-uplatnicom, pouzećem – plaćanje kuriru prilikom dostave i e-bankingom). Na sajtu stoji i napomena korisnicima da, ukoliko nisu uspeali da naruče robu preko sajta, probaju to da urade telefonom.

ŠTAP I KANAP: Ovo je tipičan primer načina na koji se u Srbiji obavlja onlajn kupovina – platnih kartica kojima je moguće platiti preko interneta je malo, onlajn banking takođe nije mnogo popularan, a uopšte nema servisa za plaćanje kao što je PayPal. Ako već morate u banku da uplatite novac, onda svedeno možete da svratite i u prodavnicu i kupite šta vam treba, zar ne? S obzirom da je razlika u “angažmanu” oko kupovine jednog proizvoda tako mala (ići u banku ili ići u prodavnicu), ne čudi što retko ko bira banku – u radnji može i da se opipa proizvod.

Šta su činjenice? Prošle godine samo 280.000 stanovnika Srbije je kupilo nešto preko interneta ili na taj način platilo račun; čak 87 odsto građana Srbije to nije uradilo ni

prošle godine ni ikada u životu; Zakon o elektronskoj trgovini usvojen je u junu 2009. godine; trgovina preko interneta u Srbiji 2010. dostigla je oko 120 miliona evra, mada su stručnjaci očekivali bum; novim Zakonom o trgovini, čija je primena počela 1. januara 2011, elektronska trgovina po prvi put je svrstana u strukturu trgovine.

Statistika za 2011. sigurno će biti nešto pozitivnija jer se u međuvremenu otvorio veliki broj virtuelnih radnji sa primamljivim ponudama, kao što su na primer grupne kupovine (ako se prijavi veliki broj ljudi koji želi isti proizvod ili uslugu, dobijaju ogromne popuste). Međutim, prave onlajn kupovine u Srbiji skoro da nema.

PECANJE: Postoji još nekoliko razloga što je onlajn kupovina za građane Srbije španjsko selo. Na primer, mnogi bi i našli način da kupe robu preko interneta, ali se javlja problem kada se radi o proizvodu iz inostranstva – da li će stići, koliko će koštati dostava i da li će nastati neki problem na carini, s obzirom na to da imamo komplikovane propise.

Drugo, kompjuterska pismenost nam nije na zavidnom nivou. Em se ne razumemo, em smo zaplašeni stalnim pričama o prevarama koje su vezane ne samo za internet, nego i uopšte za korišćenje platnih kartica. Strah od prevara nije nerealan – s obzirom na to koliko malo koristimo internet, broj prevarenih je jako veliki, a načini plaćanja preko interneta koji su trenutno u opticaju većinom su nebezbedni.

Glavni problem je što ako se dogodi neka prevara, a vi plaćate karticom, dolazite u opasnost da vas neko tako opljačka da vam potpuno isprazni račun. Jedna od popularnijih prevara je *phishing* (kao *fishing*, pecanje) – hakeri vam pošalju mejl koji izgleda kao da je od vaše banke, a on vas linkom navodi na neku internet stranicu. Ta stranica izgleda baš kao ona na kojoj treba da izvršite plaćanje i unesete svoje lične podatke uključujući i sigurnosni kod i broj kartice. Ovu prevaru neki su toliko usavršili da uspevaju da vas, zahvaljujući

takozvanom croã-site skriptovanju, navedu na stranicu koji deluje potpuno identična onoj na kojoj baratate novcem i podacima – čak vam izgleda kao da ima i istu veb-adresu i ispravne bezbednosne sertifikate.

Nema preciznih podataka koliko žrtava phishinga ima u Srbiji. Međutim, zna se da njihov broj svakodnevno raste. Analitička kuća Gartner u izveštaju iz 2009. godine navela je podatak o pet miliona američkih korisnika koji su bili žrtve ovakve prevare, što je u odnosu na godinu pre povećanja – oko 40 odsto! Prosečnu američku žrtvu “ojadili” su u 2008. godini za 351 dolar. I ta brojka je godinu dana ranije bila drastično niža.

Uz detaljnu edukaciju o plaćanju na internetu i oblicima prevara, jedan od jednostavnijih načina da se ovako nešto predupredi je strogo kontrolisan račun. Ako imate poseban račun sa kog vršite plaćanje preko interneta, onda mogu da vam ukradu samo onoliko koliko na računu imate, a ne mogu vam uzeti i platu i uštedevinu. Takvu uslugu nudi na primer Rafajzen banka koja ima specijalnu Viza karticu za plaćane preko interneta. Korisnici kod ove banke otvore poseban račun na koji uplaćuju novac za trošenje na internetu, a račun je vezan samo za Visa karticu a ne za platu, uštedevinu ili bilo šta treće. Mnogi praktikuju da na karticu deponuju samo onoliko novca koliko planiraju odmah da potroše za neku internet nabavku. Tako je potencijalna šteta minimalna.

U NAŠEM KRAJU: No, ubedljivo najpopularniji način za plaćanje u svetu je PayPal. Kupovina preko ovog servisa moguća je na 190 tržišta, a PayPal ima 94 miliona aktivnih klijenata. U SAD PayPal se mnogo češće koristi za plaćanje nego, na primer, debitne platne kartice. Njihovu aplikaciju za pametni telefon prošli godine koristilo je više od 2,5 miliona ljudi koji su zahvaljujući tome robu pazarili preko interneta mobilnim telefonom.

Razlog tolike popularnosti je što PayPal nudi relativno bezbedan i lak način kupovine. Osim toga, na gotovo svim stranim sajtovima

Foto: A. Andić

za onlajn kupovinu primetićete da među načinima plaćanja nude i ovaj.

PayPal klijentima nudi tri vrste računa – Lični, Biznis i Premijer. Sa računa može da se plaća roba na nekom drugom sajtu, a može i da se prebaci novac drugoj osobi na njen PayPal nalog (nešto kao usluga koju nudi Western union, samo bez provizije).

Za otvaranje naloga kod PayPala potrebno je uneti ime, adresu, telefon i e-mail, a pri svakoj upotrebi, odnosno plaćanju preko PayPala, nužna je autorizacija – unošenje imejl adrese i šifre. PayPal nalog vezan je za bankovni račun, ali samo tako što ga “dopunjujete” novcem iz banke. Ako bi neko pokušao da vas pokrade, mogao bi da upotrebi novac sa PayPal naloga, ali ne i sa bankovnog računa. Zato mnogi rade isto ono što i korisnici već pomenute Viza kartice – ili iz banke na PayPal račun prebacuju samo male svote ili drže prazan PayPal račun dok ne odluče nešto da kupe. PayPal klijentima daje mogućnost da zaustave transakciju najkasnije 72 sata nakon što je obavljena – toliko imaju vremena da primete da nešto nije u redu. Uz mnoge druge sigurnosne procedure, kompanija ima i svoje timove koji preventivno istražuju po internetu pokušavajući da otkriju prevarante pre nego što se bilo šta loše desi. I pored svega, i njihovim korisnicima se događaju problemi, mada se generalno smatra da je PayPal jedan od najbezbednijih načina plaćanja.

BIĆE...: Srbija nije na listi 190 zemalja u kojima se koristi PayPal, iz prilično nepoznatih i nejasnih razloga. Ranije se smatralo da je problem nepostojanje Zakona o elektronskom potpisu koji smo u međuvremenu dobili. U jednom trenutku se govorilo da se Srbija od devedesetih godina nalazi na crnoj listi PayPala, navodno zbog velikog broja internet prevara, a kao problem pominju se i carinski propisi i problemi sa administracijom i špedicijom. Osim toga, tržište je malo, a mi smo siromašni ljudi sa slabim poznavanjem rada na računaru i slabom upotrebom širokopojsnog interneta.

S obzirom na to da je poslednje tri godine nebrojeno puta najavljivano i demantovano u medijima da PayPal stiže (samo što nije), ne čudi što je i “Njuz net”, sajt sa vestima koje se rugaju stvarnosti, objavio tekst pod naslovom “PayPal u Srbiji od 1. septembra. Vlada osniva novu agenciju za otvaranje naloga”.

Jasna Matić, donedavno ministarka za telekomunikacije a sada sekretarka za digitalnu agendu, u nekoliko navrata govorila je o pregovorima sa PayPalom (zapravo sa njihovim vlasnikom, kompanijom e-Bay). Ona je pominjala da je ta kompanija dostavila spisak uslova koje treba da ispunimo da bi oni došli. Navodno, sve sa tog spiska je već sređeno, ali njih i dalje – nema. “Mi se trudimo da im obezbedimo sve uslove, ali je krajnja odluka njihova. Kod nas je nizak limit za carinjenje i

iznosi 20 evra, a uveli smo ga radi zaštite domaće tekstilne industrije. Ipak, internet trgovina bi građanima omogućila kvalitetniji život jer bi mogli da nabave robu iz inostranstva koju ne mogu da kupe ovde”, rekla je Matićeva prošle nedelje za “24 sata”. Ona je tada demantovala informacije koje su se pojavile na internetu da ta kompanija stiže u Srbiju 24. septembra. Povod za takve tvrdnje je to što je PayPal na svom sajtu objavio tarife koje će se primenjivati od 24. septembra, a na spisku zemalja našla se i Srbija.

Poslednje informacije kažu da će Srbija u PayPal sistem ući istovremeno sa Makedonijom i Crnom Gorom (poslednji krajičak Evrope u kom ih nema) i potrebno je da sve tri zemlje ispune istu listu uslova. U tom smislu, tri države moraju da sarađuju kako bi stigle do cilja. Ako jedna zemlja ne ispuni jedan od tih uslova, druge dve države će takođe morati da pričekaju na prijem.

To što smo “zapeli” da PayPal što pre stigne, nema veze samo sa našim ličnim željama da kupujemo iz fotelje u bilo kojoj prodavnici u svetu. PayPal je izuzetno važan za ekonomiju zemlje jer osim unutrašnje trgovine podstiče i izvoz. Svaki proizvođač i trgovac iz Srbije, jednom kad PayPal konačno dođe, mogao bi da otvori svoju virtuelnu radnju i proizvode ponudi kupcima u Americi, Rusiji ili Zimbabveu.

Marija Vidić

„MOJ BEBAC“:
Potporučnik-pilot Anja
Krmeta i helikopter „gazela“
Foto: Igor Salinger / aermedia.com

Vojska Srbije

Lepša krila srpske avijacije

„Kad sam bila mala, na aerodromu je Deda Mraz izlazio iz aviona i delio nam poklone. Prvi put sam letela sa osam meseci, sa majkom, u putničkom avionu“, kaže Anja, jedina devojka pilot helikoptera VS i prva koja je samostalno poletela (laširala) svoj tip vazduhoplova

„KADA NAŠA DECA budu u školi rekli da im je mama vojni pilot a tata – ako se tako pogodi – nutricionista ili kozmetičar, verovatno će misliti da su mališani pobrkali zanimanja“, kaže uz smeh Ana Tadić, potporučnik 132. klase Vojne akademije (VA) smer avijacije koja je, zajedno sa kolegicama Sandrom Radovanović i Anjom Krmetom, ušla u istoriju srpske vojske kao jedna od prve tri pripadnice lepšeg pola odškolovala za poziv vojnog pilota.

Put ka profesionalnom životu koji će provesti mnogo više na nebu nego na zemlji u odnosu na većinu vršnjaka za tada devetnaestogodišnjakinje počeo je pre četiri godine, kada je Vojna akademija, prateći svetske trendove i standarde, omogućila i devojkama da se rame uz rame sa muškarcima školuju za oficire.

Uniforma po pravilu odlično stoji, pogotovo pilotska: zeleni strukirani kombinezon (navigaciona karta u džepu na kolenu se podrazumeva), sa imenom, činom i oznakama pripadnosti državi, Vojsci i eskadrili, kožna jakna, rukavice, čizme, naočare za sunce. Koliko je potrebno odricanja i upornosti i da se stekne pravo da se

ista nosi znaju Anja, Sandra i Ana i njihove kolege. Upravo je ta determinacija ono zajedničko i konstantno kod prva tri pilota srpske avijacije na koje se neće primenjivati delovi Pravila službe koji se odnose na dužinu kose, oblik brkova i brijanje brade – ali hoće o diskretnoj šminci, vezivanju gorepomenute kose u rep i obliku i veličini naušnica!

Sandra je iznenadila sve oko sebe odlukom da upiše VA i željom da postane pilot, jer je, i sama priznaje, uvek bila u „ženskom fazonu, volela je štikle, suknjice, lutkice, roze i svetlo plavu boju...“. Bez obzira što kaže da nikad nije bila disciplinovana, upisala je Policijsku akademiju, ali je od nje odustala kada je primljena na VA. Nežne boje su Sandri i dalje aktuelne: „Čim pređem u eskadrilu, ofarbaću kacigu u roza ili roza sa svetloplavim“, kaže. Ana je želela da služi vojsku kad i njen stariji brat i jedva su je ubedili kako to nije moguće. Deceniju kasnije je saopštila majci svoju odluku šta želi da bude u životu: „Majka je zapalila cigaretu, malo gledala... i rekla: 'pa dobro, bićeš na sigurnom, u internatu u Beogradu...'“

Anja Krmeta je odlično znala šta je čeka, otac joj je vojni pilot, odrastala je sa avionima i nije se dvoumila ni trenutka čime želi da se bavi. „Kad sam bila mala, na aerodromu je Deda Mraz izlazio iz aviona i delio nam poklone. Prvi put sam letela sa osam meseci, sa majkom, u putničkom avionu“, kaže Anja, jedina devojka pilot helikoptera VS i prva koja je samostalno poletela (laširala) svoj tip vazduhoplova, u oktobru. Od ukupno 31 kandidatkinje, 17 je bilo za smer avijacije. Pet ih je prošlo stroge lekarske preglede, obuku u preživljavanju, padobransku obuku, prijemne ispite i došlo do selektivnog letenja, odnosno trenutka kada se defakto odlučuje ko je za pilota a ko nije: „Instruktori donose mišljenje da li ti upravljaš avionom ili avion upravlja tobom.“

Dve su prebačene su na druge smerove, a Anja, Sandra i Ana su ostale na putu sticanja oficirskog čina, diplome vazduhoplovnog inženjera i verovatno najverednijih za njih, letačkih krila na uniformi. „Na preživljavanju smo dobijali dnevno po jedan hleb na nas četvoro, a za ostalo smo morali da se snalazimo. Ako

„Naši momci“

Sandra, Ana i Anja bile su medijima više nego zanimljive kao prve – tada buduće – devojke vojni piloti, od blogova preko internet portala do tiražnih novina i magazina. Izašle su čak u i jednom od najcenjenijih engleskih mesečnika o vojnoj avijaciji. Podnele su sve to – uz vannastavne aktivnosti poput raznih prijema kod najviših državih funkcionera ili otvorenog dana na aerodromu – sa osmehom na licu.

Ono što su pri tome sve tri uporno isticale, kao i njihovi nastavnici i komandanti, a mediji izgleda nisu hteli da čuju je banalna činjenica da pored njih za pilote Vojske Srbije stasavaju sa istim ponosom, problemima, izazovima i zadovoljstvom zbog uspeha i njihovih šestorica kolega iz klase – blizanci Aleksandar i Nenad Raičević, Marko Rajić, Miloš Filipović, Aleksandar Živak i Bogdan Kovačević, koji je i najbolji u klasi vida ViPVO

ništa ne nađemo, koprive je uvek bilo u izobilju“, priseća se Ana Tadić. Obavezna padobranska obuka izvođena je u čuvenom 63. bataljonu u Nišu. Sandra je tad prvi put u životu letela avionom i – iskočila iz njega. Na kraju ih je ostalo ukupno devet u klasi, njih tri i šestorica kadeta. „Kada smo upisale akademiju, moglo se osetiti među starijim klasama da možda nekome nije drago što smo tu; drugi te, opet, gledaju blagonaklono. Danas ima već bataljon devojaka“, kažu skoro uglas Sandra i Ana, dodajući kako sa kolegama „njihovim momcima“ iz klase nikad nisu imale problema, zive i rade zajedno od prvog dana i da ne postoji podela ko je možda lepši a ko možda jači. I komandant 252. eskadrile sa aerodroma Batajnica u kojoj se izvodi obuka studenata-pilota, potpukovnik Bojan Milosavljević na pitanje „kakve su bile kadetkinje“, ne govori o njih tri već o generaciji u celini, ističući kako je „bila mala ali odlična klasa“, kako su „svi prošli istu selekciju i iste kriturijume“, da „nije bilo nijednog problema“ i kako „nismo pogrešili“ sa otvaranjem vrata avijacije i za dame. Posebno je ponosan na petoro potporučnika koji su, prvi put od kada je Srbija 2006. godine postala samostalna, školovani za pilote aviona.

Ova generacija je na prošla kompletniju obuku nego predhodne – završili su osnovno, grupno, navigacijsko i akrobatsko letenje i po raspoređivanju u eskadrilu sledi im još instrumentalno i noćno, kao preduslov za obučavanje za borbenu – pilotskim rečnikom GRB, odnosno gađanje, raketiranje i bombardovanje. Upitane

POTPORUČNICI: Ana Tadić i Sandra Radovanović ispred lovačkog aviona MiG-29

da li se mogu zamisliti u situaciji da u realnom sukobu dobiju zadatak da dejstvuju po pravom neprijatelju i kako bi se tada ponašale, potporučnik Sandra Radovanović svojim pogledom, kao da se čudi „gde je tu pitanje“ i odgovara uz osmeh „što efikasnije“.

Sve tri devojke kao prelomni i trenutak u dosadašnjoj pilotskoj karijeri pominju prvi samostalni let, u klipno-elsinom avionu „utva 75“. Koliko god bile dobro pripremljene, ma koliko puta sve to prošle sa instruktorima, osećaj kad si sam u avionu „ne može se opisati rečima i mora da se doživi“, kaže Anja, a njena kolegica Sandra priznaje da joj je bila veća trema pred samostalni let na manjoj i sporijoj „utvi“ nego na znatno bržem i jačem „super galebu“, jer je „tad već znala šta je čeka“. A znale su šta ih čeka i posle sletanja – uz zagrljaje i čestitanja usledio je tradicionalni čin primanja među prave pilote: šutiranje u deo tela koji se nalazi ispod leđa. Sa više ili manje suptilnosti. Kako je trajala obuka, Sandri i Ani je pripao nastavak školovanja za pilote aviona, a Anja je po svojim kvalitetama i potrebama avijacije određena da bude pilot helikoptera i nastavila je na

Ispitni let

„Let sa studentima bio je neobično miran, vreme idealno, tri aviona u grupi... ja sam bio sa Sandrom, Bojan Milosavljević, komandant 252. školsko-trenažne avijacijske eskadrile, sa Anom a major sa VA Kaloci Robert sa kadetom Kovačevićem. Kada samo uradili sve što je planirano, rekao sam joj ‘sad pusti komande, položila si’, i komandovao razlaz iz niskog leta ispred tornja.“ (pukovnik Predrag Bandić, komandant 204. vazduhoplovne brigade)

„gazeli“. „Sanjala sam da letim u borbenom avionu ‘orao’, ali kad sam prvi put sela u ‘gazelu’ ja sam se zaljubila u nju: bila je to ljubav na prvi pogled! Kabina je skoro sasvim otvorena, u prozorima, vidi se svuda okolo, vidi se zemlja ispod dok letiš.“ Sandra i Ana bi volele da jednog dana postanu instruktorke i da obučavaju kadete VA kao što su njihovi nastavnici obučavali njih.

Od kada su „gracije naše avijacije“ kako ih je u naslovu teksta nazvao poetično raspoloženi novinar „Večernjih novosti“, dospele u centar medijske pažnje, pitanje koje im svi postavljaju o muško-ženskim odnosima u vojsci vrlo brzo je postalo *out* i sistem koji je u osnovi postavljen tako da sprovodi ono što je naređeno ih je od starta prihvatio kao ravnopravne, jer je tako odlučeno tamo gde treba da se odlučuje. Dok se većina znatiželjnika bavi time kako kako se prema njima odnosi ostatak – još uvek velikom većinom muški – tog sistema, Anja Krneta, pilot helikoptera Vojske Srbije, komentariše sa dečijom jednostavnošću i inteligencijom kakva se očekuje od oficira: „Vazduhoplov ne razlikuje da li si muško ili žensko, već kako se prema njemu ponašaš i kako upravljaš njime.“ Sa takvim stavom, za očekivanje je da ovoj devojci helikopter kog oslovaljava sa „moj bebac“ uzvrat istom merom i pruži joj puno lepih trenutaka na nebu. Kao i „super galeb“ ili neki drugi avion Sandri Radovanović i Ani Tadić.

Njihovim kolegama ostaje da se pomire sa činjenicom da je ovo 2011. godina i da u Srbiji – koja bar deklarativno hoće da bude deo onoga što se naziva savremena civilizacija – pojmovi vojni pilot i najbolji frajer više nisu toliko čvrsto vezani.

Igor Salinger

Dobri vojnik Jozef Šulc

Nemački novinar Mihael Martens autor je knjige *Potruga za herojem*. Priča o vojniku koji nije hteo da ubija. U intervjuu za berlinski "Tagescajtung" on objašnjava kako je nastao mit o nemačkom vojniku koji nije hteo da strelja civile i zašto o tome u Nemačkoj niko ništa ne zna

Gospodine Martens, u Srbiji Jozefa Šulca, kaplara njemačke vojske, slave kao heroja. Zbog čega je ovaj vojnik, koji nije htio ubijati, u Njemačkoj tobože nepoznat?

U sjećanju Nijemaca na Drugi svjetski rat Balkan je bio sekundarno ratište. Njih zanimaju Francuska i Italija, jer su to mjesta na koja odlaze na godišnji odmor. Kao i Rusija, jer su im tamo bili djedovi. Masakr u francuskom Oradur sir Glanu je mnogima poznat, no jedva da iko zna nešto o Kragujevcu u Srbiji, iako je tamo ubijeno 2800 civila. U Srbiji i cijeloj bivšoj Jugoslaviji je ovaj rat, naprotiv, bio velika bitka protiv moćne Njemačke, u kojoj su pobijedili. Zbog toga su i sjećanja tako nejednako podijeljena.

Kada ste prvi put čuli za Šulca?

Poslije jedne lokalne proslave u Kragujevcu pitali su me da li bih želio vidjeti spomenik Šulcu. Pitao sam: Spomenik njemačkom vojniku? Ovdje? Vjerovao sam da sam na tragu historijske senzacije. Da bi se galerija otpora protiv Hitlera morala proširiti.

Kako je nastao mit o vojniku koji nije htio ubijati?

Kada mi je postalo jasno da se ova priča nije mogla odigrati onako kako mi je bila predstavljena, pomislio sam da je izmišljena kako bi doprinijela poboljšanju njemačko-jugoslovenskih odnosa. No ova postavka teorije zavjere bila je pogrešna. Ovdje nije bilo režisera, razni faktori su zajednički djelovali.

Zar ove nepodudarnosti na koje ste naišli prilikom istraživanja niko ranije nije uočio?

Naprotiv, Institut za istraživanje vojne historije je opovrgao mit o Šulcu još sedamdesetih godina. Tamo sam saznao da je vijest o smrti kaplara stigla još u noći prije nego će on naredni dan navodno biti ubijen. Ali ovo nije nimalo naškodilo životnosti ovoga mita.

Ali ko je i zašto sudjelovao u ovoj legendi?

Najvažnije od svega jeste da su mnogi ljudi

željeli vjerovati u ovu priču. Ona je i pored sve svoje strašne stvarnosti više ohrabivala nego istina. To je za politiku bilo jako praktično. Nakon 1945. postojala je, kako sa njemačke tako i sa jugoslovenske strane, jaka volja za ponovnim približavanjem. Da Šulc nije postojao, trebalo bi ga izmisliti. A upravo to se i desilo. Konkretno su u ovome učestvovali novinari, diplomati, jedan poslanik savezne skupštine, kao i šef kancelarske službe, te stanovnici oblasti u kojoj se slučaj navodno desio i koji su se pojavili kao svjedoci nečega, što se nikada nije niti odigralo. A sve ovo iz različitih razloga.

A to bi bilo?

Kod novinara se prije svega radi o dosta li-

POZNATE RATNE SLIKE: Streljanje taoca

beralnom odnosu prema činjenicama. Kao i u lošem istraživanju. U Njemačkoj je, na primjer, slučaj objavljen još 1961. u tada popularnom časopisu "Noje ilustrirte". Fotografije prikazuju čin strijeljanja, gdje jedan njemački vojnik stoji bliže strijeljanima nego svojim kolegama. Iz toga je konstruirano da se radi o Šulcu koji ide prema osuđenima na smrt, kako bi umro zajedno s njima. Autor teksta je scenu opisao kao da je i sam bio prisutan.

Šta se desilo nakon toga?

Ovaj članak dopao je u ruke tadašnjem upravitelju Centrale za progon nacionalsocijalističkih zločinaca iz Augsburga. On nije mogao ni zamisliti da novinari rade na takav način, te je

Mihael Martens

Rođen 1973. u Hamburgu, izvještavao iz Beograda za "Frankfurter allgemajnecajtung" od 2002. do 2009. Danas je dopisnik FAZ iz Istanbula. Njegova knjiga *Potruga za herojem. Priča o vojniku koji nije htio ubijati* izašla je u izdanju kuće Paul Zsolnay.

pokrenuo jednu od najvećih istraga u historiji Njemačke. Pritom se nije radilo o Šulcu, nego o zapovjedniku voda za strijeljanje. Prema vojnom kaznenom pravu, on nikada ne bi smio na smrt osuditi onoga ko bi se oglušio o zapovijedi. Ako bi se to ipak desilo, to bi dokazalo postojanje takozvane zapovjedne krize, što podrazumijeva kažnjavanje smrću za neizvršavanje zapovijedi. Na ovo su se pozivali mnogi bivši vojnici koji su bili optuženi kao ratni

zločinci.

Razumljivo je da su Nijemci nakon 1945. čeznuli za "dobrim Nijemcima". Ali otkud ova čežnja kod pobjedničkih snaga, kojima je pripadala i Jugoslavija?

Strašne događaje je lakše prebroditi ukoliko postoje iznimke. Milioni mrtvih u holokaustu su teže razumljivi nego

Primo Levi ili Ana Frank. U Srbiji je mit o Šulcu bio dio prevazilaženja vremena njemačke okupacije.

Koliko dugo ste – pored vašeg dopisničkog posla – radili na *Potrazi za herojem*?

Na slagalicama ovog slučaja radio sam četiri i pol godine. Ali to se ne može računati na taj način. Na početku sam mislio da će to biti izvrsna reportaža. Tek kada sam shvatio da se tu radi o jednoj paradigmatičnoj priči, s obzirom da nam ona pripovijeda o tome kako nastaju legende, započeo sam sa intenzivnim radom. Ova faza trajala je dvije godine.

Ridiger Rosig

(sa nemačkog preveo Ervin Berbić)

Razlika između dve bede

Tajna kineskog kapitalizma

VREME 1079

Početkom ove godine najviša minimalna zarada u Kini je bila u Šangaju i iznosila je 1120 juana (oko 175 dolara). Preračunato u dinare, to je negde oko 13.000 dinara, što je manje od minimalca u Srbiji. Razni dokumentarni filmovi navode informacije o tome da radnici u unutrašnjosti Kine rade na crno za manje od jednog dolara na dan, što je ispod granice siromaštva. Jedan od razloga za veoma niske cene kineskih proizvoda je i niska cena rada, i stoga ove proizvode uglavnom kupuju ljudi slabije kupovne moći. Samo na osnovu ovih podataka možemo lako da uvidimo da se deo tajne ovog privrednog čuda krije upravo u profitu koji nastaje kao razlika između onih koji imaju malo da daju i onih koji još manje dobijaju, odnosno – na razlici između dve bede. Ovo je praćeno zahtevima radnika da im se zarade povećaju, što će se verovatno i desiti, i što će praviti dalje inflatorne pritiske, a to će zahtevati restriktivnu monetarnu politiku, što će pak povećati kamatne stope, a to zauzvrat ojačati valutu, i brzo dolazimo do zaključka da potcenjenost juana neće moći da se održava zauvek, a konkurentnost i izvoz Kine će, pre ili kasnije, biti ugroženi.

Što se tiče izvoza njihovih vrednosti, želeo bih da vas podsetim na Borislava Pekića i njegove zaključke u kojima Jugoslaviju poredi sa zatvorom (spisak sličnosti možete naći u knjizi *Godine koje su pojeli skakavci, III*). Naime, Pekić tvrdi da jedna država sa diktaturom partije, nametanjem komunističkih vrednosti, gušenjem građanskih

sloboda i kršenjem ljudskih prava neodoljivo podseća na zatvor. Nema sumnje da sa ovim karakteristikama i današnja Kina podseća na "zatorsku civilizaciju". Kinezi su, međutim, bili lukavi – dozvolili su tihi infiltraciju kapitalističkih principa i sada ih nemilosrdno eksploatišu, kao i sopstveni narod. U svakom slučaju, meni lično se takve vrednosti ne dopadaju, i mislim da će naći na manju prihvaćenost u svetu od onih vrednosti koje su izvozili Amerikanci, a da ne govorimo o neumesnoj "pirateriji" tih istih vrednosti za koje je eklatantan primer proizvodnja kineskih "najki". I upravo oko tih vrednosti će se i voditi borba u budućnosti, pogotovo ako Kina preuzme primat u odnosu na SAD. Jer, tada će Amerikanci tvrditi da su oni sve to postigli kršenjem prava, sloboda i pravila fer konkurencije. Način na koji kineska država postupa sa svojim građanima i nije baš pravedan (pogotovo zbog cenzure interneta), a njeno planiranje i ulaganje za privredu ima prednosti. E pa, ako je tako, evo jedan poučan citat Konfučija, i sa ovim završavam priču: "Superioran čovek zna šta je pravedno, a inferioran čovek zna šta su prednosti."

Marko Dragičević, dipl. ecc, elektronskom poštom

Tekst nedostojan ugleda i značaja

In memoriam – Dragan Klaić

VREME 1078

U "Vremenu" broj 1078 od 1. septembra objavljen je In memoriam Draganu Klaiću s mojim potpisom. Ovaj tekst je izašao bez mog odobrenja, a njegova je namena bila da posluži kao obimnija

agencijska vest za sve medije, dakle, kao preliminarne informacije o smrti ovog velikog teatrologa i intelektualca, iza koje mogu uslediti autorski osvrti i sećanja.

Nažalost, nije u pitanju nesporazum: vaša urednica kulture Sonja Čirić obratila mi se preko Milice Krstanović s molbom da napišem pravi in memoriam tekst za "Vreme". Pošto sam, u tom trenutku, upravo pisala tekst za pogrebnu ceremoniju Dragana Klaića u Amsterdamu i pripremala se na put, morala sam da odbijem ovu molbu i zamolila gđu Čirić da ona sama napiše tekst, uz dozvolu da se koristi podacima iz vesti koju sam ja sastavila. Umesto toga, ona je objavila izmontirani tekst i potpisala me je, ponavljam, bez mog znanja i odobrenja.

Dragan Klaić je ličnost od takvog značaja za domaću, evropsku i svetsku kulturu, za stotine ljudi svih generacija koji su imali sreću da slušaju njegova predavanja ili da s njim sarađuju, da svakako zaslužuje u vašem listu daleko smisleniji tekst od suvoparnih biografskih podataka. Molim vas zato da objavite ovaj protest u sledećem izdanju "Vremena" i da shvatite kao važnu uredničku obavezu da u dogledno vreme objavite jedan autorski tekst o Draganu Klaiću koji će biti dostojan i njega i vašeg ugleda.

Katarina Pejović, elektronskom poštom

www.vreme.com
pošaljite svoj
komentar Vremenu

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd (kurirskom)	Srbija (poštom)	kontinentalna Evropa (površinskom poštom)	ceo svet (avionom)
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2011 (br. 334–1065)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do maja 2011. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

OSTALA IZDANJA

Srbija	Svet
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret	600 din 19 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/ pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

dopisnica iz ZAJEČARA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ODUVEK MI SE ČINILO DA JE ISTOČNA SRBIJA ZANIMLJIVO MESTO- MALO PO STRANI OD OSTATKA ZEMLJE, TAMO KAO DA VREME TEČE SPORIJE. IZ NEKOG RAZLOGA, KAD MISLIM NA ZAJEČAR, SETIM SE DOPISNICE IZ TRIDESETIH IL POČETKA ČETRDESETIH NA NJOJ JE DEČAK KOJI DRŽI KOPIJU (PREMA FORMATU BI SE REKLO) POLITIKINOG ZABAVNIKA, LISTA KOJI JE TADA OBJAVLJIVAO STRIPOVE, A KOJI IZLAZI I DANAS...

DANAS, KAO U MNOGIM GRADOVIMA U ZEM- LJI U KOJOJ KRIZA TRAJE VEĆ PREDUGO, EKONOMIJA ZAJEČARA JE NA IZDISAJU. IPAK, LJUDI SE SNALAZE KAKO ZNAJU. FAB- RIKA KABLOVA JE NEKADA BILA SNAŽNA, DANAS JEDVA OPSTAJE. ŽUDNIM OBLICIMA OD PLASTIKE, KOJI TU NASTAJU, SADA SE BAVE UMETNICI, KAO U SLUČAJU VIDEO, RADA KOJEG JE KREIRAO PREDRAG MILOŠEVIĆ.

ISTINSKA LEGENDA ZAJEČARA JE ZORAN RADMILOVIĆ (1933-1985), GLUMAC POZNAT PO ULOGAMA U "KRALJU IBIJU" I "RADOVANU III". NJEGOV CRNI HUMOR KAO DA JE DIRAO U SAMO SRCE NACIJE. SHVATIO SAM KOLIKO JE ON JOŠ UVEK VOLJEN KADA SAM VIDEO ČOVEKA KOJI JE IZASAO IZ AUTOMOBILA KAKO BI POTAPŠAO RADMILOVI- ĆEV SPOMENIK, REKAVŠI "ZDRAVO ZORANE," A ZATIM NASTAVIO VOŽNJU!

RAZMISLJAO SAM O FATALISTIČKOJ, ALI IPAK SLIKOVITOJ ČUDI SRBA, KADA SAM PRONAŠAO ČLANAK OBJAVLJEN U POLITICI 1940. GODINE, KOJI GOVORI O IZVESNOM RADOVANU RADULIĆU, STOLARU, KOJI JE PROŠAO KROZ PAKAO PRVOG SVETSKOG RATA I VRATIO SE KUĆI I FAMILIJI...

"KADA JE DOŠAO IZ RATA, KAO I OSTALI, RADOVAN JE NASTAVIO SVOJ POSAO" - PISALO JE U ŽLANKU. "MEĐUTIM, USKORO JE POČEO DA PROROKUJE O STRAHOTI KOJA ĆE DOĆI KAO KAZNA ZBOG NERAZUMNOG ŽIVOTA".

"JEDNOG DANA POČEO JE DA RUŠI SOPSTVENU KUĆU I DA PALI PROSTORIJE".

"KAD JE KUĆA IZGORELA I KAD GA JE ŽENA S DECOM NAPUSTILA, RADOVAN JE POČEO DA ŽIVI U RUPI KOJU JE ISKOPAO NA ZGARIŠTU. "NEBO JE NAJBOLJI KROV" - GOVORIO JE!"

"ODEVA SE NAJJEDEKNOSTAVNIJE, A O JELU I NE VODI RAČUNA. SATIMA NE SKIDA POGLED UPRT KA NEBU"...

"BEZ IKAKVIH PROHTEVA, ON IPAK IMA JEDNU STRAST, NOVINE. KAKO DO NJIH DOLAZI, NIKO NE ZNA. KAD NAIDE NA NEŠTO ŠTO POTVRĐUJE NJEGOVA RAZMIŠLJANJA, SMEJE SE I ČUVA ISECKE"...

"NJEGOVO DRUŠTVO SU DECA. DONOSE MU DA JEDE I RAZGOVARAJU S NJIM DOK IH MAJKE NE OTERAJU"...

"PSI DOLAZE ČIM RADOVAN ZASPI, GLEDAJU GA I NE LAJU, A KAD SE PROBUDI NASTAJE LAVEŽ".

"RADOVAN RETKO GOVORI, A TO JE UGLAVNOM O VRAĆANJU U PRIRODU, I BEŽANJU OD LJUDSKE GRAJE"...

Vitez

Tata, jesi li ti stvarno vitez?

Jesam.

A kad si postao vitez?

Tri godine pre nego što si se ti rodio.

A... Gde ti je oklop?

Pa... Na peglanju, kod limara.

Sinčić se zacenjuje od smeha, do suza. I tata se smeje, od radosti što se sinčić tako slatko smeje, zarazni smeh prelazi i na mamu koja dolazi iz druge prostori- je da se zajedno smeju. U poslednje vreme nema čes- to povoda za radostan smeh: tatin eksperiment sa pravljenjem boze (jer u prodavnicama odavno već nema ničega, pa ni voćnih sokova) završio se prethodne noći katastrofalno – eksplozijom ne- koliko staklenih boca s tim divnim fermentisa- nim pićem u koje je tata greškom stavio šećer pa je fermentacija bila ubrzana i vrlo burna. Sta- klo po celoj kuhinji, boza po zidovima i – užas! – po tek okrećenom plafonu, komšije se uzmuva- le, sinčić se trgao iz sna i rasplakao... Boza se ra- zlila i po još toploj čokoladi koju je mama napravi- la od posnog kakaoa, mleka u prahu i margarina iz holandske humanitarne pomoći; još se nije ni ste- gla a moraće da se baci. Povrh svega, od rumunskog benzina kupljenog u skuvanim (da bi se smanjile) plastičnim flašama zaribao je motor u Četvorki, Re- nou 4, poslednjem ostatku kakve-takve normalnosti predratnog života. Majstor kaže da je preprodavac u bezbojni švercovani rumunski benzin sipao gu- sti sirup od kivija (koji se jedino još mogao i na- ċi u radnjama – niko nije hteo da kupi piće ta- ko sumnjivog imena i groznog izgleda) da bi benzinu dao bosansku boju – zelenkasti ben- zin iz BiH je bio na visokoj ceni... Pa preterao

sa sirupom, a kad se šećer iz sirupa upali izaziva vrlo viso- ke temperature koje doslovce zašvajsuju karike za klipove. I poslednje demice (tako smo tepali nemačkim markama ko- je su na kursnim listama označavane sa DM) iz gvozdene re- zerve, odneo je majstor čiji se kum spremio da ode u Grč- ku po delove za razne automobile pa i za našu Četvorku. Pa kad je već tako, a pojavio se povod za radostan smeh – haj- de da se smejemo, što duže i što glasnije!

Kad se posle dve-tri godine na televiziji pojavio neki tip u pravom viteškom oklopu, s ogromnim mačem koji je mo- rao da nosi s obe ruke, pa se raspričao kako je on potomak slavnih srpskih vitezova iz Kosovske bitke, kako se sprema da ode na Kosovo i osveti i ondašnje i sadašnje Srbe, sin- čić, koji je već bio pošao u školu, uozbiljio se i upitno po- gledao tatu.

Ne, sine, ne brini, nisam ja od tih vitezova, ne idem ja nikuda.

Pa od kojih si ti vitezova?

Ja sam vitez Legije časti.

Tata se priseća kako je noć uoči posete predsednika Fran- cuske, potkraj 1983, imao tezgu, prevodio na francuski neku medicinsku dokumentaciju i da je našao da se srp- ska reč “bajpas” na francuskom piše isto kao i na engle- skom, ali se malo drugačije izgovara: “bipas”, ali i da Aka- demija umesto tog anglicizma preporučuje čisto francusku reč: *pontage*, “pontaž”, gle, po istoj šemi kao na srpskom “premošćavanje”...

Sutradan uveče tata prevodi na svečanoj večeri u čast predsednika Francuske: tadašnji predsednik Predsedništva SFRJ, glavna ličnost u brojnim vicevima, razvezao zdravicu pa ne staje, ali tata je tada bio mlad, drčan, memorija ga slu- žila kao budalu ona stvar, pa kad je posle više od pola sata zdravice to sve lepo preveo na francuski, predsednik Fran- cuske i njegov ađutant spontano zapljeskaše prevodiocu... Posle, uz desert, pita Francuz predsednika Miku za zdravlje nekog druga koji se već duže ne pojavljuje u javnosti. Pred- sednik Mika kaže da je drug bolestan i da su mu uradili (i pokazuje prstima) dva bajpasa. Miteran (predsednik Fran- cuske) klima glavom, ukapirao je suštinu, ali tata prevodi- lac, po službenoj dužnosti, prevodi i odnekud mu se javlja sinočno otkriće, pa i nesvesno kaže da su drugu tom i tom uradili *deux pontages*. Tu zine cela francuska strana stola: vidi ti ovog malog, on zna šta naša Akademija preporuču- je... “Bravo, mladiću!”, aplauz, osmesi, a predsednik Mika zabrinuto pita šta je posredi. Tata mu u dve reči objasni, ali se Mika kiselo osmehuje, nije siguran da tata nije izvalio ne- ku glupu šalu na račun bolesnog druga, ali već će to drugovi iz bezbednosti da provere jer se sve snima...

Posle nekoliko dana, dok je tata na službenom putu u Bri- selu, javlja mu šefica da su on i koleginica s kojom je po- krivao posetu francuskog predsednika dobili po odlikova- nje. “Kakvo, bre, odlikovanje?”, viče tata u fiksnu slušalicu jer mobilnih još nije bilo. “Mi gledali u Larusu, izgleda da je Legija časti.”

Tata zapenio objašnjavajući sinčiću da je francuska reč za viteza *chevalier*, narodski oblik od učenog *cavalier*, konja- nik, elitni vojnik i najniži stepen srednjovekovnog plemstva. Da su od oba osnovna značenja Srbi preuzeli samo kava- ljer (onaj što pridržava dami kaput i plaća u kafani), i švaler (onaj što od ljubomornih muževa dobija batine, kao da je on kriv...), da su vitezovi u Srednjem veku na turnirima jed- ni drugima rascopavali glave topuzinama i probadali se ko- pljima samo da bi im se dama za čiju su se naklonost borili osmehnula, bez obaveza...

Sinčić je dobro i pametno dete, sluša pažljivo, ali mu se vidi po izrazu lica da bi ipak više voleo da tata ima pravi mač i pravi oklop, pa makar ga peglao kod limara.

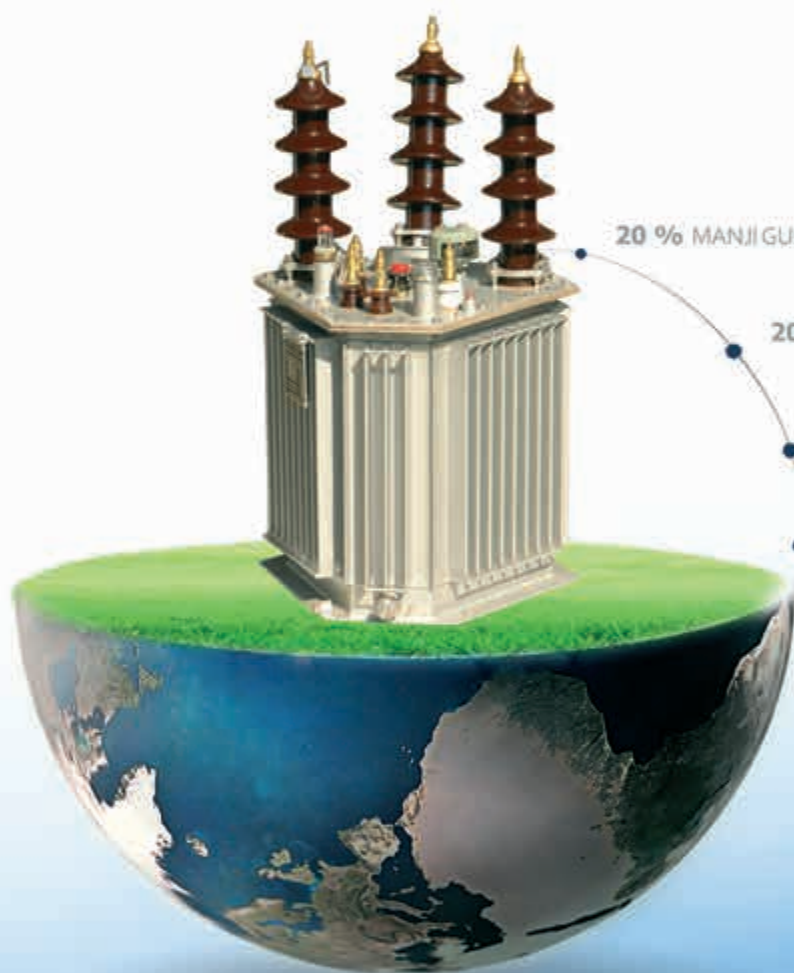
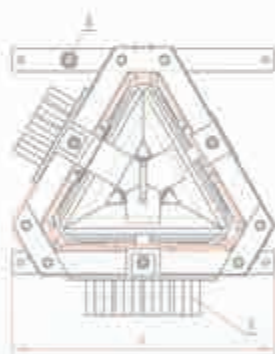
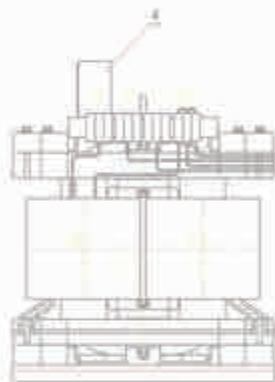
Vladimir Pavlović

ABS Minel SHINGLECORE

DISTRIBUTIVNI TRANSFORMATOR SA MOTANIM DELTA JEZGROM

MINIMALNA POTROŠNJA, MAKSIMALNA SNAGA!
POMERA GRANICE ENERGETSKE EFIKASNOSTI

20 % MANJI GUBICI ENERGIJE

20 % MANJI GABARIT I MASA

20 % MANJA BUKA I VIBRACIJE

8 x MANJA STRUJA MAGNEĆENJA

PATENT ABS Minel Trafo

DOBITNIK PRESTIŽNE NAGRADE "KORAK U BUDUĆNOST" NA 55. MEĐUNARODNOM SAJMU TEHNIKE U BEOGRADU

Intesa
Academia

€vro vizija

Da bismo sa većom izvesnošću mogli da razvijamo delotvorne strategije u budućnosti, neophodno je da što bolje razumemo sadašnje ekonomske prilike. Zato organizujemo prestižnu poslovnu konferenciju u regionu „**Intesa Academia**“, sa ciljem razmene poslovnih iskustava i vizija.

S ponosom Vam predstavljamo, po prvi put u Srbiji, revolucionara savremene ekonomije profesora **Roberta Mandela**, tvorca evra i dobitnika Nobelove nagrade za dostignuća u ekonomiji. Pod platformom „Evro vizija“ analiziraćemo izazove u evro zoni, budućnost zajedničke valute i perspektive srpske ekonomije, **21. septembra 2011. godine.**

Direktan prenos izlaganja možete pratiti na sajtu Banca Intesa:
www.bancaintesa.rs

Robert Mandel

Profesor na čuvenom Univerzitetu Kolumbija u Njujorku i kineskom Univerzitetu u Hong Kongu, konsultant najuglednijih svetskih ekonomskih institucija poput MMF-a, Svetske banke, Ujedinjenih nacija i vlada mnogih država, dobitnik Nobelove nagrade, poznatiji kao "otac evra"!

Biti prvi znači podeliti viziju.

BANCA INTESA

Mislimo unapred sa Vama.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec